

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Zuzana Žilinčíková

Mimosmluvní instituty užití autorského díla

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petra Žikovská

Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): srpen 2016

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Zuzana Žilinčíková

Mimozmluvné inštitúty použitia autorského diela

Diplomová práca

Vedúci diplomovej práce: JUDr. Petra Žikovská

Ústav práva autorského, práv priemyselných a práva súťažného

Dátum vypracovania práce (uzavretia rukopisu): august 2016

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som predkladanú diplomovú prácu vypracovala samostatne a že všetky použité zdroje boli náležite uvedené. Ďalej prehlasujem, že táto práca nebola využitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe dňa

.....

Zuzana Žilinčíková

Na tomto mieste by som sa chcela poďakovať vedúcej mojej diplomovej práce, JUDr. Petre Žikovskej za cenné rady, pripomienky a za čas strávený počas osobných konzultácií.

Podakovanie za podporu počas celého štúdia patrí mojej rodine.

Mimozmluvné inštitúty použitia autorského diela

Limitations and exceptions to copyright

Obsah

Úvod	3
1. Autorské právo obecné	5
2. Pramene autorského práva	9
2.1. Pramene medzinárodného práva	9
2.1.1. Bernský dohovor o ochrane literárnych a umeleckých diel	10
2.1.2. Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva (Dohoda TRIPS)	11
2.1.3. Internetové zmluvy WIPO	14
2.2. Pramene európskeho práva	16
2.2.1. Smernica o harmonizácii niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti	19
2.2.2. Jednotný digitálny trh	22
2.3. Pramene národného práva	27
2.3.1. Historický vývoj českých a československých právnych predpisov	27
2.3.2. Súčasná právna úprava	28
2.3.3. Vzťah autorského zákona k občanskému zákoníku	32
3. Dielo ako predmet autorského práva	33
4. Mimo zmluvné inštitúty použitia diel – pojem, rozdelenie	38
4.1. Koncept mimozmluvných inštitútov použitia diel	38
4.2. Trojkrokový test	42
4.3. Koncepcia <i>Fair use</i>	44
5. Jednotlivé mimo zmluvné inštitúty	45
5.1. Voľné dielo	45
5.2. Voľné použitie	47
5.2.1. Odmena v súvislosti s rozmnožovaním diela pre osobnú potrebu a vlastnú vnútornú potrebu	51
5.3. Zákonné licencie	55
5.3.1. Citácia	55
5.3.2. Propagácia výstavy umeleckých diel a ich predaja	57
5.3.3. Použitie diela umiestneného na verejnom priestranstve	58
5.3.4. Úradná a spravodajská licencia	58

5.3.5. Použitie diela v rámci občianskych či náboženských obradov alebo v rámci úradných akcií usporiadaných orgánmi verejnej správy, v rámci školských predstavení a použitie diela školského	61
5.3.6. Obmedzenie práva autorského k dielu súbornému	61
5.3.7. Knižná licencia	61
5.3.8. Licencia pre určité použitia osirelého diela	64
5.3.8.1. Smernica o osirelých dielach	67
5.3.8.2. Česká právna úprava osirelých diel	69
5.3.9. Licencia pre zdravotne postihnutých	71
5.3.10. Licencia pre dočasné rozmnoženiny	73
5.3.11. Licencia pre fotografickú podobizeň	73
5.3.12. Nepodstatné vedľajšie použitie diela	74
5.3.13. Licencia k dielam užitého umenia a dielam architektonickým	74
5.3.14. Licencia pre sociálne zariadenia	75
5.3.15. Spoločné domové antény	76
5.3.16. Použitie originálu alebo rozmnoženiny diela výtvarného, fotografie alebo diela vyjadreného postupom podobným fotografií jeho vystavením	76
Záver	77
Zoznam skratiek	79
Zoznam použitej literatúry a prameňov	81
Resumé – Slovensky	91
Resumé – English	93
Abstrakt – Mimozmluvné inštitúty použitia autorských diel	94
Abstract – Limitations and exceptions to copyright	95
Názov práce - Slovensky	96
The topic of thesis – English	96
Kľúčové slová – Slovensky	96
Keywords – English	96

Úvod

Internet a digitálne technológie menia našu kultúru a svet. Práve internet rozpútal vlnu nových nevídaných možností budovania a rozvíjania kultúry, ktoré presahujú hranice jednotlivých krajín. Zásadne zmenil spôsob, akým sa učia, pracujú, nakupujú a zabávajú stovky miliónov ľudí po celom svete. Pred niekoľkými desiatkami rokov by bolo priam nemožné sa domnievať, že autorské právo by dokázalo ovplyvniť toľko rôznych aspektov každodenného života a obchodu. V minulosti zaujímal vývoj autorského práva len určité záujmové skupiny najmä z rad filmového, hudobného a vydavateľského priemyslu a malý počet odborníkov a právnikov. S rozvojom internetu sa ale situácia dramaticky zmenila. Dnes je autorské právo takmer zdravým rozumom a v digitálnom svete sa stalo všadeprítomným. S autorskoprávnou problematikou sa už nestretávajú len odborníci, ale dotýka sa každého z nás. Má dennodenne význam pre milióny fyzických osôb, ktoré si stiahli film alebo hudbu do svojich elektronických zariadení, využívajú Facebook, Instagram a iné sociálne siete, píšú blogy, či natáčajú amatérske videá. Autorské právo nás skutočne obklopuje v každodennom živote.

Ochrana autorského práva však nie je absolútna. Mimo zmluvné inštitúty použitia autorského diela sú zákonom stanovené prípady, v ktorých je dovolené použiť autorské dielo bez súhlasu jeho autora. Vyvinuli sa v hlavný nástroj na určenie toho, na aké konanie sa autorské právo vzťahuje a na aké už nie. Tento systém výnimiek a obmedzení z práva autorského zabezpečuje rovnováhu uplatňovania práv a záujmov autorov, ktorými sú najmä ekonomická výnosnosť z ich diel, a verejnosti, ktorá má záujem na pokroku, rozvíjaní kultúry, a slobodnom šírení informácií. Či systém výnimiek odpovedá potrebám digitálneho sveta, či je nutná revízia katalógu výnimiek je dnes na poli autorského práva veľmi diskutovanou témou.

Cieľom mojej práce je komplexne zhrnúť problematiku jednotlivých výnimiek z exkluzívnych práv autorových v práve českom. V danom priestore prirodzene nie je možné podrobne a vyčerpávajúco preskúmavať všetky jednotlivé inštitúty mimozmluvného užitia autorských diel, tak ako sú uvedené v autorskom zákone, čo ani nepovažujem za primárny účel tejto práce. Rada by som sa zamerala na zhodnotenie

dnešnej českej právnej úpravy z hľadiska aktuálnosti a s ohľadom na pripravované zmeny na pôde Európskej Únie.

Práca je rozdelená do piatich kapitol. Prvá kapitola predstavuje úvod do autorského práva, čiže výklad pojmu autorského práva v zmysle objektívnom a subjektívnom, jeho vznik a obsah.

Druhá kapitola je zameraná na pramene autorského práva. Účelom tejto kapitoly je stručne predstaviť pramene autorského práva a charakterizovať súčasný český autorský zákon s ohľadom na medzinárodnoprávne súvislosti.

Tretia kapitola pojednáva o predmete autorského práva, teda o pojme autorské dielo a jeho znakoch. Kapitulu uzatvára výklad nie menej dôležitého pojmu autor.

Štvrtá kapitola je už venovaná mimozmluvným inštitútom použitia autorského práva v obecnej rovine. Pre zrovnanie je kapitola najskôr uvedená inštitútom použitia diela so súhlasom autora, čiže na základe zmluvnej licencie. Následne sa zameriavam na výkladové pravidlo súvisiace s výnimkami a obmedzeniami z autorského práva, tzv. trojkrovový test. Trojkrovový test je porovnávaný s doktrínou *fair use* používanou v angloamerickom systéme práva.

Piata kapitola predstavuje jednotlivé mimozmluvné inštitúty, konkrétne voľné dielo, voľné použitie diela a zákonné licencie. V súvislosti s inštitútom voľného použitia je do kapitoly zaradená aj problematika náhradných odmien. Veľká časť piatej kapitoly je venovaná zákonným licenciám, kedy je súhlas autora nahradený zo zákona. Zvláštnu pozornosť venujem problematike osirelého diela, ktorá je akýmsi trendom súčasného autorského práva. Táto zákonná licencia bola do českého práva zakotvená v relatívne nedávnej dobe novelou autorského zákona, ktorou bola transponovaná *Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/28/EÚ z 25. októbra 2012 o určitých povolených spôsoboch použitia osirelých diel*. Cieľom novej úpravy je najmä uľahčiť v celoeurópskom meradle hromadnú digitalizáciu a následne sprístupniť doposiaľ nevyužitú kultúrne a vedecké bohatstvo pre projekty ako sú napr. európska digitálna knižnica Europeana.

Diplomová práca bola vypracovaná k právnemu stavu ku dňu 19. augusta 2016.

1. Autorské právo obecně

Autorské práva a práva súvisiace s právom autorským patria spolu s právom priemyselného vlastníctva medzi práva duševného vlastníctva. Duševné vlastníctvo patrí pod širší pojem práva nehmotných statkov. Autorské právo tvorí na jednej strane súhrn právnych noriem, ktoré upravujú vzťahy vznikajúce v súvislosti s vytvorením literárneho, vedeckého alebo umeleckého diela, a súhrn oprávnení, ktoré náležia autorovi k jeho dielu na strane druhej.

Pojem autorského práva môžeme vymedziť v zmysle objektívnom a subjektívnom. V objektívnom zmysle je autorské právo tvorené súhrnom súkromnoprávných noriem, ktoré upravujú absolútnu zákonnú ochranu literárnych, umeleckých a vedeckých diel (ako statkov nehmotnej povahy), ktoré sú výsledkom tvorivej duševnej činnosti fyzických osôb. Formálne je autorské právo vyjadrené predovšetkým v autorskom zákone, a tiež v niektorých ďalších sekundárnych predpisoch.¹ V subjektívnom zmysle je to súhrn oprávnení, ktoré autorovi vyplývajú z noriem objektívneho práva.

Autorské právo je právo absolútnej právnej povahy náležiacie iba individuálne určenej osobe, ktorou je autor ako osoba fyzická. Právne postavenie autora sa vyznačuje tým, že vylučuje kohokoľvek iného z pôsobenia na nehmotné dielo ním ovládané. Tomu na druhej strane zodpovedá povinnosť individuálne neurčených cudzích osôb zdržať sa akýchkoľvek neoprávnených zásahov do oprávnenia autora.² Autorské právo teda pôsobí *erga omnes*.

Autorské právo je označované ako zmiešané osobnomajetkové právo k výsledkom tvorivej duševnej činnosti, ktoré má personálny základ. Náuka ho zaraďuje medzi tvorivé právo, ktoré pozostáva zo subjektívnych práv osobnostných a majetkových. Podľa toho, či tieto práva tvoria neoddeliteľný celok alebo naopak nie, sa rozlišuje monistická a dualistická koncepcia. Autorské právo, ako ho chápe dnešný autorský zákon, nesie výrazné rysy dualistickej autorskoprávnej doktríny, avšak nejedná

¹Z rozhodnutia Nejvyššího soudu ČR č.j. 30 Cdo 739/2007.

²Z rozhodnutia Nejvyššího soudu ČR č.j. 30 Cdo 739/2007.

sa o dualizmus v pravom slova zmysle, pretože zákon vylučuje odlúčenie majetkových práv *inter vivos*.³

Autorské právo je nepremlčateľné. K premlčaniu nedochádza ani u výlučných práv osobnostných, u ktorých je to z povahy veci vylúčené a ani u práv majetkových.

Osobnostné práva k autorskému dielu sú viazané výhradne na osobu autora. Tieto práva sú svojou povahou nepremlčateľné, neprevoditeľné, autor sa ich nemôže vzdať a po jeho smrti zanikajú. V prípade, že sa autor svojím jednaním týchto práv vzdal alebo ich previedol na inú osobu, bude toto jednanie považované za absolútne neplatné. Autorovi po smrti náleží tzv. postmortálna ochrana. Nikto si nesmie osobovať jeho autorstvo k dielu a je na mieste uvádzať vždy autorove meno, pokiaľ sa nejedná o dielo anonymné. Dielo smie byť použité len v spôsobe, ktorý neznižuje jeho hodnotu. Tejto ochrany sa po autorovej smrti môže domáhať osoba blízka, prípadne právnická osoba združujúca autorov či príslušný kolektívny správca.⁴

Čo je obsahom osobnostných práv vymenováva autorský zákon v § 11 AutZ. Následný výpočet práv je taxatívny:

- právo rozhodnúť o zverejnení diela;
- právo osobovať si autorstvo, vrátane práva či a akým spôsobom má byť jeho meno uvedené pri zverejnení a ďalšom použití diela;
- právo na nedotknuteľnosť diela, čo znamená, že má právo poskytnúť súhlas k akejkoľvek zmene a inému zásahu do diela. Pokiaľ je dielo používané inou osobou, nesmie sa tak diať spôsobom, ktorý by znižoval jeho hodnotu.

Prostredníctvom majetkových práv autor rozhoduje, akým spôsobom bude jeho dielo používané. Medzi charakteristické znaky majetkových práv patrí, že sú neprevoditeľné, autor sa ich nemôže vzdať, nie sú postihnuteľné výkonom rozhodnutia,

³TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentár*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 5.

⁴§ 11 ods. 5 AutZ.

s výnimkou pohľadávok vzniknutých z týchto majetkových práv, a sú predmetom dedičstva, prípadne odúmrti.⁵

Medzi majetkové práva patrí právo dielo užiť a nechať užiť inej osobe na základe licencie. Poskytnutím licencie autorovi právo nezaniká, musí len strpieť zásah do práva dielo použiť inou osobou v rozsahu licencie. Bez autorovho súhlasu môže byť dielo použité osobou odlišnou od autora len v zákonom stanovených prípadoch. Jedná sa o mimozmluvné spôsoby použitia diel, ktoré rozoberiem na nasledujúcich stránkach tejto práce. Ďalšiu výnimku predstavujú úradné dielo a výtvary tradičnej ľudovej kultúry, na ktoré sa nevzťahuje ochrana podľa práva autorského z dôvodu verejného záujmu.⁶ Súhlas autora s ich použitím teda nie je potrebný.

Právo dielo užiť zahŕňa:

- právo na rozmnožovanie diela (§ 13 AutZ);
- právo na rozširovanie originálu alebo rozmnoženiny diela (§ 14 AutZ);
- právo na prenájom originálu alebo rozmnoženiny diela (§ 15 AutZ);
- právo na požičiavanie originálu alebo rozmnoženiny diela (§ 16 AutZ);
- právo na vystavovanie originálu alebo rozmnoženiny diela (§ 17 AutZ);
- právo na poskytovanie diela verejnosti (§ 18 AutZ), kde spadá napr. poskytovanie naživo alebo zo záznamu, vysielanie diela rozhlasom či televíziou).

Tento výpočet nie je taxatívny a dielo je možné použiť aj inými spôsobmi než hore uvedenými.⁷

Ďalšími inými majetkovými právami sú právo na odmenu pri opätovnom predaji originálu diela umeleckého⁸, právo na odmenu v súvislosti s rozmnožovaním diela pre

⁵JAKL, Ladislav. *Právní ochrana duševního vlastnictví*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2011, s. 174.

⁶§ 3 AutZ.

⁷§ 12 ods. 5 AutZ.

osobnú potrebu a vlastnú vnútornú potrebu⁹, právo na odmenu v súvislosti s prenájomom originálu alebo rozmnoženiny diela¹⁰.

Zákon označuje práva osobnostné a majetkové za výlučné.¹¹ Autor je tak jediným originálnym subjektom týchto práv a môže všetky ostatné individuálne neurčené subjekty vylúčiť z použitia diela.

Autorské právo k dielu vzniká v okamihu vzniku diela. Inak povedané v okamihu ako je dielo vyjadrené v podobe objektívne vnímateľnej ľudskými zmyslami. Podmienkou nie je, aby bolo dielo vyjadrené vo forme trvalej. Dielo nie je nutné registrovať, stačí napríklad zahrať melódiu na hudobný nástroj. Tento princíp neformálnosti je v súlade s článkom 5 Bernského dohovoru¹². Neformálnosť sa týka aj požívania a vykonávania autorského práva. Logickým dôsledkom princípu neformálnosti je, že autorské právo nezaniká zničením originálu diela, napríklad roztopením diela vytvoreného z ľadu, ani nevzniká nadobudnutím originálu diela do vlastníctva. Právo autorské k dielu a právo vlastnícke k veci majú rôzny právny režim.¹³ Podľa autorského zákona vlastník, či iný používateľ veci, prostredníctvom ktorej je dielo vyjadrené, nie je povinný túto vec udržiavať či chrániť pred zničením, pokiaľ nie je dohodnuté či nevyplýva zo zákona inak.¹⁴ Podobnosť práva autorského a vlastníckeho sa prejavuje v právnej rovine tak, že rovnako ako má vlastník hmotnej veci výlučné oprávnenie k svojmu predmetu, má aj autor výlučné oprávnenie ku svojmu dielu. Avšak obsah autorského práva nie je rovnaký s obsahom vlastníckeho práva, ani žiadneho iného vecného práva. Je svojský, aj keď určitou mierou podobný. Vlastnícke právo sa rovnako ako autorské právo nepremlčuje.¹⁵

⁸§ 24 AutZ.

⁹§ 25 AutZ.

¹⁰§ 25a AutZ.

¹¹§ 10 AutZ.

¹²Článok 5 ods. 2 Bernského dohovoru znie: „Požívanie a výkon týchto práv sa nepodrobuje žiadnej formalite; toto požívanie a tento výkon nezávisí od ochrany platnej v štáte pôvodu diela. Preto sa svýhradou ustanovení tohto dohovoru spravuje rozsah ochrany, ako aj právne prostriedky vyhradené autorovi na hájenie jeho práv výlučne zákonmi štátu, kde sa uplatňuje nárok na ochranu.“

¹³ŠALOMOUN, Michal. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. Praha: C.H. Beck, 2003. C.H. Beck pro praxi. s. 19 - 20.

¹⁴§ 9 ods. 4 AutZ.

¹⁵TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 5.

2. Pramene autorského práva

2.1. Pramene medzinárodného práva

Česká republika je členom mnohých medzinárodných organizácií ako napr. OSN, UNESCO, WTO, OECD, NATO a samozrejme WIPO, ktorá sídli v Ženeve.

Vedľa právnych predpisov národných patria do českého právneho poriadku i pramene autorského práva obsiahnuté v medzinárodných zmluvách, mnohostranných či dvojstranných. Podľa článku 10 Ústavy Českej republiky tvoria vyhlásené medzinárodné zmluvy, ku ktorých ratifikácií dal Parlament súhlas a ktorými je Česká republika viazaná, súčasť českého právneho poriadku. V prípade, že stanoví medzinárodná zmluva niečo iné než zákon, použije sa prednostne medzinárodná zmluva. Týmto je zakotvená aplikačná prednosť medzinárodných zmlúv pred zákonnou úpravou v prípade rozporu so zákonom.

Medzi najdôležitejšie medzinárodné zmluvy v oblasti ochrany autorského práva, ktorých signatárom je Česká republika, by som uviedla nasledujúce:

- Bernský dohovor o ochrane literárnych a umeleckých diel z roku 1886;
- Všeobecný dohovor o autorskom práve z roku 1952;
- Rímsky dohovor o ochrane výkonných umelcov, výrobcov zvukových záznamov a rozhlasových organizácií z roku 1961;
- Ženevský dohovor o ochrane výrobcov zvukových záznamov pred nedovoleným rozmnožovaním ich zvukových záznamov, tzv. protipirátska dohoda z roku 1971;
- Bruselská zmluva o šírení programov prostredníctvom satelitov z roku 1974;
- Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva, tzv. TRIPS z roku 1994;

- Internetové zmluvy WCT a WPPT z roku 1996;
- Pekinská zmluva o ochrane umeleckých výkonov v audiovizíi z roku 2012;
- Marakéšska zmluva o uľahčení prístupu k vydaným dielam pre osoby nevidiace, zrakovo postihnuté alebo s inou poruchou videnia z roku 2013.

V súčasnej dobe sa na pôde Svetovej organizácie duševného vlastníctva pracuje na návrhu medzinárodného nástroja, ktorý zaistí vyváženú a účinnú ochranu genetických zdrojov, folklóru a tradičných kultúrnych prejavov. Vypracovaním bol poverený Medzivládny výbor WIPO pre duševné vlastníctvo a genetické zdroje, tradičné vedomosti a folklór, označovaný ako IGC. Posledné zasadnutie IGC sa uskutočnilo v júni 2016 v Ženeve. Jednalo sa o druhú schôdzu v rámci mandátu na obdobie rokov 2016/2017 a bola venovaná problematike genetických zdrojov. Ďalšie zasadanie je plánované na september roku 2016. V roku 2017 Výbor predloží výsledky svojej práce Valnému zhromaždeniu. Na ich základe Valné zhromaždenie zvolá diplomatickú konferenciu alebo rozhodne, že jednania budú pokračovať.¹⁶

2.1.1. Bernský dohovor o ochrane literárnych a umeleckých diel

Bernský dohovor o ochrane literárnych a umeleckých diel je základnou a najstaršou medzinárodnou úpravou v oblasti autorského práva. Jeho prvá verzia pochádza z 9. septembra 1886, naposledy bol revidovaný v roku 1971. Bývalé Československo pristúpilo k pôvodnému zneniu s účinnosťou od 22.2.1921. Zmluva prešla niekoľkými revíziami a jej konečné znenie bolo vyhlásené pod č. 133/1980 Sb. V súčasnosti je Bernský dohovor spravovaný Svetovou organizáciou duševného vlastníctva WIPO založenou v roku 1967, ktorá má v súčasnosti (august 2016) 189 členských štátov.

Podľa článku 1 Bernského dohovoru tvoria signatári Úniu pre ochranu práv autorov k ich literárnym a umeleckým dielam. V súčasnosti (august 2016) je Únia tvorená 172 štátmi sveta, vrátane európskych štátov a USA. Týmto zmluva založila

¹⁶Informácie o IGC dostupné z WWW: <http://www.wipo.int/tk/en/igc/>.

koordináciu právnej úpravy autorských práv na medzinárodnej úrovni naprieč zmluvnými stranami.

Zmluva spočíva na niekoľkých základných princípoch, a to sú:

- princíp národného zaobchádzania (*principle of national treatment*), podľa ktorého platí, že dielam pochádzajúcim z jedného členského štátu bude poskytnutá v ostatných členských štátoch rovnaká ochrana, ako je poskytovaná dielam ich vlastných štátnych príslušníkov;
- princíp neformálnosti ochrany, na základe ktorého ochrana diela vzniká automaticky bez nutnosti formálnej registrácie;¹⁷
- princíp nezávislosti ochrany, ktorý znamená, že užívanie a výkon autorských práv nie je závislý na tom, či autorskoprávnu ochranu poskytuje štát pôvodu (tento princíp môže byť prelomený v súlade s čl. 6bis Bernského dohovoru¹⁸);
- princíp garancie minimálneho štandardu ochrany.

Najväčším prínosom Bernského dohovoru je zakotvenie zásady minimálnej ochrany vo všetkých zmluvných štátoch, čím zaistil medzinárodný význam autorských práv. Pred uzavretím tejto zmluvy bežne štáty neuznávali autorské práva cudzích štátnych príslušníkov. Dohovor ako prvý zakotvil tzv. trojstupňový test.¹⁹

2.1.2. Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva (Dohoda TRIPS)

Výsledky Uruguajského kola mnohostranných obchodných jednaní v rámci GATT vyústili v roku 1994 v ustanovenie Svetovej obchodnej organizácie WTO. Spolu

¹⁷Článok 5 ods. 2 Bernského dohovoru.

¹⁸Článok 6bis Bernského dohovoru sa vzťahuje k výhradným osobnostným právam autora a v ods. 3 stanovuje: „*Právne prostriedky ochrany práv priznaných v tomto článku sa spravujú právnym poriadkom štátu, v ktorom sa uplatňuje nárok na ochranu.*“

¹⁹Trojstupňový test s obmedzujúcim účinkom na právo na rozmnožovanie má svoj pôvod práve v článku 9 ods. 2 Bernského dohovoru: „*Zákonodarstvám štátov Únie sa vyhradzuje možnosť dovoliť rozmnožovanie týchto diel v určitých osobitných prípadoch, pokiaľ také rozmnoženie nenarušuje normálne využívanie diela a nespôsobuje neospravedliteľnú ujmu oprávneným záujmom autora.*“

s Dohodou o zriadení WTO a ako jej neoddeliteľná súčasť bola v Marakéši 15. apríla 1994 podpísaná aj mnohostranná *Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva*. Jedná sa o rámcovú dohodu k ochrane duševného vlastníctva v obchode prekračujúcom hranice, vrátane obchodu s napodobeninami a falšovanými výrobkami.²⁰

V oblasti medzinárodného práva verejného v oblasti duševného vlastníctva má Dohoda TRIPS nezastupiteľnú úlohu. Je zatiaľ jedinou multilaterálnou obchodnou dohodou, ktorá sa výlučne venuje právam duševného vlastníctva. Administratívne je spravovaná Svetovou obchodnou organizáciou, ale medzi WTO a WIPO, ktorá spravuje všetky ďalšie zmluvy v oblasti práva duševného vlastníctva, je podpísaná dohoda o spolupráci.

TRIPS sa v rámci autorských práv zaoberá len majetkovými právami a práva osobnostné stoja mimo predmet jej úpravy. Z obsahového hľadiska predstavuje tri okruhy tém, a to časť obsahujúcu hmotnoprávnu úpravu a medzinárodné štandardy, časť obsahujúcu vymožitelnosť práv duševného vlastníctva a časť upravujúcu predchádzanie a riešenie sporov medzi zmluvnými štátmi. Dohoda TRIPS pokrýva sedem hlavných kategórií duševného vlastníctva: autorské a príbuzné práva; ochranné známky; zemepisné označenia; priemyselné vzory; patenty; topografie polovodičových výrobkov a nezverejnené informácie.

Cieľom TRIPS je prispieť k podpore technických inovácií a k prevodu a rozširovaniu technológie, k vzájomným výhodám výrobcov a užívateľov technických znalostí spôsobom, ktorý prispeje k sociálnemu a ekonomickému blahobytu a k rovnováhe práv a záväzkov.²¹

Základným princípom TRIPS je nediskriminácia - národné zaobchádzanie²² a doložka najvyšších výhod²³. Princíp národného zaobchádzania zaručuje rovnako výhodné zaobchádzanie, zákonné posudzovanie, a prístupy ako k domácim subjektom, tak k subjektom pochádzajúcim z členských zemí. V súvislosti s ochranou duševného vlastníctva akákoľvek výhoda, prednosť, výsada alebo úľava, ktorá je priznaná členom

²⁰JEŽEK, Jiří. Mezinárodní dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví. *Právní rozhledy*. 1996, roč. 4, č. 8, s. 356.

²¹Článok 7 Dohody TRIPS.

²²V článku 3 Dohody TRIPS.

²³V článku 4 Dohody TRIPS.

občanom ľubovoľnej inej krajiny, sa okamžite a bezpodmienečne poskytne občanom všetkých ostatných členov v súlade s doložkou najvyšších výhod.

V porovnaní s predchádzajúcimi medzinárodnými zmluvami na ochranu práv k duševnému vlastníctvu je najvýraznejším rozdielom a zároveň najvýznamnejším prínosom, že zachytáva efektívny systém, ktorý slúži k vymožitelnosti ustanovení zmluvy. Zmluvné štáty môžu byť za nedodržanie TRIPS sankcionované. Predchádzajúce medzinárodné zmluvy síce vytvorili rámec ochrany duševného vlastníctva a stanovili rovnaké podmienky pre zahraničných majiteľov práv, ale tieto práva v praxi neboli veľmi často dôsledne presadzované a ich nedodržovanie nebolo sankcionované. V prípade, že dôjde k porušeniu ustanovení TRIPS, je možné za toto porušenie uložiť trest. Dôraz je kladený najmä na vnútorné vymáhacie mechanizmy. Podľa dohody musia vlády zabezpečiť, aby ich právny poriadok zahŕňal postupy na dodržiavanie práv spôsobom umožňujúcim účinné kroky voči akémukoľvek porušovaniu práv duševného vlastníctva, upravených dohodou, vrátane urýchlených nápravných opatrení, ktoré zabránia porušovaniu a budú predstavovať výstrahu pred ďalším porušovaním.

Dohoda TRIPS je spravovaná riadiacim orgánom, ktorým je Rada pre obchodné aspekty práv duševného vlastníctva (Rada pre TRIPS). Jej úlohou je dohliadať na vykonávanie tejto dohody a predovšetkým dodržiavanie záväzkov vyplývajúcich členom z tejto dohody. Je ale povinná sa riadiť odporúčaniami Generálnej rady WTO.²⁴ Rada pre TRIPS tiež poskytuje akúkoľvek pomoc, o ktorú ju požiadajú členovia v súvislosti s konaním pri urovnávaní sporov. Pri vykonávaní svojich funkcií môže Rada pre TRIPS konzultovať a požadovať informácie z akéhokoľvek zdroja, ktorý považuje za vhodný.²⁵

Spory medzi členskými štátmi sa riešia podľa DSU²⁶, pripojeného ako príloha č. 2 k Dohode o zriadení WTO. DSU upravuje systém riešenia sporov, procesné pravidlá a inštitucionálne usporiadanie. Ustanovuje Orgán na urovnávanie sporov známy ako DSB. DSB opiera svoju rozhodovaciu činnosť o ustanovenú skupinu

²⁴JEŽEK, Jiří. Mezinárodní dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastníctví. *Právní rozhledy*. 1996, roč. 4, č. 8, s. 356.

²⁵Článok 68 Dohody TRIPS.

²⁶Dohovor o pravidlách a postupoch pri urovnávaní sporov (angl. Dispute Settlement Understanding).

odborníkov. Rozhodnutia prijaté DSB konsenzom v sporných otázkach vyžadujú, aby procesný účastník formálne neodporoval navrhnutému rozhodnutiu. Dohoda dáva prednosť prevencii sporov formou konzultácií, sprostredkovania, poskytovaním dobrých služieb či zmierovacieho konania.²⁷

V článku 9 TRIPS výslovne odkazuje na Revidovaný Bernský dohovor. Zmluvné strany TRIPS majú povinnosť rešpektovať záväzky RBD s výhradou práv osobnostných, ktoré TRIPS neupravuje. To znamená, že v prípade porušenia záväzku z RBD, nastávajú dôsledky akoby došlo k porušeniu dohody TRIPS.

Čo sa týka praktického uplatňovania autorských práv a rovnako aj práv súvisiacich na medzinárodnej úrovni, okrem TRIPS z roku 1994 doteraz neexistuje iný medzinárodnoprávny tlak na zlepšenie. Výnimkami sú samozrejme bilaterálne dohody. Česká republika je členským štátom WTO a zmluvnou stranou dohody TRIPS.

2.1.3. Internetové zmluvy WIPO

Medzi tzv. Internetové zmluvy WIPO patria *Zmluva WIPO o autorskom práve a Zmluva WIPO o umeleckých výkonoch a zvukových záznamoch*, obe podpísané na Ženevskej konferencii 20. decembra roku 1996.

Prudký vývoj v oblasti digitálnych technológií nebol v dobe podpisu dohody TRIPS predvídaný. Tento neustály rozvoj úzko súvisiaci s rozvojom internetu spôsobil, že dohoda TRIPS je pre oblasť digitálneho prostredia často zastaraná a v dôsledku toho nepoužiteľná. Prostredníctvom Internetových zmlúv došlo k adaptácií autorských a súvisiacich práv na digitálny vek. Zmluvy priniesli zdokonalené prostriedky celosvetového boja s porušovaním autorského práva, pričom rešpektujú a nadväzujú na základné zmluvy. WCT a WPPT tvoria špeciálnu úpravu voči revidovanému Bernskému dohovoru a Rímskemu dohovoru²⁸.

Zmluva WCT skladajúca sa z 25 článkov rieši otázky, ktoré sa vynorili od poslednej revízie Bernského dohovoru a súčasne sa snaží reagovať na možnosti

²⁷JEŽEK, Jiří. Mezinárodní dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví. *Právní rozhledy*. 1996, roč. 4, č. 8, s. 356.

²⁸Medzinárodný dohovor o ochrane výkonných umelcov, výrobcov zvukových záznamov a rozhlasových organizácií uzavretý v Ríme v roku 1961.

elektronického využitia autorských diel. Potvrďuje ochranu počítačových programov ako diel literárnych podľa Bernského dohovoru a počítačové programy chráni bez ohľadu na spôsob alebo formu ich vyjadrenia.²⁹ Zmluva upravuje tiež obmedzenia z práva autorského. WCT stanovuje povinnosť dodržiavať ustanovenia článkov 1 až 21 a ustanovenia prílohy Bernského dohovoru, tzn. vrátane v Bernskom dohovore uvedených obmedzení.³⁰ Článok 10 ods. 1 WCT obsahuje trojstupňový test a umožňuje štátom rozšíriť existujúce národné obmedzenie, ktoré sú v súlade s Bernským dohovorem aj na oblasť digitálneho prostredia, prípadne navrhnúť nové obmedzenia. Článok 10 ods. 2 WCT neredukuje ani nerozširuje aplikovateľnosť obmedzení dovolených Bernským dohovorem. Podľa tohto ustanovenia je možné uplatniť trojstupňový test na všetky obmedzenia z práv podľa Bernského dohovoru. Na základe WCT sa právo na rozmnožovanie podľa článku 9 Bernského dohovoru vzťahuje aj na digitálne prostredie a použitie v digitálnej forme. Uloženie na elektronické médium sa považuje za rozmnožovanie.³¹

Rovnako aj WPPT reaguje na nové problémy súvisiace s digitálnymi médiami a ich šírením. Tiež podobne ako WCT čerpá z revidovaného Bernského dohovoru. Priznáva výkonným umelcom osobnostné práva ako právo na uvedenie autorstva a právo na nedotknuteľnosť vo vzťahu k ich živému vystúpeniu či nahrávke takéhoto vystúpenia. Umožňuje štátom prijať rovnaké obmedzenia platné v autorskom práve aj voči právam umelcov a výrobcov zvukových záznamov.³² V ods. 2 článku 16 je obsiahnutý trojstupňový test. Obmedzenia sa plne použijú aj na digitálne prostredie, najmä na použitie umeleckých výkonov a zvukových záznamov v digitálnej forme, pričom ich uloženie na elektronické médium je považované za rozmnožovanie.³³

Prijatie Internetových zmlúv bolo veľmi prínosné, nakoľko uviedli medzinárodné právo duševného vlastníctva do súladu s vývojom na poli digitálnych technológií.

²⁹Článok 4 WCT.

³⁰Článok 1 ods. 4 WCT

³¹KŘÍŽ, Jan. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2009, s. 71.

³²Článok 16 ods. 1 WPPT

³³KŘÍŽ, Jan. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2009, s. 71.

2.2. Pramene európskeho práva

V máji roku 2004 sa Česká republika stala súčasťou Európskej Únie. Od tejto chvíle je viazaná zakladajúcimi zmluvami, smernicami, nariadeniami a ďalšími normatívnymi aktmi vydávanými v rámci práva EÚ. Český právny poriadok je odvtedy podstatne ovplyvnený európskym komunitárnym právom. Základný pilier právnej úpravy predstavuje *Európska dohoda, ktorou ČR pristúpila k Európskemu spoločenstvu*. V článku 67 ods. 1 Európskej dohody je obsiahnutý záväzok Českej republiky, že bude pokračovať v zlepšovaní ochrany práv duševného, priemyselného a obchodného vlastníctva tak, aby ku konci piateho roku po vstupe dohody v platnosť bola dosiahnutá úroveň ochrany podobná úrovni existujúcej v Spoločenstve, vrátane zrovnateľných prostriedkov na presadzovanie takýchto práv. Tento záväzok ČR splnila prijatím nového autorského zákona v roku 2000.

Právo Európskej Únie reguluje oblasť autorského práva prostredníctvom smerníc a nariadení. Smernica je normatívny právny akt, ktorým sa stanovujú ciele, ktoré majú dosiahnuť členské štáty EÚ. Je však na jednotlivých krajinách, aby si zvolili formu, metódy, ktorými sa tieto ciele dosiahnu. Smernica je teda záväzná čo do výsledku. Nariadenie je všeobecne záväzný právny akt, ktorý je priamo uplatniteľný vo svojej celistvosti v celej EÚ. Aby nariadenie platilo, nie je nutná ratifikácia, ani žiadny vykonávací predpis zo strany členského štátu.

Podoba autorského práva sa na pôde Európskej únie menila v priebehu rokov. Tento vývoj bol závislý ako na politických, tak aj technologických zmenách od vzniku Európskeho hospodárskeho spoločenstva na základe Rímskej zmluvy z roku 1957³⁴. Autorské právo nebolo predmetom úpravy Rímskej zmluvy, a to z dôvodu, že účel a ciele Európskeho hospodárskeho spoločenstva v dobe jeho vzniku zdanlivo nesúviseli s duševným vlastníctvom a už vôbec nie s právom autorským. V celej Rímskej zmluve by sme mohli nájsť len jedno ustanovenie vzťahujúce sa k duševnému vlastníctvu, konkrétne šlo o priemyselné a obchodné vlastníctvo. Tento odkaz bol vložený do článku 36 ako výnimka zo všeobecného pravidla pre voľný pohyb tovaru. V neskoršej fáze Súdny dvor Európskej únie aplikoval túto výnimku obdobne aj na právo autorské.

³⁴Zmluva o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva podpísaná v Ríme 25. marca 1957, dnes pod názvom Zmluva o fungovaní Európskej únie. Vstúpila do platnosti 1. januára 1958.

Judikatúra, ktorá sa vyvinula na základe tohto ustanovenia, bola pozoruhodná. Význam autorských práv bol zrejmý až vo chvíli, keď podnikatelia začali tieto práva používať ako nástroj, prostredníctvom ktorého mohli obchádzať ustanovenia o voľnom pohybe tovaru a účtovať rôzne ceny pre rovnaký produkt v rôznych členských štátoch EÚ prostredníctvom prevencie paralelných dovozov. Judikatúra SDEU obnovila rovnováhu a nastavila princípy.³⁵

Regulačný rámec EÚ pre autorské práva a práva súvisiace tvorí súbor smerníc určených pre členské štáty EÚ. Konkrétne sa jedna o nasledujúce smernice:

- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/24/ES z 23. apríla 2009 o právnej ochrane počítačových programov (*Software Directive*);
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/115/ES z 12. decembra 2006 o nájomnom práve a výpožičnom práve a o určitých právach súvisiacich s autorskými právami v oblasti duševného vlastníctva (*Rental and Lending Directive*);
- Smernica Rady 93/83/EHS z 27. septembra 1993 o koordinácii niektorých pravidiel týkajúcich sa autorského práva a práv súvisiacich s autorským právom vzťahujúcich sa na satelitné vysielanie a káblovú retransmisiu (*Satellite and Cable Directive*);
- Smernica Rady a Európskeho parlamentu 96/9/ES z 11. marca 1996 o právnej ochrane databáz (*Database Directive*);
- Smernica Rady a Európskeho parlamentu 2001/29/ES z 22. mája 2001 o harmonizácii niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti (*InfoSoc Directive*);
- Smernica Rady a Európskeho parlamentu 2001/84/ES z 27. septembra 2001 o práve ďalšieho predaja v prospech autora pôvodného umeleckého diela (*Resale Right Directive*);

³⁵STAMATOUDI, Irini A. a Paul TORREMANS (eds.). *EU copyright law: a commentary*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014, s. 1.

- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/48/ES z 29. apríla 2004 o vymožitelnosti práv duševného vlastníctva (*IPRED*);
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/77/EÚ z 27. septembra 2011, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2006/116/ES o lehote ochrany autorského práva a niektorých súvisiacich práv (*Term Directive*);
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/28/EÚ z 25. októbra 2012 o určitých povolených spôsoboch použitia osirelých diel (*Orphan Works Directive*);
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/26/EÚ z 26. februára 2014 o kolektívnej správe autorských práv a práv súvisiacich s autorským právom a o poskytovaní multiteritoriálnych licencií na práva na hudobné diela na on-line využívanie na vnútornom trhu (*CRM Directive*).

Ďalším prameňom je Nariadenie Rady (ES) č. 1383/2003 z 22. júla 2003, ktoré sa týka colného konania pri tovare podozrivom z porušovania niektorých práv duševného vlastníctva a opatrení, ktoré sa majú prijať pri tovare, u ktorého sa zistilo, že sa takéto práva porušili.

Stanovením harmonizovaných noriem, právo EÚ znižuje rozdiely medzi národnými úpravami, zaisťuje požadovanú úroveň ochrany na podporu tvorivosti a investícií do kreativity, podporuje kultúrnu rozmanitosť a zabezpečuje pre spotrebiteľov a podniky lepší prístup k digitálnemu obsahu a služieb v celej Európe. Celkovým cieľom harmonizácie je umožniť, aby sa tovar chránený autorským právom (napr. knihy, hudba, filmy, softvér, atď.) a služby (napríklad služby, ktoré ponúkajú prístup k tomuto tovaru) mohli voľne sa pohybovať v rámci vnútorného trhu.

Napriek vytrvalej snahe EÚ dodnes neexistuje žiadny európsky autorskoprávny režim či autorské právo EÚ. Právo duševného vlastníctva vrátane práva autorského nie je jednotné.³⁶ Typické sú teritoriálne odlišnosti, pretože je ovládané princípom

³⁶KŘÍŽ, Jan. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: reflexe komunitární regulace a vybrané aplikační problémy*. Praha: Univerzita Karlova, 2015, s. 50.

teritoriality. Z dôvodu roztrieštenosti právnych úprav jednotlivých členských štátov sa oblasť autorského práva stala za posledné roky jednou z hlavných priorít EÚ (viď kapitola 2.2.2.).

2.2.1. Smernica o harmonizácii niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti

Táto smernica je nesmierne prínosná a zohľadňuje nové právne javy informačnej spoločnosti. Už v roku 1995 vznikol na pôde EÚ pracovný materiál s názvom *Zelený papier o autorskom práve a s ním súvisiacich práv v informačnej spoločnosti*³⁷. Dňa 21. januára 1997 bol predstavený prvý návrh smernice o harmonizácii niektorých aspektov práva autorského a práv s ním súvisiacich v informačnej spoločnosti, avšak trvalo viac než tri roky než vznikla finálna podoba tejto smernice.

Tzv. Informačná smernica³⁸ sa týka právnej ochrany autorských práv a s nimi súvisiacich práv v rámci vnútorného trhu s osobitným dôrazom na informačnú spoločnosť. Účelom tejto smernice bola potreba pozmeniť právnu ochranu autorských práv v EÚ do podoby, ktorá bude odpovedať novým potrebám informačnej spoločnosti a prevedenie medzinárodných záväzkov vyplývajúcich z tzv. Internetových zmlúv WIPO prijatých v roku 1996 (viď kapitola 2.1.3.). Jedným z cieľov smernice bolo tiež prehodnotiť a vytvoriť ucelenejšiu úpravu v oblasti výnimiek a obmedzení autorského práva vzhľadom k novému elektronickému prostrediu. Smernica sa snažila posilniť harmonizáciu právnych poriadkov členských štátov v oblasti autorského práva, preto vychádza zo zásady vysokej úrovne ochrany autorových práv.

Po obsahovej stránke môžeme smernicu rozdeliť na dve časti. Prvá s názvom „Práva a výnimky“ má autorskoprávny charakter a zahŕňa články 2, 3, 4 a 5. V tejto časti smernica harmonizuje majetkové práva autora, a to právo rozmnožovania (*reproduction right*), právo verejného prenosu diel a právo sprístupňovania predmetov ochrany verejnosti (*communication to the public right*) a distribučné právo (*distribution*

³⁷Zelený papier o autorskom práve a s ním súvisiacich práv v informačnej spoločnosti z dňa 27.7. 1995. KOM (1995) 382 v konečnom znení.

³⁸Smernica Rady a Európskeho parlamentu 2001/29/ES z 22. mája 2001 o harmonizácii niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti.

right). Druhá časť označená ako „Ochrana technologických opatrení a informácie na správu“ je skôr technická a tvoria ju články 6 a 7.

Vzhľadom k téme tejto práce sa budem podrobnejšie zaoberať ustanoveniami v článku 5 smernice, ktoré sa týkajú výnimiek z práva autorského. Autori Informačnej smernice zvolili veľmi novátorský prístup k problematike tvorby výnimiek a obmedzení.

Článok 5 v ods. 1 stanovuje jedinú kogentnú výnimku z práv garantovaných smernicou. Za porušenie práva na rozmnožovanie nepovažuje vytvorenie dočasnej a náhodnej rozmnoženiny diela, ktorá je integrálnou alebo podstatnou súčasťou technologického procesu, ktorý nemá žiadny samostatný ekonomický význam, ale má len umožniť fungovanie iného procesu. Typicky pôjde napríklad o používanie internetu.

Článok 5 prináša novinku v podobe taxatívneho výpočtu prípustných výnimiek fakultatívnej povahy, ktoré členské štáty môžu, ale nemusia implementovať do svojich národných právnych poriadkov. Väčšina z týchto výnimiek sa do českého právneho poriadku premietla v rámci euronovely v roku 2006. Navyše si štáty presadili tzv. *grandfather clause*, čo v praxi znamená možnosť si v určitých výnimočných prípadoch ponechať aj svoje národné legislatívne výnimky. To sa však týka len analógových a nie digitálnych technológií.³⁹

Okrem toho tieto taxatívne uvedené výnimky podliehajú aj procesu zhodnotenia trojstupňovým testom: „*Výnimky a obmedzenia ustanovené v odsekoch 1, 2, 3 a 4 sa budú uplatňovať iba v niektorých osobitných prípadoch, pri ktorých nedochádza ku konfliktu s bežným využívaním diela alebo predmetu ochrany a ktoré neodôvodnene nepoškodzujú oprávnené záujmy nositeľa práv.*“⁴⁰ Včlenenie trojstupňového testu do Informačnej smernice v kombinácii s enumeratívnym vymenovaním znamená

³⁹SMEJKAL, Ladislav. Nová evropská směrnice o ochraně autorského práva v informační společnosti. *Ikaros* [online]. 2001, ročník 5, číslo 5 [cit. 2016-06-01]. urn:nbn:cz:ik-10719. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/10719>.

⁴⁰Článok 5 ods. 5 Smernice Rady a Európskeho parlamentu 2001/29/ES z 22. mája 2001 o harmonizácii niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti.

v konečnom dôsledku len jeho ďalšie posilnenie. Zároveň obmedzuje priestor národných zákonodarcov pri vytváraní nových prípadných výnimiek a obmedzení.⁴¹

Výnimky z autorovho práva na reprodukciu sa vzťahujú na:

- Kopírovanie autorsky chránených textov s výnimkou nôt. Túto výnimku český autorský zákon upravuje rovnako.
- Zhotovenie rozmnoženiny na akomkoľvek médiu pod podmienkou striktno osobného a nekomerčného použitia. Toto ustanovenie odpovedá úprave voľného použitia v českom autorskom zákone.
- Rozmnožovanie diela uskutočnené verejne prístupnými knižnicami, vzdelávacími inštitúciami alebo múzeami alebo archívami, ktoré sa neuskutočňuje pre ekonomický alebo komerčný prospech. Táto výnimka je upravená ako knižná licencia v českom právnom poriadku. vo vzťahu k osobitným prípadom rozmnožovania.

Podmienkou uplatnenia všetkých týchto výnimiek je samozrejme poskytnutie tzv. *fair compensation*, čiže poskytnutie odmeny autorovi v súvislosti s rozmnožením diela pre osobnú potrebu.

Smernica ďalej zakotvuje výnimky z práva na rozmnožovanie a z práva verejného prenosu diel a práva sprístupňovania predmetov ochrany verejnosti pre:

- vyučovacie účely a vedecký výskum;
- použitie v prospech ľudí s telesným postihnutím, ktoré sa priamo viaže; na postihnutie
- spravodajské účely;
- citácie;
- verejnú bezpečnosť.⁴²

Je nesporné, že prínos Informačnej smernice bol významný. Avšak je na mieste pochybovať, či sa jej podarilo unifikovať systém výnimiek a obmedzení tak, ako si kládla za cieľ. Keďže prevažná väčšina ustanovení má fakultatívny charakter,

⁴¹KŘÍŽ, Jan. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*. V Praze: Karolinum, 2009, s. 54.

⁴²Články 2 a 3 Informačnej smernice.

transpozícia jednotlivých výnimiek a obmedzení je ponechaná na vôli členských štátov. Navyše obecnější charakter smernice ponecháva detailnú úpravu na vnútroštátne právne poriadky členských štátov. Z týchto dôvodov sa domnievam, že uložené podmienky boli štátom stanovené priveľmi široko a smernica príliš neharmonizuje. Vo výsledku tak môže nastať situácia, kedy každý členský štát bude mať uzákonené rozličné výnimky a obmedzenia, čo môže mať negatívny vplyv na fungovanie vnútorného trhu s autorskými právami a právami súvisiacimi. Rozdiely medzi jednotlivými členskými štátmi vytvárajú právnu neistotu nielen na strane užívateľov, ale aj na strane autorov resp. nositeľov práv.

2.2.2. Jednotný digitálny trh

Reforma autorských práv je už niekoľko rokov veľmi horúcou a široko diskutovanou témou na pôde EÚ. Prispôsobovanie autorských práv realite jednotného digitálneho trhu s ohľadom na digitálnu revolúciu, nové chovanie spotrebiteľov a európsku rozmanitosť je jednou z priorít Junckerovej komisie a významný krok vpred.

Európska komisia predstavila 6. mája 2015 ambicióznou *Stratégiu na vybudovanie jednotného digitálneho trhu v Európe*. Stratégia obsahuje súbor 16 kľúčových opatrení rozdelených do 3 pilierov, ktoré Komisia predloží do konca roku 2016. Plán Európskej komisie predstavuje základný kameň digitálnej budúcnosti Európy a zásadne zmení dnešnú podobu autorského práva.

Pretrvávajúce regulačné prekážky a fragmentácia trhu EÚ vedú k tomu, že občania prehliadajú tovar a služby a spomaľuje sa rast podnikov. Plne fungujúci jednotný digitálny trh by mohol prispieť do hospodárstva EÚ odhadom až 415 miliárd EUR ročne a vytvoriť státisíce nových pracovných miest. Zjednoduší sa on-line nakupovanie, prístup k digitálnemu obsahu a zároveň bude umožnená ochrana proti internetovým hrozbám. Naplnenie plánu jednotného digitálneho trhu tiež zabezpečí, že Európa si zachová svoju pozíciu svetovej jednotky v oblasti digitálnej ekonomiky.⁴³

Cieľom jednotného digitálneho trhu je odstrániť regulačné obmedzenia a konečne vytvoriť z 28 vnútroštátnych trhov len jeden. V dlhodobom horizonte, je

⁴³European Commission. Digital Single Market. [online] [cit. 26.05.2016]. Dostupné z WWW: http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market_en.

potreba účinného a jednotného uplatňovania právnych predpisov autorských práv. Aj keď je teraz ešte príliš skoro uvažovať o plnej harmonizácii európskeho autorského práva vo forme jednotného kódexu autorských práv, pravdepodobne to ostane cieľom Európskej komisie do budúcnosti.

Občas je veľmi náročné nájsť konsenzus v rámci Európskej únie, ako reagovať na neustály a rýchly vývoj technológií. Dôvodom je pokračujúca existencia kultúrnych a právnych tradícií v autorských zákonoch členských štátov. Nejednotnosť právnej úpravy medzi členskými štátmi spôsobuje mnoho problémov. To, čo je v jednej krajine legálne, môže byť v druhej predmetom prísneho postihu. Navyše táto nejednotnosť bráni docieleniu jednotného digitálneho trhu. Preto revízia autorského práva patrí medzi prioritné body funkčného obdobia stávajúcej Komisie.

V Stratégií jednotného digitálneho trhu Komisia oznámila svoj plán postupne krok za krokom reformovať oblasť európskeho autorského práva. Jedným z cieľov je prispôsobiť pravidlá autorského práva tak, aby odrážali nové technológie, a aby boli jednoduchšie a prehľadnejšie. Akčný plán Komisie stojí na štyroch bodoch, ktoré sa vzájomne doplňujú. Európska komisia má v pláne rozšíriť prístup k obsahu v rámci EÚ, vytvoriť spravodlivejší trh, bojovať proti pirátstvu a jasnejšie vymedziť výnimky z pravidiel autorských práv, ktoré budú aplikované rovnakým spôsobom v celej EÚ.

V rámci naplňovania Stratégie bolo dňa 9. decembra 2015 vydané oznámenie Komisie *Kroky smerom k modernému, európskejšiemu rámcu autorských práv*, ktoré obsahuje plánovanú zmenu v oblasti výnimiek z práv autorských. V prípade výnimiek stanovených v právnych predpisoch EÚ majú členské štáty vo väčšine prípadov možnosť rozhodnúť sa, či ich vykonávajú alebo nie. Výnimky často nie sú podrobne vymedzené. V dôsledku toho sa môže stať, že výnimka stanovená v zákone jedného členského štátu nemusí existovať v susednom členskom štáte, môže podliehať rôznym podmienkam alebo sa môže líšiť z hľadiska rozsahu. V niektorých prípadoch je vykonanie určitej výnimky v zákone členských štátov užšie než pripúšťa právo Únie. Väčšina výnimiek nemá vplyv mimo daného členského štátu. Niektoré z nich je potrebné prehodnotiť vzhľadom na súčasnú technologickú realitu. Z uvedených dôvodov je všeobecným cieľom vyjadreným v tomto oznámení zvýšiť úroveň harmonizácie. Komisia plánuje zaviesť povinnosť vykonania príslušných výnimiek zo

strany členských štátov a zabezpečiť ich cezhraničné fungovanie v rámci EÚ. Cieľom je poskytnúť používateľom a držiteľom práv predvídateľný systém s právnou istotou.⁴⁴

Roztrieštená úprava výnimiek a obmedzení je problematická najmä u tých výnimiek, ktoré sú úzko prepojené so vzdelávaním, výskumom a prístupom k znalostiam. Je potrebné vyjasniť rozsah výnimky EÚ o používaní „ilustrácií pri vyučovaní“ a jej uplatnenie pri digitálnom využívaní a elektronickom učení sa. Nerovné chápanie tejto výnimky členskými štátmi brzdí napr. on-line kurzy a cezhraničné vzdelávanie. Komisia tiež preskúma pravidlá EÚ, ktoré uľahčia výskumným organizáciám verejného záujmu pre účely vedeckého výskumu vyťažovať texty a dáta z obsahu, ku ktorému majú zákonný prístup. Neexistencia jednoznačnej právnej úpravy vyvoláva právnu neistotu vo vedeckej obci. Ďalej má v pláne navrhnúť právne predpisy potrebné na vykonanie Marakéšskej zmluvy s cieľom pomôcť osobám so zdravotným postihnutím. Na technický pokrok je treba brať ohľad aj v prípade výnimky, ktorá umožňuje knižniciam a ostatným inštitúciám prehliadanie diel na obrazovke na výskumné a študijné účely. To je možné ale len v priestoroch knižnice, pričom nie je zohľadnená možnosť diaľkového prehliadania v uzatvorených elektronických sieťach.

Dňa 9. decembra 2015 zverejnila Európska Komisia *Návrh nariadenia o zaistení cezhraničnej prenosnosti on-line obsahových služieb na vnútornom trhu*⁴⁵, ktorý uľahčí prístup k on-line obsahu, napr. k filmom, seriálom, hudbe, či e-knihám, ktorý je pre zákazníkov z iného členského štátu často blokovaný. Na internete, ktorý vo svojej podstate nemá hranice, je pre mnohých ľudí často nepochopiteľné, že digitálne služby končia na hraniciach štátov. Jedná sa teda v podstate o zlepšenie dostupnosti platených služieb v celej EÚ. Odstraňovanie prekážok cezhraničnej prenosnosti je prvým zásadným krokom, ktorý rieši konkrétnu prekážku cezhraničného prístupu k obsahu dôležitého pre spotrebiteľov. Cezhraničná prenosnosť umožní Európanom cestovať s digitálnym obsahom, ktorý si zakúpili alebo predplatili doma. Vďaka pripravovanej zmene by mohli ľudia sledovať svoje obľúbené seriály vo všetkých krajinách EÚ

⁴⁴Bod 3 Oznámenia Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov z dňa 9.12.2015: Kroky smerom k modernému, európskejšiemu rámcu autorských práv. KOM (2015) 626 v konečnom znení.

⁴⁵Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady z dňa 9.12.2015: O zaistení cezhraničnej prenosnosti online obsahových služieb na vnútornom trhu. KOM(2015) 627 v konečnom znení.

rovnako ako doma. Prijatie tohto návrhu sa očakáva v roku 2017 a keďže sa jedná o nariadenie, bude priamo použiteľné v celej EÚ.

V júni 2016 skončila možnosť vyplniť jednu z mnohých verejných konzultácií *The role of publishers in the copyright value chain and the panorama exception*, ktorá bola vypísaná Európskou komisiou. Prvá časť konzultácie sa zaoberala zvažovaným zavedením nového majetkového práva pre vydavateľov. Cieľom bolo zistiť dopady v prípade, že Komisia novelizuje európske autorské právo tak, že umožní získavať odmeny z autorských poplatkov aj vydavateľom. Jednalo by sa predovšetkým o zisky z on-line uverejnených článkov a ďalších materiálov na internete. Zavedenie takéhoto nového typu autorského práva na celoeurópskej úrovni je veľmi kontroverzné. Podľa mnohých môže zasiahnuť do práva na slobodu podnikania, či dokonca práva na informácie. Za pravdu týmto argumentom dáva vývoj v Španielsku, kde zavedenie poplatkov v roku 2014 viedlo k tomu, že spoločnosť Google ukončila svoju službu Google News a prestala vo vyhľadávачi zobrazovať odkazy na španielske spravodajské servery a články. Prijatím tejto zákonnej úpravy utrpeli všetci. Došlo k výraznému poklesu návštevnosti spravodajských stránok, čo uškodilo vydavateľom a španielski užívatelia nemajú prístup k službám ako ostatní obyvatelia EÚ.⁴⁶

Druhá časť konzultácie sa zaoberala možnosťou celoeurópskej harmonizácie výnimky EÚ „sloboda panorámy“. Táto výnimka povoľuje fotografovanie a šírenie fotografií budov a sôch, ktoré sa nachádzajú na verejnom priestranstve. Informačná smernica síce upravuje právo členských štátov stanoviť túto výnimku, ale ako som už vyššie uviedla, problémom Informačnej smernice je, že príliš neharmonizuje a preto dobrovoľnosť tohto ustanovenia viedla k odlišnej úprave slobody panorámy v členských štátoch.⁴⁷ Slobodu panorámy nezaručuje každý členský štát a v štátoch, ktoré ju zaručujú, má rôzny rozsah. Väčšina krajín má voľný režim a teda možnosť fotiť a užívať fotografie nie je obmedzená. Avšak v rámci EÚ existujú krajiny, kde fotka s architektonickým dielom podlieha explicitnému schváleniu nositeľom autorských práv, aby bolo možné ju zverejniť. Typickým príkladom je Atómium postavené v Bruseli. Dediči autora stavby majú nárok na ochranu 70 rokov po jeho smrti, čo v prípade tejto

⁴⁶KŘÍŽ, Jan. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: reflexe komunitární regulace a vybrané aplikační problémy*. Praha: Univerzita Karlova, 2015, s. 58 - 62.

⁴⁷Úprava slobody panorámy obsiahnutá v článku 5 ods. 3 písm. h) Informačnej smernice.

belgickej stavby znamená do roku 2075. Z toho dôvodu je Atómium cenzurované dokonca aj na stránkach Wikipédie, ktorú zaštuje Wikimedia Foundation ako nezisková nadácia. V dobe sociálnych sietí môže rôznorodosť právnych úprav viesť k mnohým nedorozumeniam a aj súdnym sporom. Je otázne, nakoľko voľný režim napokon EÚ plošne nastaví. Za posledné roky sa objavili pokusy autorov volajúcich po prísnejšej úprave. Naopak argumenty pre zachovanie slobody panorámy sú napr. právo fotografa, ktorý by mal mať možnosť sa slobodne rozhodnúť, akým spôsobom naloží so svojím dielom, vrátane komerčného použitia, najmä ak sa fotografovaním živí. Neposledným je tiež argument poňatia známych pamiatok ako kultúrneho dedičstva, ktoré by nemalo byť obmedzované a privlastňované len jedinému človeku, jeho autorovi.⁴⁸ Veľmi výrečný je príklad Eiffelovej veže, ktorý uvádza Metelka. V prípade, že si Eiffelovu vežu vyfotíme cez deň, je všetko v poriadku, pretože jej autor Gustav Eiffel zomrel v roku 1923 a doba majetkových práv už uplynula. Avšak fotka nočnej Eiffelovej veže porušuje autorské práva, pretože svetelná inštalácia je omnoho mladšia a teda stále chránená.⁴⁹

Predbežne na september roku 2016 je plánované predstavenie prvého návrhu Európskej Komisie v otázke autorského práva.⁵⁰ Poslednú dobu tak Komisia čelí tlaku zo strany umelcov, autorských zväzov či televíznych spoločností, ktorí sa snažia presadiť svoje záujmy. Autori sa domáhajú spravodlivého zhodnocovania svojich diel, ktoré sa nekontrolovateľne šíria internetom. Viac ako tisíc autorov sa podpísalo pod posledný list z dňa 11.7.2016 adresovaný predsedovi Komisie, v ktorom žiadajú zásah proti internetovým spoločnostiam, ktoré podľa ich názoru zneužívajú práva umelcov.⁵¹ Pod list sa podpísali aj napr. operný spevák Andrea Bocelli, španielsky filmový režisér Pedro Almodóvar či skladateľ Ennio Morricone. Ich cieľom je presvedčiť Komisiu o zmene autorského práva tak, aby boli ešte viac postihnuté internetové platformy ako napr. Youtube, ktoré podľa umelcov práva autorov vôbec nerešpektujú a chránené

⁴⁸METELKA, Jan. Konec svobody fotografií?. *Právní rádce*. 2015, roč. XXIII., č. 7 – 8, s. 22 – 23.

⁴⁹METELKA, Jan. Konec svobody fotografií?. *Právní rádce*. 2015, roč. XXIII., č. 7 – 8, s. 23.

⁵⁰Konkrétny legislatívny návrh sa očakáva 21.9.2016. K tomu viď Plánovaný program budúcich jednaní Európskej Komisie z dňa 5.4.2016. Dostupné z WWW: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2016/EN/2-2016-155-EN-F1-1.PDF>.

⁵¹List autorov z dňa 11.7. 2016 adresovaný predsedovi Európskej Komisie dostupný z WWW: <http://www.authorsocieties.eu/uploads/Make%20the%20Internet%20Fair%20for%20Creators%2011.07.2016%20.pdf>.

obsah na svojich stránkach sprístupňujú svojvoľne. Výsledkom je neustále klesajúca hodnota diel.⁵²

O niekoľko dní neskôr dostal predseda Komisie Juncker ďalší list, tentoraz od súkromných televíznych spoločností.⁵³ List vyjadruje obavy z rozšírenia pravidiel autorského práva na filmy a televízne seriály na internete a ďalšie služby na vyžiadanie. Autori listu varujú pred zrušením teritoriálnych licencií, čo by spôsobilo, že ich projekty by boli automaticky dostupné v celej EÚ, čím by sa znížili ich výnosy z predaja lokálnych licencií. Masívne zmeny by utlmili schopnosť televíznych spoločností financovať nové projekty a investovať do európskych filmov a seriálov.

Zaiste je potrebné aby došlo k spresneniu právnych pravidiel na internete a najmä k objasneniu právneho postavenia sprostredkovateľov sprístupňujúcich autorskoprávne chránený obsah. Jedná sa predovšetkým o on-line platformy, ktoré založili svoj obchodný model na užívateľsky nahrávanom obsahu, ku ktorému užívatelia služieb väčšinou nemajú príslušné oprávnenia. Takýto obsah je veľmi atraktívny pre obrovské množstvo užívateľov a prevádzkovatelia majú z neho nesmierne zisky na úkor nositeľov práv. Ako nakoniec odborníci pripravujúci návrh vyriešia otázky v oblasti autorského práva a nakoľko zohľadnia požiadavky jednotlivých záujmových skupín sa dočkáme už v dohľadnej dobe.

2.3. Pramene národného práva

2.3.1. Historický vývoj českých a československých právnych predpisov

Zásadné počiatky ochrany autorského práva na území Českej republiky spadajú do obdobia Rakúsko - Uhorska, konkrétne do roku 1811, kedy bola upravená nakladateľská zmluva v rakúskom ABGB, ktorý platil aj pre české zeme.⁵⁴

⁵²Tlačová správa organizácie GESAC (Európske združenie autorov) dostupná z WWW: <http://www.authorsocieties.eu/uploads/Press%20Release%20-%20Creators%20Tell%20Commission%20Enough%20is%20Enough%2011.07.2016...pdf>.

⁵³List komerčných televíznych spoločností z dňa 12.7. 2016 adresovaný predsedovi Komisie dostupný z WWW: <http://www.euractiv.com/wp-content/uploads/sites/2/2016/07/ACT-Letter-to-President-Juncker-July-12-2016-FINAL.pdf>.

⁵⁴TELEC, Ivo a Pavel TŮMA. *Přehled práva duševního vlastnictví*. Brno: Doplněk, 2006, s. 22.

Súčasnému autorskému zákonu v platnom znení predchádzala relatívne dlhá séria právnych predpisov:

- zákon č. 197/1895 Ř. Z., o právu pôvodském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým;
- zákon č. 106/1923 Sb., o nakladatelské smlouvě;
- zákon č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílem literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském);
- zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon);
- zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon).

Hore uvedené právne predpisy môžu aj dnes vyvolávať konkrétne právne účinky, pretože podľa ustanovenia § 106 AutZ *„právní vztahy vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona a práva a povinnosti z nich vzniklé, jakož i práva z odpovědnosti za porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se řídí dosavadními předpisy.“*

2.3.2. Súčasná právna úprava

Dňa 7. apríla 2000 bol po niekoľkých rokoch príprav prijatý českým parlamentom zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů. Stalo sa tak na základe vládneho návrhu tohto zákona predloženého v roku 1999. Nový zákon nadobudol účinnosti 1. decembra 2000 a k jeho vyhláseniu došlo dňa 12. mája 2000, t.j. ku dňu rozoslania príslušnej čiastky Sbírkky zákonů, čím sa stal základným zákonným prameňom autorského práva.⁵⁵

Jedná sa o vôbec prvý autorský zákon, ktorý Česká republika prijala. Predchádzajúca platná právna úprava bola prevzatá z práva československého, resp.

⁵⁵TELEC, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2001, č. 2, s. 25.

z ešte staršieho práva rakúskeho. Autorský zákon č. 121/2000 Sb. nahradil predošlý zákon č. 35/1965 Sb. o dílech vědeckých a uměleckých, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon z roku 1965 bol ústavne prevzatý do českého právneho poriadku ku dňu vzniku samostatnej Českej republiky 1.1.1993. Zrušený zákon bol v mnohých smeroch už zastaraný a jeho koncepcia prekonaná. Ani rozsiahla novelizácia v roku 1996 nestačila právnenému, technickému a obchodnému vývoju. Ďalším dôvodom zmeny bolo tiež zapracovanie úpravy práva Európskej Únie.

Súčasná koncepcia autorského práva je dualistická. „*Oproti dosavadní úpravě, podle níž osobní a majetková práva tvořila nedílný celek i z hlediska přechodu těchto práv pro případ smrti, je základem navrhované právní úpravy koncepce dualismu práv osobnostních a práv majetkových. Při tomto pojetí osobnostní práva zanikají mortis causa; majetková práva přecházejí na dědice a v případě odúmrti případnou státu. V důsledku této koncepce nemůže se také stát dílo volným před uplynutím doby trvání práv tak, jak tomu bylo podle autorského zákona z roku 1965.*“⁵⁶

Český autorský zákon je svojou povahou predpisom súkromného práva, avšak nájdeme v ňom aj niektoré normy práva verejného, najmä v oblasti kolektívnej správy práv. Ako predpis súkromného práva obsahuje v zásade dispozitívne právne normy. Kogentné (donucujúce) právne normy prevažujú tam, kde štát kladie dôraz na verejné záujmy, či kde to vyplýva z povahy veci. Príkladom kogentných noriem je § 2 stanovujúci pojmové znaky diel, § 11 ods. 4 a 5 upravujúci právnu povahu osobnostných autorských práv § 26 a § 27 týkajúce sa majetkových práv.⁵⁷

Hlavným právno-politickým východiskom nového autorského zákona bol záväzok Českej republiky vyplývajúci z *Európskej dohody zakladajúcej pridruženie Českej republiky k Európskemu spoločenstvu a jeho členským štátom*. Z toho dôvodu sa do koncepcie zákona premietla existujúca i pripravovaná legislatíva európskeho komunitárneho práva a odpovedá kontinentálnemu poňatiu autorského práva. Z dôvodovej správy k autorskému zákonu vyplýva, že bol doň zapracovaný aj návrh tzv. Informačnej smernice (viď kapitola 2.2.1.). Pri porovnaní oboch právnych úprav je

⁵⁶Z dôvodovej správy k zákonu č. 121/2000 Sb., autorský zákon.

⁵⁷TELEC, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2001, č. 2, s. 25.

zrejme, že až na určité drobné detaily, ktoré do smernice pribudli vďaka pozmeňovacím návrhom Európskeho parlamentu, zákon už obsahuje všetky ustanovenia tejto smernice.⁵⁸

Právo Európskej Únie hrá významnú rolu vo vnútroštátnom práve a implementačná povinnosť ČR je najčastejším dôvodom novelizácie autorského zákona. Jedna z posledných novelizácií zákonom č. 228/2014 Sb.⁵⁹, ktorej primárnym cieľom bola náležitá transpozícia smerníc 2011/77/EU a 2012/28/EU do českého právneho poriadku, priniesla predĺženie doby trvania majetkových práv výkonných umelcov k ich umeleckým výkonom zaznamenaným na zvukové záznamy a majetkových práv výrobcov zvukových záznamov k ich záznamom z 50 na 70 rokov. V súvislosti s týmto predĺžením zaviedla niekoľko sprievodných opatrení v prospech výkonných umelcov ako napríklad ročnú doplnkovú odmenu pre štúdiových hudobníkov, právo na odstúpenie od zmluvy a právo na výplatu odmien bez zrážok pre štúdiových hudobníkov aj pre sólistov. Mimo to sa zjednotil výpočet doby trvania majetkových práv k hudobným dielam s textom v prípadoch, kedy bolo hudobné dielo a text vytvorené za účelom spoločného použitia. Novela tiež zakotvila nový inštitút tzv. osirelých diel na základe druhej z uvedených smerníc (vid' kapitola 5.3.8.). Proklamovaným cieľom smernice je uľahčenie budovania digitálnych knižníc.

Autorský zákon čaká v dohľadnej dobe zásadná zmena. Momentálne (august 2016) je na obzore ďalšia veľká pripravovaná novela autorského zákona. Sněmovní tisk č. 724 prejednávaný Parlamentom vychádza predovšetkým z európskej *Smernice 2014/26/EÚ o kolektívnej správe autorských práv a práv súvisiacich s autorským právom a o poskytovaní multiteritoriálnych licencií na práva na hudobné diela na online využívanie na vnútornom trhu*, ktorej transpozíciou by malo dôjsť ku zjednoteniu a harmonizácii pravidiel kolektívnej správy autorských práv naprieč EÚ a teda aj v Českej republike. Smernica harmonizuje pre štáty EÚ jednotný právny rámec kolektívnej správy práv ako kľúčový inštitút autorského práva. Formuluje konkrétne

⁵⁸SMEJKAL, Ladislav. Nová evropská směrnice o ochraně autorského práva v informační společnosti. *Ikaros* [online]. 2001, ročník 5, číslo 5 [cit. 2016-06-01]. urn:nbn:cz:ik-10719. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/10719>.

⁵⁹Zákon č. 228/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), ve znění pozdějších předpis.

požiadavky uplatniteľné na organizácie kolektívnej správy s cieľom zabezpečiť vysokú úroveň správy, finančného hospodárenia, transparentnosti a právnej istoty všetkých zainteresovaných subjektov. Zároveň by malo dôjsť ku kvalitnejšiemu sprístupneniu kultúrneho bohatstva naprieč širokou verejnosťou prostredníctvom zjednodušenia foriem a postupov pre udeľovanie licencií používateľom. Vo vzťahu k hudobnému odvetviu by malo poskytovanie hudobných služieb nadobudnúť širších rozmerov. Tým sa otvoria nové možnosti pre internetový hudobný priemysel, najmä s ohľadom na možnosť cezhraničného udeľovania licencií pre použitie hudby on-line. Pripravovaná novela tiež reaguje na užívateľmi kritizovanú prax zjednávaní sadzobníkov odmiem vybraných kolektívnymi správcami.⁶⁰ Lehota pre implementáciu tejto smernice uplynula 10.4.2016. Pripravovaná úprava vyžaduje pomerne značný zásah do štruktúry autorského zákona v časti, ktorá upravuje kolektívnu správu práv. Avšak je to zároveň príležitosť k revízií existujúcej úpravy, eliminácií nejasností vo výklade a zohľadnení nových skúseností z praxe.

S autorským zákonom sú spojené aj vykonávacie predpisy. Ako príklad uvediem vyhlášku Ministerstva kultúry č. 488/2006 Sb., ktorá stanovuje typy prístrojov k zhotovovaniu rozmnoženín, typy nenahraných nosičov záznamov a výšku paušálnych odmiem.

Prameňom práva na ústavnej úrovni je *Ústava ČR č. 1/1993 Sb.* a *Listina základných práv a svobod č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů*. Z hľadiska ústavného poriadku vykonáva autorský zákon článok 11 ods. 1 a článok 34 ods. 1 LZPS. Článok 11 LZPS stanovuje verejné subjektívne právo každého vlastniť majetok a zaisťuje ochranu tohto práva. Vlastnícke právo je základným a najdôležitejším vecným právom. Už od čias práva rímskeho sa chápe ako súhrn jednotlivých oprávnení, do ktorých patrí právo vec držať, užívať, požívať jej plody, s vecou nakladať, previesť vlastnícke právo k veci, vec scudziť, či ju zničiť. Podľa LZPS má každý právo vlastniť majetok. Toto právo sa týka akéhokoľvek druhu majetku, zahŕňa teda aj majetok nehmotný. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a požíva rovnakej ochrany.

⁶⁰Legs. (2015). Změna autorského zákona. *Právni rozhledy* (15 - 16), str. 2.

Autorské právo vychádza z článku 34 LZPS, ktorý stanovuje právo k výsledkom tvorby. Práva k výsledkom tvorivej duševnej činnosti sú chránené zákonom. Jedná sa o verejné subjektívne právo každého, teda aj cudzincov.

S autorským právom súvisí mnoho ďalších právnych predpisov ako je občanský zákoník a občanský soudní řád. Najviac možno uviesť napr. tiskový zákon či zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání, zákon o vysokých školách, zákon o svobodném přístupu k informacím atď. Trestní zákoník stanovuje sankcie v prípade závažného porušenia priemyslových práv a práva autorského.

2.3.3. Vzťah autorského zákona k občanskému zákoníku

Ďalším prameňom práva autorského je *zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník* účinný od 1.1. 2014. Hlavným cieľom rekodifikácie bolo vytvoriť moderný kódex, ktorého úprava odpovedá štandardným úpravám kontinentálnej Európy a nadväzuje na tradičné stredoeurópske právne myslenie. Dôvodová správa k OZ vyjadruje zámer rozísť sa s myšlienkovým svetom tzv. „socialistických“ práv. Kódex súkromného práva sa hlási k zásadám prirodzeného práva a stavia na nich. Je ovládaný zásadou autonómie vôle a až na výnimky ponecháva stranám možnosť upraviť si vlastné vzťahy individuálne prostredníctvom dispozitívnych ustanovení. Zmluve a zmluvnej slobode je ponechaný rozsiahly priestor a zákon vstupuje ako *ultima ratio* len tam, kde nie je možná dohoda alebo v prípade, že k žiadnej nedôjde.

Z hľadiska právnej sily sa jedná o obyčajný zákon, ktorý má rovnakú právnu silu ako autorský zákon. Obecná teória práva rozlišuje dve základné možnosti riešenia vzťahu medzi dvomi právnymi predpismi rovnakej právnej sily, a to princíp subsidiarity a princíp delegácie. Princíp subsidiarity je pravidlo, že ustanovenia občanského zákoníku sú aplikované na súkromnoprávne pomery osôb, pokiaľ ich neupravujú špeciálne zákony. Naopak podľa princípu delegácie by sa ustanovenia občanského zákoníku použilo len v prípade, že to zvláštny zákon výslovne pripustí. Podľa § 9 ods. 2 OZ: „*soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy.*“ Inak povedané, občanský zákoník ako univerzálny predpis práva súkromného pôsobí vo vzťahu k ostatným súkromnoprávnym predpisom podporne – subsidiárne. Autorský

zákon je vo vzťahu k občanskému zákonu predpisom špeciálnym – *lex specialis*. Ustanovenia OZ sa aplikujú iba podporne tam, kde autorský zákon nestanoví zvláštnu a prednostnú úpravu.

Rekodifikácia českého občanského zákoníku sa úpravy autorského práva dotkla najmä v dvoch oblastiach, a to koncepciou vecí a novinkou je tiež úprava licenčnej zmluvy.⁶¹ OZ nazerá na vec obširnejšie než predchádzajúci občanský zákoník. Podľa § 489 OZ je vecou v právnom zmysle všetko, čo je rozdielne od osoby a slúži potrebe ľudí. V § 496 OZ definuje veci hmotné a nehmotné. Vecou hmotnou je ovládateľná časť vonkajšieho sveta, ktorá ma povahu samostatného predmetu a nehmotné veci sú práva, ktorých povaha to pripúšťa, a iné veci bez hmotnej podstaty. Podľa dôvodovej správy bolo účelom tejto širokej koncepcie urobiť predmetom úpravy aj veci nehmotné, ktoré dnes spadajú do kategórie priemyselného, či iného duševného vlastníctva.⁶²

Dôvodová správa k OZ uvádza, že práva a povinnosti z licenčných zmlúv boli v predchádzajúcej úprave spracované nejednotne. Ustanovenia o licencií k predmetom priemyslového vlastníctva obsahoval obchodný zákonník v § 508 a nasl. a ustanovenia k predmetom chránených autorským právom obsahoval autorský zákon v § 46 a nasl., pričom obe úpravy boli špeciálne. Takto roztrieštená úprava spôsobovala neodôvodnené rozdiely v mnohých inštitútoch, príkladom je premlčanie, či odstúpenie od zmluvy.⁶³

3. Dielo ako predmet autorského práva

Ústredným pojmom spojeným s odvetvím autorského práva, resp. hlavným predmetom jeho záujmu, je dielo. Aby sme mohli dielo označiť za autorské, musí naplniť tzv. generálnu klauzulu obsiahnutú vo vete prvej ustanovenia § 2 AutZ. Pojem autorského diela je v právnej teórii definovaný tromi tzv. pojmovými znakmi, ktoré

⁶¹KŘÍŽ, J. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: nové výzvy k revizi předpisů v oblasti duševného vlastnictví a jejich aplikační praxe se zvláštním přihlédnutím k evropským, mezinárodním a vybraným zahraničním národním úpravám*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013, s. 17.

⁶²KŘÍŽ, J. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: nové výzvy k revizi předpisů v oblasti duševného vlastnictví a jejich aplikační praxe se zvláštním přihlédnutím k evropským, mezinárodním a vybraným zahraničním národním úpravám*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013, s. 24.

⁶³KŘÍŽ, J. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: nové výzvy k revizi předpisů v oblasti duševného vlastnictví a jejich aplikační praxe se zvláštním přihlédnutím k evropským, mezinárodním a vybraným zahraničním národním úpravám*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013, s. 25.

musia byť vždy kumulatívne prítomné, aby bol konkrétny výsledok duševnej činnosti považovaný za dielo:

- Dielo literárne a iné umelecké dielo alebo dielo vedecké,
- ktoré je jedinečným výsledkom tvorivej duševnej činnosti autora (fyzickej osoby), a
- je vyjadrené v akejkoľvek objektívne vnímateľnej podobe.

Pre splnenie prvej podmienky je nutné, aby bolo dielo spôsobilé byť objektívne vnímané ostatnými osobami ako dielo vedecké, umelecké či literárne.

Jedinečnosť je treba chápať ako nemožnosť vzniku dvoch rovnakých diel. V prípade, že by sa objavili dve rovnaké diela, znamená to, že jedno z nich je plagiátom druhého, alebo že ani jedno nenapĺňa kritéria pre priznanie autorskoprávnej ochrany. V jedinečne vyjadrenom diele je obsiahnutý nielen prvok osobitosti, ale aj prvok pôvodnosti, inak povedané originality a novosti.⁶⁴

Autorský zákon neobsahuje definíciu tvorivej činnosti. Tvorivou činnosťou je už povahovo vždy činnosť duševná. Staršia terminológia používala pojem „práca hlavou“. Už zo samotného etymologického výkladu výrazu tvorivá činnosť vyplýva, že sa nejedná o kopírovanie, opakovanie, mechanickú rutinu, ani o netvorivé zoskupenie už vzniknutých cudzích diel. Tým nie je vylúčené, aby boli v duševnej činnosti, rovnako ako v jej výsledku, obsiahnuté aj prvky netvorivé, umožňujúce vznik diela po stránke organizačne prevádzkovej, technickej i remeselnej a pod.⁶⁵ Tvorivá činnosť je však vždy spojená s osobnými vlastnosťami autora, bez ktorých by nebolo možné výsledok dosiahnuť a preto je tvorba diela nezameniteľnou činnosťou osobitého charakteru.⁶⁶ V rozhodnutí Nejvyššího soud č.j. 30 Cdo 4924/2007 sa k definícii tvorivej činnosti uvádza: „*Tvůrčí činnost nespočívá ve vynalezení, kdy stejného výsledku (řešení) lze dosáhnout různými individuálními postupy, ani nespočívá v objevení toho, co již*

⁶⁴TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 20.

⁶⁵TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 16 - 17.

⁶⁶CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 4.

objektívne existovalo, ale nebylo známo. Proto nelze tvůrčí činnost ve smyslu autorského zákona charakterizovat jako činnost technickou.“

Poslednou definičnou podmienkou je objektívna vnímateľnosť, ktorá vyjadruje skutočnosť, že dielo môžu vnímať aj osoby odlišné od autora a tým vylučuje, aby dielo existovalo len v autorovej mysli. Zachytenie diela môže byť aj pominuteľné a dielo nemusí mať svoj trvalý hmotný substrát. Takto napríklad požíva ochrany zahraniá hudobná skladba, či prednesená báseň. Aby bolo dielo predmetom ochrany, nemusí byť nahrané či zaznamenané na notový papier.⁶⁷

Autorský zákon stanovuje v § 2 demonštratívny výpočet druhov diel. Diela uvedená v tomto výpočte nie sú zoradené podľa žiadneho kľúča a preto pôsobia veľmi nesystematicky až chaoticky. Jedná sa o:

- diela slovesné sú vyjadrené akýmkoľvek slovom, či už rečou alebo písmom;
- diela hudobné vyjadrené za použitia melódie, rytmu, harmónie, dynamiky a farby zvukov;
- diela dramatické (napr. činohry) sú diela určené k javiskovému prevedeniu, predvádzajú dej verejnosti;
- diela hudobnodramatické (napr. opery, operety, muzikály) sú z autorskoprávneho pohľadu dielami spravidla spojenými;
- diela choreografické a diela pantomimické sú interpretované bez zvukovej stopy;
- diela fotografické a diela vyjadrené postupom podobným fotografií sú diela vytvorené prostredníctvom statického zachytenia reálnej skutočnosti za použitia fotografickej techniky, vrátane digitálnej;
- diela audiovizuálne medzi ktoré patria audiovizuálne diela kinematografické, televízne a ďalšie vyjadrené spôsobom podobným kinematografií;

⁶⁷CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 4 - 5.

- diela kinematografické je v zákone č. 496/2012 Sb. o audiovizuálnych dielach a podpoře kinematografie a o změně některých zákonů (zákon o audiovizi) definované ako „audiovizuální dílo určené ke zpřístupňování veřejnosti prostřednictvím kinematografických představení“ pričom za „kinematografické dílo se nepovažuje audiovizuální dílo mající povahu reklamy“.;
- diela výtvarné medzi ktoré zákon výslovne radí diela maliarske (napr. maľby, kresby, fresky atd.), grafické (rytina, emblémy, symboly, litografie...), sochárske (plastiky, skulptúry, reliéfy...) a iné diela výtvarné (napr. kaligrafia, počítačová grafika);
- diela architektonické (napr. stavby, makety, interiéry) pre ktoré je typické ich účelové zameranie, t.j. spätosť umeleckého stvárnenia s praktickým využitím;
- diela užitého umenia sa radia medzi diela výtvarné a ide o diela, ktoré môžeme využiť v každodennom živote (napr. umelecký nábytok) často vyrábané hromadne;
- diela kartografické sú vyjadrením výsledku geodetického, topografického a ďalšieho skúmania v podobe mapy.

Autorské dielo je v zákone definované demonštratívny výpočet možných druhov diel, pričom ustanovenie zároveň pripúšťa aj iné, v definícii neobsiahnuté druhy. Účelom tejto koncepcie je pružne reagovať na možné technické, ako aj spoločenské zmeny, ktoré budú mať za následok vznik nových diel, ktoré boli zákonodarcovi v dobe vzniku autorského zákona neznáme. Uvedený demonštratívny výpočet chránených diel prihliada teda k praktickým potrebám aplikácie autorského zákona v budúcnosti. Mantinelmi tejto pomerne širokej zákonnej definície sú hore uvedené tri podmienky, ktoré musia byť dodržané, aby sa jednalo o autorské dielo požívajúce právnej ochrany.⁶⁸

Zaujímavým je, že definícia diela nezohľadňuje jeho kvalitu či kvantitu. Duševná tvorivá činnosť nemusí vždy vyústiť v dielo vysokej hodnoty. Na spôsobilosť

⁶⁸TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 15 - 16.

byť predmetom autorského práva nemá žiadny vplyv ani jeho kultúrny, historický, vedecký, politický, národný či iný význam.⁶⁹

Obsahom ustanovenia § 2 ods. 2 AutZ sú tzv. fiktívne diela, ktoré nespĺňajú pojmový znak jedinečnosti, ale hovoríme o pôvodnosti (originalite). Patria medzi ne počítačové programy, databáze a fotografie. Pôvodnosť znamená, že dielo je výsledkom vlastnej duševnej činnosti autora, tzn. odráža osobnosť autora a je výrazom jeho rozhodnutí učených na základe tvorivej slobody pri realizácii diela. Je vylúčené, aby vznikli dve rovnaké jedinečné diel, u pôvodnosti sa ale táto možnosť pripúšťa.

Za autorské dielo je tiež považované dielo, ktoré vzniklo spracovaním diela iného autora, vrátane prekladu. Prekladom nemusí byť len preklad do iného cudzieho jazyka, ale napríklad aj jazyka programovacieho, prípadne jazyka umelého (esperanto). Podmienkou je aby šlo o tvorivú činnosť a nie iba o mechanické preloženie. Ku spracovaniu alebo prekladu diela je vždy nutný súhlas jeho pôvodného autora.

Autorskoprávna ochrana je poskytovaná aj jednotlivým častiam a fázam diela, i dielu nedokončenému, jeho názvu či menám postáv (napr. Maxipes Fík), ak splňujú znaky samostatného autorského diela.⁷⁰

Myslím, že je na mieste objasniť, kto je z hľadiska práva považovaný za autora diela. Táto definícia bude ďalej dôležitá na nasledujúcich stránkach mojej práce, najmä v kapitole týkajúcej sa osirelých diel. Autorom je fyzická osoba, ktorá dielo vytvorila.⁷¹ Autorské právo vzniká na základe právnej skutočnosti vytvorenia diela. Akt vytvorenia diela nie je právnym úkonom a z toho dôvodu môže byť autorom aj osoba, ktorá má spôsobilosť k právam⁷², ale chýba jej spôsobilosť k právnym úkonom⁷³.⁷⁴ Inými slovami, autorom môže byť aj osoba pred dosiahnutím plnoletosti, či osoba duševne chorá. Pre nakladanie s dielom je už ale spôsobilosť k právnym úkonom nutná, preto napr. za neplnoleté osoby jednajú ich zákonní zástupcovia. Zmyslom českého autorského zákona je poskytnúť ochranu jedinečnej duševnej tvorivej činnosti, ktorá je

⁶⁹TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentár*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 24.

⁷⁰CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentár*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 7 - 8.

⁷¹§ 5 AutZ.

⁷²V českej terminológii právni osobnost.

⁷³V českej terminológii svéprávnost.

⁷⁴KNAP, K. *Smluvní vztahy v právu autorském*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1967, s. 44.

odrazom autorovej osobnosti. Z toho dôvodu právnická osoba nemôže byť nikdy považovaná za autora, pretože nie je nadaná schopnosťou duševne tvoriť.

4. Mimozmluvné inštitúty použitia diel – pojem, rozdelenie

4.1. Koncept mimozmluvných inštitútov použitia diel

Autorské dielo plní svoje poslanie až spoločenským uplatnením, tzn. použitím diela v spoločnosti. Predpokladom pre spoločenské uplatnenie diela je jeho zverejnenie a až týmto momentom môže byť dielo naplno využité a prínosné.⁷⁵ Podľa legálnej definície v § 4 ods. 1 AutZ je dielo zverejnené „*prvním oprávněným veřejným přednesením, provedením, předvedením, vystavením, vydáním či jiným zpřístupněním veřejnosti*“, čiže ide o prvú oprávnenú prezentáciu diela verejnosti. Je v záujme spoločnosti, aby podporovala tvorbu a rozšírenie diel v rozsahu, ktorý odpovedá ich významu a hodnote a tým sa z nich obohatila.⁷⁶

Právo dielo použiť je v autorskom zákone vymedzené v § 12. Samotnú definíciu pojmu „užití“ diela nám zákon neponúka, ale demonštratívny spôsobom definuje niektoré spôsoby použitia v § 12 ods. 4 AutZ a § 13 až 23 AutZ (viď kapitola 1). Ďalej autorský zákon v § 12 ods. 5 v poslednej vete jasne stanovuje, že dielo je možno užiť aj iným spôsobom, než spôsobmi uvedenými v ods. 4, čím poskytuje priestor pre použitie diela novými, doposiaľ neznámymi prostriedkami.

Dielo môže byť použité so súhlasom autora alebo bez jeho súhlasu. Aby mohlo byť dielo použité s povolením autora, je nutné, aby bola medzi autorom a budúcim užívateľom uzavretá licenčná zmluva. Tá je v českom právnom poriadku novo upravená v § 2358 a nasl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Z dôvodovej správy k občanskému zákoníku vieme, že hlavným úmyslom zákonodarcu bolo systematizovať doterajšiu roztriešтенú právnu úpravu licenčnej zmluvy obsiahnutú v autorskom zákone, aj v obchodnom zákonníku a spojiť ju do jedného právneho predpisu. Licencia môže byť poskytnutá buďto ako licencia výhradná alebo licencia nevýhradná. Platí, že ak nie

⁷⁵KNAP, K. *Smluvní vztahy v právu autorském*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1967, s. 125.

⁷⁶KNAP, K. *Smluvní vztahy v právu autorském*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1967, s. 125.

je výslovne zjednaná licencia výhradná, jedná sa o licenciu nevýhradnú.⁷⁷ V prípade výhradnej licencie autor nesmie po dobu trvania tejto licencie poskytnúť licenciu tretej osobe a je zvyčajne povinný sa aj sám zdržať výkonu práva použiť dielo spôsobom, ku ktorému licenciu udelil.⁷⁸ V prípade nevýhradnej licencie je autor aj naďalej oprávnený k výkonu práva dielo použiť spôsobom, ku ktorému licenciu udelil, aj k poskytnutiu licencie tretím osobám.⁷⁹ Zmluva, ktorou by autor poskytol tretej osobe licenciu v dobe, kedy trvá výhradná licencia, je neplatná, pokiaľ nadobúdateľ výhradnej licencie k uzavretiu takejto zmluvy neudelil písomný súhlas.⁸⁰ U nevýhradnej licencie zákon nevyžaduje písomnú formu zmluvy, čo môže v praxi priniesť radu problémov, najmä v prípade konfliktu strán napr. pri rozpore v rozsahu zjednaného oprávnenia, ceny alebo teritoriality licencie. Poskytnutím licencie právo autorovi nezaniká, vzniká mu len povinnosť strpieť zásah do tohto práva inou osobou v rozsahu udeleného oprávnenia vyplývajúceho zo zmluvy.

Bez súhlasu autora môže iná osoba dielo použiť len v zvláštnych prípadoch stanovených autorským zákonom. Tieto prípady teória súhrnne označuje ako mimozmluvné inštitúty použitia diel. Za mimozmluvné inštitúty použitia autorského diela považujeme radu výnimiek, ktorými zákonodarca rieši konflikt medzi právami autora a celospoločenským záujmom na použití diel v prospech spoločnosti. Jedná sa o zákonom stanovené prípady, v ktorým môžu tretie osoby použiť dielo bez súhlasu jeho autora a bez platenia autorskej odmeny. Použitím diela bez schválenia autora vždy dochádza k určitému zásahu do jeho práv a z toho dôvodu by malo k takému spôsobu použitia dôjsť len výnimočne. Pri využívaní týchto zákonných výnimiek je nutné pamätať, že sa vzťahujú len na diela zverejnené a osobnostné práva autorské zostávajú zachované. Navyše je nutné ustanovenia upravujúce mimozmluvné inštitúty použitia vykladať vždy v súlade s trojkrokovým testom popísaným nižšie.

Konkrétne sa jedná o voľné dielo, voľné použitie diela a zákonne licencie, ktoré bližšie rozoberiem v nasledujúcej piatej kapitole. Voľné použitie diela a zákonné licencie sú v autorskom zákone upravené v diele štvrtom pod názvom „Výjimky

⁷⁷ § 2362 OZ.

⁷⁸ § 2360 ods. 1 OZ.

⁷⁹ § 2361 OZ.

⁸⁰ § 2360 ods. 2 OZ.

a omezení práva autorského“. Použitie voľného diela je upravené samostatne v diele treťom „Vznik a obsah práva autorského“, avšak teória ho nepovažuje za použitie podľa autorského zákona.

Myšlienkami o potrebe efektívnej ochrany diel sa zaoberal aj autor Lawrence Lessig, ktorý vo svojej knihe *Free Culture* upozorňuje na dôsledky vyvolané nadmernou reguláciou a varuje pred tzv. kultúrou povolení, ktorá má ničivý účinok na prostredie tvorivosti. Vo svojej knihe sa zaoberal predovšetkým zmenami, ktoré so sebou priniesol internet a jeho účinkami na tvorbu kultúry. Základnou hodnotou, ktorú v knihe zdôrazňuje je rovnováha medzi slobodou a reguláciou spoločnosti. Rozlišuje kultúru slobody a kultúru povolení. Kultúra slobody podporuje a ochraňuje tvorcov a novátorov, na jednej strane priznaním práv duševného vlastníctva, ale na strane druhej obmedzovaním rozsahu týchto práv tak, aby bola ďalším generáciám zaistená potrebná sloboda a zbavila ich pút minulosti. Naopak kultúra povolení opisuje ako svet, v ktorom môže človek tvoriť len s povolením mocných, či tvorcov minulosti. V jeho ponímaní o nej hovorí dokonca ako o kultúre právnikov, kde možnosť tvorby znamená najskôr zavolať svojmu právnikovi. Tento prístup zákonodarcu môže mať neblahý účinok na prostredie tvorivosti a brzdiť, ba priam ohroziť náš ďalší pokrok a rozvoj inovácií. Tvoriví ľudia budú nútení nevyjadrovať sa, veľa vecí nebude vôbec vyjadrených a nebudú ďalej šírené.⁸¹

V tom vidím veľký význam a príležitosť predmetu mojej diplomovej práce, že vyvažuje záujem autora volajúceho po ochrane výsledku jeho tvorivej činnosti a záujem spoločnosti motivovať čo najviac ľudí k tvorbe a inováciám. Prostredníctvom inštitútu mimozmluvného užitia autorských diel má zákonodarca v úmysle nájsť krehký kompromis medzi štátom chránenými oprávnenými záujmami autora a obecným záujmom a pritom výrazným spôsobom nenarušovať osobnostné a majetkové práva autora. Bola by škoda premrhať mimoriadnu príležitosť, ktoré nám súčasný digitálny vek priniesol. Je nutné, aby ochrana, ktorá je autorským právom autorom poskytovaná, nepotlačovala vytváranie diel. Autorské právo má byť užitočným nástrojom, ktorý vytvára základy pre kreatívne bohatú spoločnosť.

⁸¹LESSIG, Lawrence. *Free culture: the nature and future of creativity*. New York: Penguin Books, c2004. ISBN 1-59420-006-8.

Pod vplyvom Lawrenca Lessiga vznikla v roku 2001 americká nezisková organizácia Creative Commons. Projekt Creative Commons prišiel s novou a veľmi novátorskou myšlienkou, ktorá sa postupne presadzuje aj v ďalších krajinách sveta vrátane Českej republiky. Licencie Creative Commons fungujú na jednoduchom princípe. Autor ich prostredníctvom ponúka neurčitému počtu potenciálnych užívateľov uzavretie licenčnej zmluvy, na základe ktorej im poskytuje niektoré svoje práva k dielu a iné si vyhradzuje. Základ licencie CC umožňuje užívateľovi kopírovať, distribuovať a zobrazovať. Tieto práva sú súčasťou všetkých CC licencií, ale k týmto právam je možné si pridať vlastné výnimky. Tým je možné si poskladať vlastnú licenčnú zostavu podľa potrieb a predstáv. Ich kombináciou je možné vytvoriť šesť variant licencie CC. Každé z pravidiel je graficky vyjadrené pomocou jednoduchého piktogramu, ktorý dáva užívateľovi jasne najavo podmienky používania. Tieto symboly sú chápané ako jednotlivé licenčné prvky a ich vzájomnou kombináciou vzniká daný typ CC licencie.

Licencia dovoľuje dielo šíriť v súlade s podmienkami obsiahnutými v piktogramoch a vyžaduje aby pri šírení diela a jeho ďalšom spracovávaní boli vždy uvedené údaje o diele, napr. autor, názov diela atď. Pri šírení diela je nutné pripojiť URL odkaz na CC licenciu.

Licencia CC má mnoho predností a jej využívanie je čoraz obľúbenejšie, najmä medzi mladými umelcami. CC posilňuje pozíciu autora pri rozhodovaní za akých podmienok bude jeho dielo verejne prístupné. Autorstvo diela zostáva v každom prípade zachované, dielo má možnosť sa ďalej rozvíjať a inšpirovať ďalších autorov. Každá CC licencia autorom zaisťuje, že sa im za ich prácu dostane uznanie. Navyše veľkou výhodou je medzinárodná zrozumiteľnosť vďaka piktogramom. Jej užívanie je veľmi jednoduché a pochopiteľné. CC nepopiera platnú úpravu autorského zákona, ale je skôr jeho nadstavbou, autorské právo tvorí jej základ. Je však treba pamätať na to, že udelenie licencie je neodvolateľné. Držiteľ autorských práv má samozrejme právo dielo po licenciou CC ďalej nezverejňovať, avšak už nemôže obmedziť nakladanie s kópiou alebo modifikáciou diela, ktorá bola získaná pred tým.⁸²

⁸²Informácie o licenciách Creative Commons dostupné z WWW: <http://www.creativecommons.cz>.

4.2. Trojkrokový test

Trojokrokový test (angl. *three-step test*), niekedy tiež nazývaný aj trojstupňový test, predstavuje materiálnu podmienku bezzmluvného použitia autorského diela, ktorú musí splniť každé použitie formálne spadajúce pod niektorú zo zákonom stanovených výnimiek.⁸³ Je to legitímny nástroj k dosiahnutiu citlivej rovnováhy medzi protikladne stojacimi individuálnymi záujmami nositeľa práv a obecnými záujmami záujemcov.

Test prešiel vývojom, postupne sa z diplomatickej klauzuly na úrovni medzinárodného práva premenil na aplikovateľné ustanovenie obsiahnuté v národných úpravách. Trojkrokový test je súčasťou medzinárodného aj komunitárneho rámca ochrany autorského práva, nájdeme ho upravený v čl. 13 TRIPS, čl. 9 ods. 2 RÚB, čl. 10 WCT, č. 16 WPPT a v čl. 5 ods. 5 Informačnej smernice. Prvý krát bol do medzinárodného práva uvedený v roku 1967 na štokholmskej konferencii pri revízii Bernského dohovoru. Cieľom tohto zakotvenia bolo prispôsobiť sa stále rastúcemu tempu technického rozvoja, v ktorom je zákonodarca vždy o krok pozadu.

Česká Republika je stranou hore zmienených medzinárodných zmlúv, členom EÚ a trojkrokový test prevzala do právneho poriadku v podobe § 29 ods. 1 AutZ, ktorý znie: „*Výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených v tomto zákoně a pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.*“

Aby trojkrokový test plnil svoj účel, je kľúčovým jeho výklad, veľmi diskutovaný medzi odborníkmi. Otázne je, či k nemu pristupovať ako k sústave samostatných podmienok, ktoré musia byť bezpodmienečne splnené kumulatívne, alebo ako k celku. Prvý spomínaný spôsob, ktorým panel Svetovej obchodnej organizácie WTO test vyložil, býva niekedy považovaný za príliš reštriktívny. Znamená, že aby bola výnimka v súlade s trojkrokovým testom, musí obstáť v každom z kritérií zvlášť. Ak neobstojí v jednom z kritérií, neobstojí v celom teste. Ak napríklad neobstojí

⁸³KŘÍŽ, J. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: nový občanský zákoník a vybrané problémy evropského práva duševního vlastnictví - dopady na českou legislativu a praxi*. Vyd. 1. V Praze: Univerzita Karlova, 2014, s. 71.

v prvom kritériu, skúmať zvyšné dve už nie je potrebné. Jednotlivé kritériá sú chápané ako oddelené a na sebe nezávislé. Toto poňatie je čoraz kritizovanejšie, pretože zväzda k uprednostňovaniu práv autora pred záujmami verejnosti. Je tam riziko, že konkrétne jednanie bude posúdené ako nedovolené ešte pred zvážením ďalších významných okolností a záujmov.

Druhý spôsob výkladu je o niečo voľnejší. *Declaration on a balanced interpretation of the Three-step test in Copyright Law* z júna 2008 priniesla nový pohľad na interpretáciu trojkrovového testu. Presadzuje názor, že je vhodné posudzovať všetky tri kritéria testu spoločne a komplexne, a nie tzv. „krok za krokom“, k čomu nás nabáda aj samotný zavádzajúci názov testu. Týmto spôsobom by sa vytvorila rovnováha medzi verejnými a individuálnymi záujmami. Signatári deklarácie považujú niektoré stávajúce výklady trojkrovového testu za nežiaduce a príliš reštriktívne a apelujú na výklad trojkrovového testu v súlade s jeho cieľmi a účelom spôsobom, ktorý rešpektuje širokú škálu záujmov ako sú oprávnené záujmy tretích strán, vedecký pokrok, kultúrny, sociálny a ekonomický rozvoj.⁸⁴ Deklarácia oceňuje, že trojkrovový test zamedzil nadmernému užívaniu výnimiek, ale na druhej strane hrozí, že bude ignorovať širšie záujmy verejnosti.

Po zvážení považujem prístup prezentovaný deklaráciou za vhodnejší. Kritéria trojkrovového testu by mali tvoriť nedeliteľný celok, aby mohla byť výnimka posúdená všestranne. Tým by sa test stal skutočne prostriedkom vyvažovania protichodných záujmov. Postup krok za krokom nás zväzda ku skúmaniu dopadov v absolútnych číslach namiesto dopadu výnimky vo vzťahu k sledovanému cieľu.⁸⁵

⁸⁴Max Planck Institute for Innovation and Competition. Declaration: A Balanced Interpretation of the “Three-Step Test” in Copyright Law. [online]. 2008 [cit. 29.11.2015]. Dostupné z WWW: http://www.ip.mpg.de/fileadmin/ipmpg/content/forschung_aktuell/01_balanced/declaration_three_step_test_final_english1.pdf.

⁸⁵KŘÍŽ, J. Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: nový občanský zákoník a vybrané problémy evropského práva duševního vlastnictví - dopady na českou legislativu a praxi. Vyd. 1. V Praze: Univerzita Karlova, 2014, s. 79.

4.3. Koncepcia *Fair use*

Pojem *fair use* môžeme do slovenčiny preložiť ako dovolené, či patričné používanie. Jedná sa o ustanovenie amerického autorského práva⁸⁶, ktoré dovoľuje využitie chráneného diela aj bez súhlasu držiteľa autorských práv, ak spĺňa určité špecifické zákonom stanovené podmienky. Princíp *fair use* posilňuje práva jednotlivca na prístup k informáciám a kultúrnym hodnotám spôsobom, ktoré nepoškodzujú záujmy autora. Tento inštitút má v angloamerickom systéme dlhoročnú tradíciu. Zatiaľ čo trojkrokový test bol pôvodne vytvorený ako diplomatický kompromis, doktrína *fair use* sa do svojej dnešnej podoby vyvíjala postupne procesom pokus-omyl viac než storočie. Okrem USA existuje podobné ustanovenie aj pre krajiny britského Commonwealthu, kde sa označuje ako *fair dealing*.

Doktrína *fair use* obsahuje štyri konkrétne kritéria, ktoré musia vziať súdy na vedomie pri skúmaní konkrétneho použitia diela. Podľa tohto ustanovenia je povolené využitie chráneného diela za účelom kritiky, komentára, vyučovania, výskumu, paródie, novinárskeho spravodajstva a pod. Skúma sa účel a povaha použitia, vrátane zváženia, či použitie má ziskovú povahu, či ide o neziskové vzdelávacie účely, ďalej o aký druh chráneného diela sa jedná, množstvo a miera použitej časti v pomere ku dielu ako celku a vplyv použitia na potenciálny trh alebo hodnotu chráneného diela. Tento výpočet je len demonštratívny a súd môže zohľadniť aj ďalšie individuálne hľadiská. Všetky zvažované kritéria musia byť preskúmané a posudzované dohromady a pospolu vo vzájomných súvislostiach s prihliadnutím k účelu autorského práva.⁸⁷

Už na prvý pohľad je vidieť, že tieto kritéria sú stanovené veľmi obecné. Podľa niektorých odborníkov je doktrína *fair use* svojou povahou vhodnejšia ako prostriedok vyvažovania protichodných záujmov a je schopná reagovať na dynamický vývoj informačných technológií a nové spôsoby používania diel lepšie než trojstupňový test, pretože posudzuje každý prípad individuálne. Naproti tomu trojkrokový test obsahuje značne abstraktné kritéria, ktoré neposkytujú žiadny konkrétny návod a nie je príliš vhodný pre aplikáciu súdom.

⁸⁶Ustanovenie *fair use* je obsiahnuté v § 107 amerického autorského zákona The Copyright Act of 1976.

⁸⁷KŘÍŽ, J. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: nový občanský zákoník a vybrané problémy evropského práva duševního vlastnictví - dopady na českou legislativu a praxi*. Vyd. 1. V Praze: Univerzita Karlova, 2014, s. 79.

Doktrína *fair use* však tiež nie je dokonalým receptom. Jej hlavnou nevýhodou je nižšia právna istota užívateľov autorských diel závislá na súdnej praxi pri výklade podmienok *fair use*. Práve nedostatok jednoznačnej a ustálenej judikatúry je dôvodom, prečo niektorí autori neodporúčajú prechod ďalším štátom na obdobne široko a pružne formulované ustanovenie.

5. Jednotlivé mimozmluvné inštitúty

5.1. Voľné dielo

Prvým mimozmluvným inštitútom, ktorým sa budem zaoberať, je inštitút voľného diela. Voľné dielo označuje autorské dielo, u ktorého uplynula doba ochrany majetkových práv. Takéto dielo je možno použiť voľne, bez súhlasu autora a bezúplatne. Ide teda o dielo, ktoré už viac nie je pod ochranou autorského zákona a môže s ním byť voľne nakladané.

Avšak aj pri používaní voľného diela je treba dodržiavať určité zákonom stanovené mantinely. Na voľné dielo sa vzťahuje tzv. postmortálna ochrana podľa § 11 ods. 5 AutZ. Postmortálnu ochranu tvorí súbor osobnostných práv autora, ktoré trvajú aj po jeho smrti, resp. aj po uplynutí doby trvania majetkových práv. Po smrti autora si nikto nesmie osobovať jeho autorstvo a dielo nesmie byť použité spôsobom, ktorý by znižoval jeho hodnotu. Navyše ak je to obvyklé, musí osoba, ktorá dielo užíva uviesť autora diela. Postmortálnej ochrany sa môže domáhať osoba autorovi blízka, právnická osoba združujúca autorov alebo príslušný kolektívny správca.

Majetkové práva trvajú obecné po dobu autorovho života a 70 rokov po jeho smrti.⁸⁸ Zákon tiež upravuje aj špecifické prípady počítania lehoty. Pri diele spoluautorov sa doba počíta od smrti posledného z nich a trvá tiež 70 rokov.⁸⁹ V prípade diel anonymných a pseudonymných, u ktorých nie je známa skutočná totožnosť autora a teda ani doba jeho smrti, je rozhodnou skutočnosťou oprávnené zverejnenie diela a doba trvania 70 rokov sa počíta od tejto udalosti. Niekedy dôjde časom k odtajnení identity autora. Autor sa sám verejne prehlási autorom alebo je jeho pravé meno obecné

⁸⁸§ 27 ods. 1 AutZ.

⁸⁹§ 27 ods. 2 AutZ.

známe pred uplynutím náhradnej doby. Ak sa tak stane pre uplynutím náhradnej doby trvania, platí ustanovenie § 27 ods. 1, prípadne ods. 2 AutZ. Ustanovenie o anonymnom a pseudonymnom diele sa uplatní aj na kolektívne dielo, pokiaľ je problematické identifikovať všetky osoby kolektívu. Pokiaľ je ale z autorského označenia zjavné, kto sú osoby kolektívu, trvanie majetkových práv sa bude riadiť § 27 ods. 1, prípadne ods. 2 AutZ. V prípade audiovizuálneho diela je pre počítanie doby rozhodná smrť poslednej z osôb režisér, autor scenára, autor dialógu a skladateľ hudby. V prípade diela hudobného s textom, kedy hudba a text boli vytvorené pre použitie v spojení, aj keď nejde o dielo spoluautorov, sa doba počíta od smrti poslednej z osôb autor textu, autor hudobného diela. To platí aj pre dielo hudobnodramatické.

Podmienka uplynutia majetkových práv je jedinou podmienkou pre vznik voľného diela, ktorú zákon stanovuje.⁹⁰ Podľa predchádzajúcej zákonnej úpravy sa dielo stalo voľným tiež v prípade, ak autor zomrel bez dediča, prípadne dediči neodvolateľným prehlásením odmietli dedičstvo.⁹¹ V dnešnej úprave je zakotvený vznik tzv. odúmrti v a majetkové práva v tomto prípade zdedí štát. Štátu pripadnú aj majetkové práva po zaniknutej právnickej osobe bez právneho nástupcu.⁹²

Výnimkou zo zásady vzniku voľného diela je zverejnenie doposiaľ nezverejneného diela u ktorého uplynula doba trvania majetkových práv. Osobe, ktorá takéto dielo prvýkrát oprávnené zverejnila vznikajú výlučné majetkové práva v rozsahu akom by náležali autorovi. Zákon stanovuje zvláštnu dobu trvania týchto „nových“ majetkových práv na 25 rokov od zverejnenia. Osobnostné práva autora nesmú byť ani v tomto prípade porušené.⁹³

Z dôvodu, že voľné dielo nie je predmetom autorskoprávnej ochrany a nemá povahu výnimky či obmedzenia z autorského práva, ho niektorí odborníci nepovažujú za mimozmluvný inštitút. Argumentom tohto tvrdenia je tiež zaradenie inštitútu zákonodarcom do dielu tretieho a nie štvrtého, ktorý upravuje výnimky a obmedzenia.

⁹⁰ § 28 AutZ.

⁹¹ § 35 ods. 1 písm. a), b) zákona č. 35/1965 Sb.

⁹² § 26 ods. 2 a 3 AutZ.

⁹³ § 28 ods. 2 a 3 AutZ.

5.2. Voľné použitie

Druhým inštitútom mimozmluvného použitia autorského diela je voľné použitie. V prvom rade je treba zdôrazniť, že voľné použitie diela nie je vôbec použitím v zmysle autorského zákona. Právna úprava sa nachádza v hlave prvej diela štvrtého autorského zákona v § 30. Navyše ustanovenie § 29 ods. 2 AutZ upravuje, že voľné použitie sa vzťahuje iba na diela zverejnené. Voľne použiť dielo bez súhlasu nositeľa práv je možné len pre osobnú potrebu užívateľa, ktorým môže byť iba fyzická osoba. Voľné použitie vylučuje, aby predmetom takéhoto užitia bol priamy alebo nepriamy hospodársky alebo obchodný prospech užívateľa.

Voľné použitie je najbežnejší spôsob užitia diela v rámci súkromnej sféry fyzickej osoby. Do autorského práva nezasahuje osoba, ktorá pre svoju osobnú potrebu zhotoví záznam, rozmnoženinu alebo napodobeninu diela.⁹⁴ Najčastejším prípadom je vytváranie reprodukcí literárneho a hudobného diela pre osobnú potrebu. Je vylúčené, aby sa v rámci tejto výnimky dielo rozmnožovalo za účelom jeho sprístupnenia verejnosti. Vytvorené rozmnoženiny diela v rámci voľného použitia teda nesmú byť distribuované alebo verejne predvádzané. Pod voľné použitie rozhodne nespadá vystavovanie diela či „sdělování díla veřejnosti“. Čo sa týka rozmnoženín a napodobenín výtvarných diel zhotovených pre osobnú potrebu, zákon stanovuje, že musia byť zreteľne označené a nesmú byť použité na iný účel než osobnú potrebu fyzickej osoby.⁹⁵

Inštitút voľného použitia sa v českom autorskom zákone nevzťahuje na všetky druhy diel. Zákon vyňal použitie počítačových programov či elektronickej databáze, zhotovenie rozmnoženiny či napodobenín architektonického diela a obstaranie záznamu audiovizuálneho diela pri jeho prevádzkovaní zo záznamu alebo pri jeho prenose. Vymenované zákon považuje za užitie bez ohľadu na to, či ide o použitie pre osobnú potrebu fyzickej osoby, vlastnú vnútornú potrebu právnickej osoby alebo podnikajúcej fyzickej osoby.⁹⁶

⁹⁴§ 30 ods. 2 AutZ.

⁹⁵§ 30 ods. 4 a 5 AutZ.

⁹⁶§ 30 ods. 3 AutZ.

Úprava voľných diel sa nedotýka práva autorov na odmenu v súvislosti s rozmnožovaním diela pre osobnú a vlastnú vnútornú potrebu (viď kapitola 5.2.1.). Tiež platí povinnosť užívateľa rešpektovať obmedzenie spočívajúce v technických prostriedkoch ochrany diela.⁹⁷

Zameriam sa teraz na výklad osobnej potreby. Napriek tomu, že osobná potreba nemá pevné stanovené pravidlá a v tom ktorom prípade sa môže odlišovať, jej hranice je nutné vždy vykladať reštriktívne a v súlade s trojkrokovým testom upraveným v § 29 ods. 1 AutZ.⁹⁸ V rozsudku sp. zn. 5 Tdo 269/2011 Nejvyšší soud ČR uviedol, že: *"Osobní potřebou je zapotřebí rozumět užití díla v soukromí uživatele. Užitím díla v rámci soukromí lze, s ohledem na rozumné uspořádání právních poměrů, chápat užití v rámci domácnosti zhotovitele rozmnoženiny, jakož i v rámci okruhu osob jemu blízkých."* Výkladom pojmu „osobní potřeba“ sa zaoberal aj Ústavní soud ČR v náleze sp. zn. II. ÚS 423/10. V tomto náleze vymedzil osobnú potrebu, keď akceptoval interpretáciu krajského súdu v danom prípade: *„Užitím pro osobní potřebu je nutné rozumět užití díla v soukromí zhotovitele rozmnoženiny, v rámci rodiny, přátel, osob blízkých.“*

Pozornosť si zaslúži nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3076/13. V tomto prípade zaujal ochranca ústavnosti stanovisko, že pod osobnú potrebu je možno zaradiť aj prípad, kedy si zamestnankyňa pustí v práci vlastné rádio. Krajský súd uložil podnikateľke povinnosť vydať bezdôvodné obohatenie kolektívnemu správcovi vo výške 2093.20,- Kč, pretože v jej predajni bicyklov a náhradných dielov využívala jej zamestnankyňa rádiový prijímač. Podnikateľka sa mala bezdôvodne obohatiť, pretože využívala spravované chránené autorské diela bez uzavretia licenčnej zmluvy s príslušnou organizáciou. Prípad bol predložený Ústavnímu soudu. Podnikateľka sa v danej veci bránila, že s ohľadom na charakter jej podnikania, nemá rádiové vysielanie obsluhované predavačkou pre jej vlastnú potrebu, dopad na jednanie a chovanie zákazníkov. Zdôraznila, že z prevádzkovania zariadenia jej neplynul žiadny priamy či nepriamy hospodársky alebo obchodný prospech. Súvislosť s podnikaním je v tomto prípade iba časová a miestna. Keďže voľné dielo smie byť použité len pre osobnú

⁹⁷§ 30 ods. 6 AutZ.

⁹⁸PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Praha: Linde, 2013, s. 47.

potrebu, je vylúčené v rámci tejto výnimky dielo sprístupňovať verejnosti. Ústavný súd teda polemizoval, či sa v tomto prípade jednalo o „sdělování díla veřejnosti“ a k tomu si vzal na pomoc judikaturu SDEÚ, konkrétne rozhodnutie C-135/10 (viď nižšie). V súlade s týmto rozhodnutím judikoval, že v takýchto prípadoch je nutné skúmať či vysielanie rozhlasového prijímača v predajni slúži k ekonomickému ovplyvňovaniu zákazníkov, napríklad ako zvuková kulisa k navodeniu lepšej nákupnej atmosféry, resp. k nárastu počtu zákazníkov, čím by došlo k hospodárskemu a obchodnému prospechu. Súd tak stanovil hospodársky prospech ako podmienku platenia licenčného poplatku.

Na tomto mieste považujem za dôležité uviesť judikaturu Európskeho súdneho dvora, konkrétne už spomínaný a skutočne prelomový rozsudok vo veci C-135/10 *Società Consortile Fonografici v. Marco Del Corso*. Súdny dvor odpovedal na predbežnú otázku v konaní, v ktorom sa kolektívny správca domáhal zaplataenia licenčných poplatkov od doktora Del Corsa za prijímač umiestený v jeho súkromnej lekárskej ordinácii. SDEÚ sa zaoberal, či sa pojem „sdělování veřejnosti“ v zmysle článku 8 Informačnej smernice vzťahuje na bezplatné šírenie zvukových záznamov v kabinete zubného lekára pre pacientov nezávisle na ich vôli v rámci výkonu slobodného povolania. A tiež či má v tomto prípade výrobca zvukových záznamov právo na odmenu. Súd zdôraznil, že relevantným kritériom je ekonomická povaha „sdělování veřejnosti“ a či sa jedná o poskytovanie za účelom získania ekonomickej výhody, prospechu alebo napr. zvýšenia úrovne zariadenia, v ktorom dochádza k takémuto sprístupňovaniu. Súdny dvor spresnil pojem verejnosť. Verejnosť musí byť tvorená bližšie neurčeným počtom potenciálnych poslucháčov a dosť vysokým počtom. Je teda treba vychádzať z toho, že verejnosť, ktorej je poskytovanie určené, je na jednej strane cieľová verejnosť určená užívateľom, a na druhej strane tým či oným spôsobom vnímaná voči jej sprístupneniu a nie len náhodne „zachytená“. Pacienti lekára sú skupina osôb, ktorej zloženie je prevažne stabilné a teda predstavujú určenú skupinu potenciálnych poslucháčov. Nejedná sa teda o obecné sprístupnenie autorského diela verejnosti. Pokiaľ ide o počet pacientov, ide o malý, či dokonca nepatrný počet osôb, pretože okruh osôb súčasne prítomný v ordinácii je spravidla obmedzený. Okrem toho aj keď sa pacienti striedajú, nič to nemení na tom, že navštevujú ordináciu postupne a teda neposlúchajú tie isté zvukové záznamy, najmä ak ide o rádio alebo televíziu. Zubný lekár nepúšťa vo svojej ordinácii rádio s očakávaním, že mu púšťanie rádia

prinesie zvýšenie počtu pacientov či iný ekonomický zisk. Pacienti zubného lekára navštevujú z dôvodu, aby sa im dostalo náležitej lekárskej starostlivosti a púšťanie rádia k poskytovaniu starostlivosti nepatrí. Na základe týchto kritérií Súdny dvor rozhodol, že jednanie zubného lekára, ktorý vo svojej súkromnej ordinácii bezplatne pre svojich pacientov nezávisle na ich vôli šíri zvukové záznamy, nie je „sdělování veřejnosti“ podľa úniijného práva. Takéto šírenie teda nezakladá právo výrobcu zvukových záznamov na odmenu.

Ďalšie nejasnosti vyvoláva otázka množstva rozmnoženín, ktoré je možné vyrobiť v rámci osobnej potreby. Dôvodom diskusií je použitie výrazu rozmnoženina v jednotnom čísle v ustanoveniach § 30 a 30a AutZ. Podľa niektorých odborníkov je jazykový výklad týchto ustanovení jednoznačný a druhá a ďalšia vytvorená kópia už nie je v súlade so zákonom. Tento názor zastáva Tuláček, ktorý upozorňuje, že osobná potreba môže v dobrej viere hypertrofovať veľmi ďaleko. Ako príklad uvádza kopírovanie kníh, kedy človek potrebuje mať jednu kópiu doma, jednu v pracovni, jednu v kancelárii, jednu na chalupe. Podľa neho takýto prístup nie je spravodlivý voči autorovi ani jeho nakladateľovi a už sa nejedná o bežné použitie diela.⁹⁹ Takýto reštriktívny výklad ale odmietol Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 5 Tdo 234/2009, podľa ktorého tento právny názor nemá oporu v znení autorského zákona. Súd v rozhodnutí uvádza: „*Taký výklad nelze dovozovat z legálního výrazu „zhotovit rozmnoženinu“, neboť užití jednotného čísla v právním předpise je běžnou legislativní technikou a jednalo by se o výklad „ad absurdum“, tedy o výklad nedovolený. Legislativní právní jazyk totiž hovoří zásadně v jednotném čísle, což je legislativně technickým pravidlem, z kterého nelze v tomto směru v zásadě nic vyvozovat.*“ Podľa súdu je treba prípustný počet rozmnoženín pre osobnú potrebu posudzovať v každom prípade individuálne a v súlade s trojkrokovým testom.

V hore uvedenom rozhodnutí sp. zn. 5 Tdo 234/2009 sa súd zaoberal aj otázkou zdroja rozmnoženiny. Podľa súdu zákon v § 30 ods. 1 písm. a) AutZ nestanovuje nič o povahe zdroja, z ktorého je možné rozmnoženinu vyrobiť. Môže sa teda jednať o originál i rozmnoženinu diela. Dokonca nie je vylúčené, aby zdrojová rozmnoženina,

⁹⁹TULÁČEK, Jan. Kopírování autorských děl literárních pro vlastní potřebu. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2006, č. 11-12, s. 74.

z ktorej zhotoviteľ vyrobil vlastnú rozmnoženinu pre osobnú potrebu, bola vytvorená na základe jednaní, ktoré je v rozpore s autorským zákonom. Aj v tomto prípade platí, že je nutné dodržať súlad s trojkrokovým testom.

5.2.1. Odmena v súvislosti s rozmnožovaním diela pre osobnú potrebu a vlastnú vnútornú potrebu

S voľným použitím diela sa spája právo autorov na odmenu v súvislosti s rozmnožovaním diela a otázka platenia a vyberania tejto odmeny. V podstate sa jedná o právo autora na tzv. náhradnú odmenu (*fair compensation*), ktorá predstavuje kompenzáciu za možnosť vytvorenia rozmnoženiny pre osobnú či vnútornú potrebu. Má autorom vyrovnať ich finančné straty.

Inštitút náhradných odmien upravený v § 25 AutZ je predmetom mnohých právnych diskusií a to práve z dôvodu, že právo z neho plynúce nie je ponímané ako právo na odmenu za užitie či reálne vytvorenie rozmnoženiny, ale ako právo na odmenu z vytvorenia a získania možnosti a podmienok pre vytváranie týchto rozmnoženín. Inak povedané ide o spoplatnenie čistých nenahraných nosičov ako potenciálne nahraných nosičov a reprodukčných prístrojov ako potenciálnych nástrojov pre vytvorenie rozmnoženiny.¹⁰⁰

V ustanovení § 25 ods. 2 AutZ zákon uvádza povinné osoby, ktorým je uložená povinnosť platiť príslušnému kolektívnemu správcovi. Logicky by mala byť povinná priamo osoba, ktorá si rozmnoženinu zhotovuje. Avšak vzhľadom na nemožnosť kontrolovania je povinnosť stanovená osobe, ktorej plynie z rozmnožovania diela ekonomický prospech. Jedná sa napríklad o výrobcu, dovozcu a príjemcu prístrojov k vytvoreniu rozmnoženín záznamov, tlačových rozmnoženín, nenahraných nosičov záznamov atď. Náhradným povinným je aj dopravca či zasielateľ v prípade, že kolektívnemu správcovi na výzvu neohlási osobu, ktorá je primárne povinná odmenu hradiť.¹⁰¹ Povinným je i poskytovateľ rozmnožovacích služieb za úplatu pri tlačových

¹⁰⁰CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentár*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 46.

¹⁰¹§ 25 ods. 2 písm. d) AutZ.

rozmnoženinách, čo bude typicky kopírovacie centrum.¹⁰² Autor má nárok na odmenu pri dovoze, prijatí a prvom predaji uvedených prístrojov a nosičov.

Ďalšie diskusie vyvoláva ustanovenie § 25 ods. 5 AutZ. Povinnosť k plateniu odmeny v prípade poskytovateľa rozmnožovacích služieb tlačových rozmnoženín za úplatu je totiž závislá na pravdepodobnom počte zhotovených tlačových rozmnoženín a to bez ohľadu, či sa jedná o rozmnoženinu autorského či neautorského diela. Avšak nie je možné požadovať napr. od kopírovacieho centra, aby monitorovalo každú jednu rozmnoženinu a posudzovalo, či sa jedná o autorské dielo alebo či ešte trvá doba ochrany autorských práv.¹⁰³

Zákon stanovuje informačnú povinnosť voči kolektívnemu správcovi o všetkých skutočnostiach rozhodných pre výšku odmeny. Zákon stanovuje, že odmena sa neplatí z prístrojov a nosičov používaných k rozmnožovaniu na základe licenčných zmlúv. Za týchto okolností náleží odmena konkrétnemu autorovi. Z povinnosti platiť odmenu je vyňaté aj zbožie určené k ďalšiemu predaju, ktoré je síce vyrobené v tuzemsku, ale vyvezené do zahraničia. V takom prípade sa na základe princípu teritoriality platí odmena v krajinách dovozu.¹⁰⁴

Úprava náhradnej odmeny bola tiež predmetom výkladu SDEÚ. Prelomovým a doposiaľ najvýznamnejším je rozhodnutie vo veci C-467/08 Padawan SL proti Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) z dňa 21. októbra 2010. Na začiatku bol spor spoločnosti Padawan s miestnym kolektívnym správcom SGAE. Firma Padawan uvádza na trh CD-R, CD-RW, DVD-R a prehrávače súborov MP3 a španielsky kolektívny správca SGAE po nej požadoval dlžné poplatky za súkromné rozmnožovanie. Spoločnosť Padawan poplatky odmietla zaplatiť s odôvodnením, že uplatnenie tohto poplatku bez ohľadu na to, či boli nosiče určené k súkromnému, podnikateľskému či komerčnému užitiu, je v rozpore s Informačnou smernicou. Prípado sa dostal až pred SDEÚ a ten zodpovedal na niekoľko predbežných otázok.

Súdny dvor musel v zásade zodpovedať otázku, aké kritéria je treba zohľadniť pri určovaní výšky a systéme výberu spravodlivej odmeny. Súdny dvor uviedol, že na

¹⁰²§ 25 ods. 2 písm e) AutZ.

¹⁰³CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentár*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 47.

¹⁰⁴CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentár*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 47.

spravodlivú odmenu musí byť nazerané ako na protiplnenie za ujmu spôsobenú autorovi rozmnožením jeho chráneného diela bez jeho súhlasu. A táto ujma je teda základným kritériom pre výpočet jej výšky.

Význam rozhodnutia spočíva v tom, že súd po prvý raz uviedol, že z praktických dôvodov je možné prenášať povinnosť hradenia náhrady za ujmu, spôsobenú autorovi súkromným užitím, zo súkromných užívateľov na osoby disponujúce vybavením na rozmnožovanie. Z týmto účelom sú členské štáty oprávnené zaviesť poplatok za súkromné rozmnožovanie k tiazí osôb, ktoré disponujú vybavením, prístrojmi a nosičmi pre digitálne rozmnožovanie. To samozrejme nebráni situácií, že sa poplatok premietne do ceny vybavenia, resp. služby a tým fakticky dôjde k preneseniu povinnosti späť na konečného užívateľa. A tak v konečnom dôsledku budú súkromní užívatelia niešť záťaž spojenú s poplatkom a budú považovaní za „osoby nepriamo povinné platiť“ primeranú kompenzáciu.

Uplatnenie poplatku za súkromné rozmnožovanie bez rozdielu na všetky typy vybavenia, prístrojov a nosičov pre digitálne rozmnožovanie, vrátane prípadu, kedy je vybavenie nadobudnuté inými než fyzickými osobami, zjavne za iným účelom než pre účely súkromného rozmnožovania, nie je v súlade so smernicou. Naopak pokiaľ sú predmetné zariadenia sprístupnené fyzickým osobám na súkromné účely, nie je vôbec nevyhnutné preukazovať, či tieto fyzické osoby skutočne vyhotovili rozmnoženiny na súkromné použitie pomocou týchto zariadení, a tak skutočne spôsobili ujmu autorovi chráneného diela. Táto domnienka je samozrejme potrebná a oprávnená, pretože nie je možné u všetkých fyzických osôb, ktoré si obstarali prístroj na rozmnožovanie, zistiť, či ich využijú k vytvoreniu rozmnoženín k súkromným účelom či nie. U fyzických osôb platí domnienka, že vybavenie je im poskytnuté v plnom rozsahu a využívajú všetky funkcie, ktoré vybavenie ponúka, vrátane rozmnožovania. To znamená, že samotná funkcia prístroja rozmnožovať postačuje na odôvodnenie uplatňovania poplatku za súkromné rozmnožovanie za podmienky, že uvedené vybavenie, či prístroj boli poskytnuté fyzickým osobám ako súkromným užívateľom.

V Českej republike kolektívni správcovia vyberajú náhradnú odmenu plošne z každého zariadenia a nosiču, ktoré sú v ČR ďalej distribuované a to bez ohľadu na povahu osôb, ktorým je toto zboží ďalej distribuované a ktoré sú konečnými

užívateľmi. Kolektívni správcovia teda nemusia žiadnym spôsobom zisťovať povahu konečného spotrebiteľa konkrétnych kusov predaného zbožia.¹⁰⁵ Vyberaním odmien sú poverení kolektívni správcovia OSA a Intergram a časť z týchto odmien je následne poslaná ďalším kolektívnym správcom DILIA a OOA-S.¹⁰⁶

V nedávnej dobe boli náhrady odmien opätovne predmetom predbežnej otázky predloženej SDEÚ vo veci C-463/12 Copydan Båndkopi proti Nokia Danmark A/S. Jedna z predbežných otázok znela, či je v súlade s právom EÚ uložiť povinnosť platiť poplatok za rozmnoženinu na súkromné použitie výrobcom a dovozcom, ktorí predávajú pamäťové karty mobilných telefónov podnikateľom, pričom vedia, že tieto karty sú určené na ďalší predaj, no nevedia, či koncovými nadobúdateľmi týchto kariet sú súkromné osoby alebo podnikatelia. Súdny dvor odpovedal, že takáto úprava je v súlade, pokiaľ je to odôvodnené praktickými ťažkosťami a pod podmienkou, že je možné sa od povinnosti platiť oslobodiť preukázaním, že koncový užívateľ nie je fyzická osoba a pokiaľ je upravený nárok na vrátenie poplatku, na ktorý má nárok len koncový nadobúdateľ. Súd teda vychádza zo systému, že výrobca prenáša povinnosť hradiť poplatok prostredníctvom ceny na nadobúdateľa a z toho dôvodu je nadobúdateľ jediný, kto môže požadovať vrátenie poplatku.

Súdny dvor tiež sa zaoberal veľmi zaujímavou otázkou, ktorá vychádzala z rôznych kategórií prístrojov, z nich niektoré sú predmetom platenia poplatku a iné nie. Súd pripustil, že takáto úprava je v súlade s legislatívou EÚ a to za predpokladu, že jednotlivé kategórie nosičov a súčastí nie sú porovnateľné alebo že je rozdielne zaobchádzanie s nimi odôvodnené, čo prislúcha overiť vnútroštátnemu súdu. Súd tiež uviedol, že multifunkčnosť a druhotná povaha funkcie vyhotovovania rozmnoženín môžu mať vplyv na výšku primeranej kompenzácie.

¹⁰⁵MALIŠ, P. Vybírání náhradních odměn za rozmnožování autorských děl - 1.díl. [online] [cit. 05.08.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.pravoit.cz/novinka/vybirani-nahradnich-odmen-za-rozmnozovani-autorskych-del-2-dil>.

¹⁰⁶Viac informácií dostupných z WWW: <http://www.osa.cz/vsechny-novinky/2010/tiskov%C3%A1-zpr%C3%A1va-%E2%80%93-rozhodnut%C3%AD-esd-ve-v%C4%9Bci-n%C3%A1hradn%C3%ADch-odm%C4%9Bn.aspx>.

Súdny dvor potvrdil predchádzajúcu judikatúru¹⁰⁷ podľa ktorej smernica 2001/29/ES bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje náhradnú odmenu v prípade rozmnoženín vyhotovených z nelegálnych zdrojov.

5.3. Zákonné licencie

Zákonné licencie sú ďalšou kategóriou mimozmluvných inštitútov použitia autorských diel. Úprava zákonných licencií sa nachádza v rámci prvej hlavy dielu štvrtého a oddielu druhého autorského zákona. Účelom tejto kapitoly je podať ucelený prehľad zákonných licencií.

5.3.1. Citácia

Citácie je tradičná zákonná licencia upravená v dnešnom autorskom zákone v § 31 AutZ. Jedná sa o spoločensky najzávažnejšiu bezplatnú zákonnú licenciu. Citácia má mimoriadny význam pre tvorbu autorských diel a jej účelom je podporiť vedecký pokrok spoločnosti a zvýšiť úroveň vzdelanosti. Avšak o citáciách sa traduje celá rada mýtov a v praxi je toto právo často chápané nesprávne.

Už v prvej verzii Bernského dohovoru z roku 1886 bola zavedená bezúplatná licencia pre citáciu z diela, ktoré bolo oprávnené sprístupnené verejnosti. Citovať bolo možné z novin aj časopisov. Jedinými podmienkami bolo, že je citované v rozsahu odôvodnenom a v súlade s poctivými zvyklosťami. Podľa ďalších revízií Bernského dohovoru bolo umožnené citovať tiež pre vzdelávacie a vyučovacie účely.¹⁰⁸

Citáciou sa podľa dnešného autorského zákona rozumie použitie diela v odôvodnenej miere prostredníctvom výňatkov zo zverejnených diel autorov v diele vlastnom a použitie výňatkov z diela alebo celých drobných diel za účelom kritiky, recenzie, vedeckej alebo odbornej tvorby. Takéto použitie musí byť v súlade s poctivými zvyklosťami a v rozsahu nutnom pre konkrétny účel. Ďalej sa citáciou

¹⁰⁷Vytváraním rozmnoženín z nelegálnych zdrojov sa SDEÚ zaoberal napríklad v rozhodnutí vo veci C-435/12 ACI Adam BV z dňa 10.4. 2014. SDEÚ dospel k záveru, že nemožno tolerovať vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá nerozlišuje medzi rozmnoženinami na súkromné použitie vyhotovenými z legálneho zdroja a rozmnoženinami vyhotovenými z falšovaného alebo pirátskeho zdroja. Ďalej uviedol, že článok 5 ods. 2 písm. b) smernice 2001/29 sa má vykladať v tom zmysle, že sa nevzťahuje na prípad, keď sa rozmnoženiny na súkromné použitie vyhotovili z nelegálneho zdroja.

¹⁰⁸Dôvodová správa k zákonu č. 121/2000 Sb., autorský zákon.

rozumie aj použitie diela pri ilustrácií v priebehu vyučovania a pre vedecký výskum, pokiaľ účelom nie je získanie priameho či nepriameho ekonomického prospechu a neprekročí rozsah, ktorý odpovedá sledovaného účelu.¹⁰⁹

Zákon zámerne neuvádza rozsah dovolenej citácie, pretože ten je vždy závislý na konkrétnych okolnostiach. Citácia je obvykle využívaná na podporu alebo kritiku vyjadreného názoru za účelom realizácie autorovho zámeru. Významné je, že zákonná licencia sa týka zverejneného diela, čiže diela sprístupneného verejnosti. Citát je vždy nutné zreteľne označiť napr. úvodzovkami a uviesť meno autora a názov diela, z ktorého sa cituje. Dovoleným požitím zákonnej licencie ale nie je ak autor vytvorí súborné dielo zložené len z citátov chránených diel. Autor by musel získať súhlas autorov diel alebo ich častí zaradených do tohto súboru. Inak by sa jednalo o neoprávnený zásah do autorských práv jednotlivých autorov.¹¹⁰

Dovolené použitie citácie umožňuje výňatky z diela alebo drobné diela v rámci diela, do ktorého boli zaradené, ešte ďalej používať. Pôjde napríklad o rozmnožovanie a rozširovanie týchto rozmnoženín a šírenie ďalšími spôsobmi uvedenými v § 18 a nasl. bez toho, aby došlo k zásahu do autorského práva.¹¹¹

Dnešný autorský zákon definuje tri typy citácií:

- malé citácie v § 31 ods. 1 písm. a AutZ;
- veľké citácie v § 31 ods. 1 písm. b AutZ;
- citácie k vzdelávacím a vedeckým účelom v § 31 ods. 1 písm. c AutZ.

Malá citácia umožňuje citovať vo svojom diele v odôvodnenej miere výňatky zo zverejnených diel iných. Malé citácie je možné použiť v akomkoľvek diele, bez ohľadu na jeho typ či druh, nezáleží na účelu citácie.

Naopak veľké citácie je možné zaradiť do diel len v rámci kritiky, recenzie, vedeckej a odbornej tvorby. Veľká citácia dovoľuje zaradenie výňatkov z diela alebo

¹⁰⁹ § 31 ods. 1 písm. a), b), c) AutZ.

¹¹⁰ CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentár*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 60 - 61.

¹¹¹ § 31 ods. 2 AutZ.

celých drobných diel do iného výtvoru. Citované celé diela musia byť drobné, aby ich rozsah bol primeraný citácií väčšieho diela a rozsahu diela, v rámci ktorého sú citované.¹¹² Ako príklad veľkej citácie by som uviedla zaradenie celej drobnej básne do učebnice.

Poslednou možnosťou je použitie zverejneného autorského diela v rámci vyučovania, prednášky, či vedeckého výskumu. Takáto citácia nesmie presiahnuť rozsah sledovaného účelu, t.j. myslí sa tým téma či zameranie vyučovania a vedeckého výskumu alebo ich cieľov. Účelom nesmie byť dosiahnutie priameho či nepriameho hospodárskeho alebo obchodného prospechu. Ekonomický prospech je treba vzťahovať na účel vyučovania a nie na osobu vyučujúceho. Študent sa vyučovaním logicky pripravuje na svoje budúce povolanie. Takéto použitie licencie nie je považované za nezákonné. Iným prípadom je vyučovanie – školenie, kde obchodný prospech evidentný. Kumulatívnou podmienkou pre citáciu diela pri vyučovaní je ilustračný účel takejto citácie. Pod tým je treba si predstaviť porovnanie s citovaným dielom alebo použitie citovaného diela ako názorného príkladu.¹¹³

Ako som už zdôraznila, všetky druhy zákonných citačných licencií sa vzťahujú len na zverejnené diela, pričom nemusí ísť nutne o diela vydané. Tak tomu bolo v predchádzajúcej právnej úprave. V prípade nezverejnených diel je potrebné získať súhlas autora udelený licenčnou zmluvou. Zákonná citačná licencia sa v celom svojom rozsahu nevzťahuje na počítačové programy.¹¹⁴

5.3.2. Propagácia výstavy umeleckých diel a ich predaja

Úprava tzv. katalógovej licencie je obsiahnutá v § 32 AutZ. Od novelizácie v roku 2006 sa už tento názov nepoužíva. Zaradiť do katalógu v rámci výstavy alebo predaja autorského diela vyobrazenie takéhoto diela je tradične prípustné, pričom takto zaradené dielo je možné v rámci katalógu rozmnožovať a rozmnoženiny ďalej rozširovať. Zákon nezakazuje použiť dielo aj iným spôsobom než je zaradenie do katalógu, pokiaľ je účel použitia obmedzený na propagáciu takejto verejnej akcie. Príkladom môže byť vyobrazenie diela na plagáte, ktorý pozýva na návštevu výstavy.

¹¹²CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentár*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 61.

¹¹³CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentár*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 61 - 62.

¹¹⁴TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentár*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 361 - 362.

Katalóg nesmie byť ďalej využívaný nad rámec účelu propagácie, ako je napr. publikácia o umení, pokiaľ by takéto užitie viedlo k hospodárskemu alebo obchodnému prospechu.¹¹⁵

Túto bezúplatnú zákonnú licenciu nie je možné použiť v prípade vypočítania hudobných diel na skúšku pri predaji ich nosičov, pretože zákon uvádza výslovne, že musí ísť o propagáciu akcie a nie sústavnú obchodnícku činnosť.¹¹⁶

5.3.3. Použitie diela umiestneného na verejnom priestranstve

Táto zákonná licencia je tradičné obmedzenie autorského práva známe už z autorského zákona z roku 1895. Zákon dovoľuje použiť trojrozmerné dielo výtvarného umenia alebo dielo architektonické umiestnené na verejnom priestranstve k vyjadreniu diela kresbou, maľbou, grafikou, fotografiou alebo filmom.¹¹⁷ Vychádza z faktu, že dielo už raz bolo vystavené umiestnením na verejnom priestranstve so súhlasom autora. Podmienkou je, že k umiestneniu na verejnom priestranstve došlo oprávnene.

V ustanovení zákona nájdeme aj demonštratívne vymedzený pojem „verejné prostranství“, ktorým môže byť napr. námestie, ulica, park a verejné cesty.¹¹⁸ Pojem verejné priestranstvo neznamená to isté ako verejné prístupné miesto a tieto pojmy nie je možné zamieňať.

Zákon výslovne stanovuje, že v rámci tejto zákonnej licencie nie je dovolené skopírovať už existujúcu stavbu a ani vytvárať trojrozmerné rozmnoženiny, ako sú napr. maketa stavby, model sochy.

5.3.4. Úradná a spravodajská licencia

Táto bezúplatná zákonná licencia je v praxi jednou z najvyužívanejších. Autorský zákon v § 34 rozlišuje:

- úradnú licenciu;

¹¹⁵CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 63.

¹¹⁶TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 364.

¹¹⁷tzv. sloboda panorámy je upravená v § 33 AutZ.

¹¹⁸§ 33 ods. 1 AutZ.

- spravodajskú licenciu;
- licenciu k politickým prejavom a verejným prednáškam.

Úradná licencia dovoľuje použitie diela k úradnému účelu, pokiaľ tak stanoví zvláštny zákon. Úradným účelom sa rozumie použitie pre účely verejnej bezpečnosti, či pri správnom a súdnom konaní. Jedná sa o demonštratívny výpočet. Dielo, ktoré je dôkazným prostriedkom v súdnom konaní, môže byť sprístupnené verejnosti s ohľadom na verejný charakter konania. Pod pojmom „jiný úradní účel“ je treba chápať poskytovanie informácií podľa *zákona č. 106/1999 Sb., o svobodnom prístupe k informáciám*. K použitiu licencie nie je vyžadované predchádzajúce zverejnenie diela.¹¹⁹

Spravodajskú licenciu zákon rozdeľuje na dva druhy, a to zákonnú licenciu na spravodajské použitie diela a zákonnú licenciu na prevzatie spravodajského diela.

Bezúplatná zákonná licencia na spravodajské použitie zahŕňa použitie diela pri spravodajstve o aktuálnej udalosti, bez ohľadu na formu spravodajstva a komunikačný prostriedok. Môže ísť teda o televízne, rozhlasové, tlačové, internetové či agentúrne spravodajstvo. Pojem spravodajstvo je mimoprávny pojem a môžeme ho definovať ako nástroj masovokomunikačných prostriedkov. Dielo musí byť použité v medziach informatívneho účelu spravodajstva o aktuálnej udalosti. Dielo nemusí byť pred tým zverejnené, avšak použitie diela musí mať časovú a tematickú súvislosť s udalosťou, o ktorej spravodajstvo informuje.¹²⁰

Licencia na prevzatie spravodajského diela je klasickou spravodajskou licenciou, upravená je pod písmenom c. Vychádza z Bernského dohovoru a Informačnej smernice. Na základe tejto licencie je uverejnená aktuálna informácia (aj jej preklad) uvedená v periodickej tlači prevzatá vydavateľom inej tlače a pretlačená. Licencia sa vzťahuje aj na prevzatie správ rozhlasového a televízneho spravodajstva a ďalších médií. Podmienkou je, že sa jedná o aktualitu o veciach politických, hospodárskych alebo náboženských, ktorá je použitá „v odpovídající míře“, a že takéto prevzatie nebolo autorom zakázané. Zakázanie je právom každého autora, resp. osoby, ktorá vykonáva

¹¹⁹ § 34 písm. a) AutZ.

¹²⁰ § 34 písm. b) AutZ.

majetkové autorské práva k dielu, a môže sa týkať konkrétneho diela alebo všetkých diel určitého média.¹²¹ Keďže zákon hovorí o dielach obecné, predmetom licencie nie sú len články, ale do úvahy prichádza aj preberanie fotografií a výtvarných diel. Zákonná licencia sa však nevzťahuje napr. na pretlač knihy do periodickej tlače alebo iného média. Denné správy nie sú z hľadiska autorského zákona považované za autorské dielo, ale dielo voľné a z toho dôvodu sa ich licencia netýka.¹²²

Čo sa rozumie pod pojmom „periodický tisk“ objasňuje § 3 písm. a tiskového zákona¹²³: „*Periodickým tiskem noviny, časopisy a jiné tiskoviny vydávané pod stejným názvem, se stejným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě nejméně dvakrát v kalendářním roce.*“ Tzv. „jiný hromadný sdělovací prostředek“ nie je nikde v právnom poriadku definovaný. Podľa komentára ho tvorí periodická tlač, rozhlasové a televízne vysielanie, agentúrne a internetové spravodajstvo a ďalšie formy poskytovania pravidelných informácií verejnosti.¹²⁴

Zákonodarca k úradnej a spravodajskej licencií zaradil aj bezplatnú licenciu k politickým prejavom a verejným prednáškam. Pôvodne boli politické prejavy vylúčené z rozsahu autorského zákona. Zmena prišla až s účinnosťou novely z roku 2006, ktorou bola transponovaná smernica 2001/29/ES¹²⁵ a od vtedy sú politické prejavy chránené ako diela podľa autorského zákona. Podľa licencie je možné použiť celý politický prejav alebo úryvky verejných prednášok v rozsahu odpovedajúcom informačnému účelu. Avšak pod túto licenciu nespadá súborne vydanie takýchto prejavov a prednášok. To je možné len so súhlasom autorov, ktorí ich predniesli, inak by došlo k zásahu do ich osobnostných práv podľa autorského zákona.¹²⁶

¹²¹ § 34 písm. c) AutZ.

¹²² CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 65 - 66.

¹²³ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon).

¹²⁴ CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 65 - 66.

¹²⁵ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/29/ES z 22. mája 2001 o harmonizácii niektorých aspektov autorského práva a súvisiacich práv v informačnej spoločnosti, tzv. Informačná smernica.

¹²⁶ § 34 písm. d) AutZ.

5.3.5. Použitie diela v rámci občianskych či náboženských obradov alebo v rámci úradných akcií usporiadaných orgánmi verejnej správy, v rámci školských predstavení a použítie diela školského

Nezárobokové použitie diela v rámci občianskych obradov (svadba, promócia, pohreb), náboženských obradov (cirkevná svadba, cirkevný pohreb, krstiny, omša) a úradných akcií organizovaných orgánmi verejnej správy, či pri nekomerčných školských predstaveniach, v rámci ktorých účinkujú len žiaci, študenti alebo učitelia, sa považuje za použitie nevyžadujúce autorov súhlas.¹²⁷ Jedná sa o bezplatnú zákonnú licenciu a autor nemá nárok na odmenu.

V § 35 ods. 3 je následne upravená licencia pre školy, školské zariadenia a vzdelávacie zariadenia, pokiaľ využívajú k nekomerčnému účelu diela vytvorené žiakom alebo študentom ku splneniu školských alebo študijných povinností. Pokiaľ je takéto dielo využívané komerčne, vzťahuje sa naň § 60 AutZ¹²⁸.

5.3.6. Obmedzenie práva autorského k dielu súbornému

Predmetná zákonná licencia je obsiahnutá v § 36 AutZ a je v súlade so *Smernicou ES č. 96/9/ES o právnej ochrane databáze*. Do osobnostných práv autora súborného diela nezasahuje oprávnený užívateľ, ktorý používa súborné dielo nad rámec zmluvnej licencie za účelom prístupu k jeho jednotlivým prvkom a za účelom bežného využitia jeho obsahu bez ohľadu na to, či prvky súborného diela sú samy autorskými dielami.

5.3.7. Knižná licencia

Autorský zákon obsahuje úpravu zákonnej licencie s názvom knižná licencia v § 37 ods. 1 a 4 AutZ. Knižná licencia je bezúplatná zákonná licencia, prostredníctvom ktorej je obmedzené autorské právo k dielu nielen v prospech knižníc, ale aj ďalších obdobných inštitúcií ako sú múzeá, galérie, archívy, školy, vysoké školy a ďalšie obdobné školské a vzdelávacie zariadenia ako napríklad školské kluby a školské družiny. Verejná prístupnosť týchto inštitúcií je podmienkou aplikácie výnimky knižnej

¹²⁷CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentár*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 67.

¹²⁸§ 60 AutZ upravuje tzv. školské dielo.

licencie. Zmyslom knižnej licencie je uprednostnenie obecného záujmu užiť dielo určitých spôsobom pred individuálnou autorskoprávnou ochranou. Základnou podmienkou využitia knižnej licencie je, že neslúži priamemu alebo nepriamemu hospodárskemu alebo obchodnému účelu.

Zákonná licencia je čo do možných spôsobov použití obmedzená na tzv. archivačnú rozmnoženinu a náhradnú rozmnoženinu. Archivačná rozmnoženina je potrebná k splneniu archivačných a dokumentačných úloh vo verejnom záujme. Zákon myslí na prípad straty a poškodenia rozmnoženiny diela, ktoré už nie je dostupné. Táto situácia nie je najmä v prípade knižníc nijako výnimočná. Oprávnený subjekt môže zhotoviť náhradnú rozmnoženinu, pokiaľ dielo už nie je ponúkané k predaju. Inštitút náhradnej rozmnoženiny slúži k účelu doplnenia poškodených alebo stratených rozmnoženín, aby predmetná inštitúcia mohla opäť naplňovať svoj účel vo verejnom záujme. Otázkou je v akom počte a v akej forme je možno vytvárať archívne a náhradné rozmnoženiny k dosiahnutiu zákonom predpokladaného účelu. Vzhľadom k povahe tejto výnimky je možné len nevyhnutné množstvo v nevyhnutnej forme aby bol dosiahnutý účel takýchto inštitúcií, ktorým je služba verejnosti.¹²⁹

Knižná licencia ďalej dovoľuje sprístupňovať diela, ktoré tvoria súčasť fondu či zbierky konkrétnej inštitúcie prostredníctvom tzv. terminálov umiestnených v sídlach týchto inštitúcií, ale len za účelom umožnenia výskumu a súkromného štúdia verejnosti v určenom čase a na určenom mieste. Príslušné zariadenie je povinné zabrániť jednotlivcom v zhotovení rozmnoženín diel aj pre osobnú potrebu, okrem prípadu, kedy rozmnoženinu zhotoví sama inštitúcia na objednávku. Ustanovenie totiž nebráni rozmnožovaniu na papier podľa § 30a ods. 1 c), d) AutZ. Technický prostriedok určený k sprístupňovaniu verejnosti umiestnený v objektoch zariadenia je typicky počítač, ktorý má byť upravený spôsobom, ktorý zabráni jednotlivcom zhotovovať rozmnoženiny.

Prostredníctvom knižnej licencie ale nie je možné sprístupňovať archívne a náhradné rozmnoženiny na diaľku pomocou počítačovej či obdobnej siete, typicky pomocou internetu.

¹²⁹PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Praha: Linde, 2013, s. 48 - 49.

Ďalej knižná licencia dovoľuje požičiavanie originálov i rozmnoženín diplomových, rigorózných, dizertačných a habilitačných prác pre účely súkromného štúdia a výskumu pri splnení kumulatívnych podmienok. Jedná sa o práce obhájené, tieto práce môžu byť požičané len k nahliadnutiu v mieste oprávneného tzn. požičiavanie prezenčnou formou a len pokiaľ to autor práce nevytlúčil.¹³⁰

Široká zákonná úprava knižnej licencie obsahuje aj tzv. „verejnú půjčovateľskú licenci“ v § 37 ods. 2 AutZ. Ide o úplatnú licenciu. Úplatnosť bola zavedená *Smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2006/115/ES z 12. decembra 2006 o nájomnom práve a výpožičnom práve a o určitých právach súvisiacich s autorskými právami v oblasti duševného vlastníctva*. Smernica obsahuje požiadavku EÚ zabezpečiť odmenu autorom v prípade vypožičiavania knižnicami vo všetkých členských štátoch. Podľa článku 6 smernice môžu členské štáty ustanoviť výnimky z výhradného práva pod podmienkou, že aspoň autori dostanú odmenu za takéto vypožičiavanie. Členské štáty môžu oslobodiť od platenia odmeny určité kategórie zariadení.

Na základe „verejné půjčovateľské licenci“ môžu knižnice, archívy a ďalšie nezábobkové, vzdelávacie a kultúrne zariadenia požičiavať originály a rozmnoženiny vydaných diel. Autorom v tomto prípade náleží odmena vymedzená v prílohe autorského zákona. V danom prípade platí odmenu podľa prílohy zákona za vzdelávacie zariadenie priamo štát a nie požičiavateľ. Odmena je platená kolektívnemu správcovi prostredníctvom Národnej knihovny ČR a to konkrétne vo výške 0,50,- Kč za jednu výpožičku. Odmena sa neplatí v prípade, že je dielo vypožičané prezenčnou formou a tiež v prípade, že ho požičiava niektorá zo zákonom vymenovaných inštitúcií. Uzavretý výpočet tvoria knižnice zvláštneho verejnoprávneho významu. Jedná sa o: školské knižnice, knižnice vysokých škôl, Národní knihovna ČR, Moravská zemská knihovna v Brně, Státní technická knihovna, Národní lékařská knihovna, Národní pedagogická knihovna Komenského, knihovna Ústavu zemědělských a potravinářských informací, knihovna Národního filmového archivu, a Parlamentní knihovna ČR. Tieto inštitúcie môžu požičiavať originály a rozmnoženiny vydaných diel a autor nezískava nárok na odmenu.¹³¹

¹³⁰ § 37 ods. 1 d) AutZ.

¹³¹ TELEČ, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 392 - 393.

Rozmnoženiny diel zaznamenané na zvukové či zvukovoobrazové záznamy sú vyňaté z „verejné půjčovateľské licence“ s výnimkou prezenčných výpožičiek. Oprávnený subjekt má povinnosť zabrániť zhotoveniu rozmnoženiny v prípade prezenčného vypožičania.¹³²

5.3.8. Licencia pre určité použitia osirelého diela

Dielo možno využívať len po získaní predchádzajúceho súhlasu od nositeľov práv. V prípade osirotených diel nie je udelenie takéhoto súhlasu možné. Pojem osirelé diela pochádza z anglického „*orphan works*“ a označuje kategóriu diel, ktoré sú naďalej chránené autorským právom, ale u ktorých nie je možné dohľadať nositeľa práv za účelom získania súhlasu k ich použitiu. Je tak výstižnou metaforou k osirelému dieťaťu, u ktorého sa z rôznych dôvodov nedarí vypátrať rodičov. Nemožnosť dohľadania znamená konkrétne nemožnosť určiť kto je autorom diela a prípad, keď je autor určený, ale nie je možné ho nájsť dôkladným vyhľadávaním.

Osirelé diela predstavujú bezprostrednú právnu prekážku ich ďalšieho použitia a nakladania s nimi. To vedie k situácii, keď milióny diel nemožno rozmnožovať alebo použiť iným spôsobom. Fotografiu nemožno použiť na ilustráciu článku v tlači, knihu nemožno digitalizovať alebo film nemožno obnoviť na účely jeho predvedenia verejnosti. Aj keď je dielo osirelé, nie je dielom voľným a teda nie je možné ho použiť bez súhlasu autora. Z osirelých diel nemá nikto úžitok. Nemôžu sa stať súčasťou novo vytváraných diel. Odhady hovoria o miliónoch osirelých diel, ktorým hrozí, že upadnú do zabudnutia. Existuje riziko, že značnú časť osirotených diel nebude možné začleniť do projektov hromadnej digitalizácie a projektov zameraných na zachovávanie kultúrneho dedičstva, ako je Europeana alebo podobné projekty. Táto problematika je aktuálna a významná nielen pre verejne prístupné inštitúcie ako napr. knižnice, múzeá a galérie, ale nevyhne sa jej ani bežný človek, ktorý má záujem využiť cudzie autorské dielo napr. na svojom blogu.

Spoločenská závažnosť vyplývajúca z osirelých diel sa dá demonštrovať na denníku Anny Frankovej. O jeho knižné vydanie za zaslúžil Annin otec Otto Heinrich Frank, ktorý ako jediný vojnu prežil. Toto dielo mohlo byť po druhej svetovej vojne

¹³²§ 37 ods.3 AutZ.

publikované len vďaka tomu, že zápisky svojej dcéry objavil a ako zákonný dedič Anny Frankovej sa stal nositeľom práv a udelil nakladateľskú licenciu k jeho knižnému vydaniu. Avšak nebyť tejto náhody, denník pripomínajúci hrôzy holokaustu by nikdy neuzrel svetlo sveta. Otázkou je, koľko podobných spoločensky významných diel a kultúrnych bohatstiev ostáva skrytých pred očami verejnosti pochované s archívoch múzeí.

Osirelé dielo vzniká rôznymi spôsobmi. Najčastejší prípadom je, že autor nebol nikdy verejne známy, dielo bolo zverejnené anonymne, prípadne nebolo zverejnené vôbec. Autor bol možno v minulosti známy, ale v priebehu rokov sa táto informácia vytratila. Niekedy nie je možné určiť, kto zdedil majetkové práva a kto ich v súčasnosti vykonáva. Môže ísť tiež o diela bežné či laické, ktoré boli vytvorené viacerými autormi. Popritom v poslednej dobe pribúdajú diela, ktoré nie sú zachytené na hmotnom nosiči, ale vznikajú v prostredí internetu. Príkladom sú blogy, webové stránky a internetové príspevky, ktoré vznikajú bežne, mimovoľne a spoločným tvorivým úsilím.¹³³ Vznikaniu ďalších a ďalších osirelých diel napomáha tiež samotný základný princíp autorského práva - neformálnosť.

So vznikom osirelých diel úzko súvisí predlžovanie doby trvania autorských práv, pretože sa zvyšuje pravdepodobnosť, že sa nositeľ práv k dielu zmení a tým pádom ho bude ťažšie dohľadať. Ďalšou príčinou je samotný technologický progres, ktorý rozširuje možnosť tvorby, čím narastá počet nositeľov práv aj užívateľov.¹³⁴

Petr Prchal vo svojej knihe *Osirelá díla* rozlišuje dva typy osirelých diel podľa spôsobu ich vzniku. Prvým typom sú diela, u ktorých nemôžeme určiť nositeľa práv. Ide o situáciu, kedy nositeľ nie je známy, alebo ani sám nevie, že ním je, alebo na to, že je nositeľom práv jednoducho zabudol. Príčinou takýchto nejasností je chýbajúce označenie kým bolo dielo vytvorené. Predísť takejto situácii môže pomôcť napr. tzv. copyrightová doložka ©. Jej význam spočíva v rovine hospodárskej a napomáha ľahšie určiť nositeľa práv. S doložkou výhrady autorstva ale autorský zákon nespojuje vznik autorskoprávnej ochrany, ani nezakladá vyvrátiteľnú domnienku autorstva. Rovnaký preventívny účel spĺňajú aj registre.

¹³³PRCHAL, Petr. *Osirelá díla*. Praha: Linde, 2013, s. 38.

¹³⁴PRCHAL, Petr. *Osirelá díla*. Praha: Linde, 2013, s. 63.

Druhým typom sú diela, u ktorých nemôžeme nositeľa práv nájsť napriek tomu, že je známy. Nositeľ napríklad žije v zahraničí a nie je možné ho kontaktovať. Tento spôsob bude v dnešnej dobe skôr zriedkavý.¹³⁵

Proces dôsledného vyhľadávania nositeľov práv je veľmi prácna a nákladná činnosť, ktorá so sebou privodzuje zvýšené peňažné aj nepeňažné investície. V prípade verejne prístupných inštitúcií (knížnice, múzea..), ktoré majú obmedzený rozpočet a musia zvážiť každú investovanú položku je toto neúmerná záťaž. Avšak ani akákoľvek vysoká investícia nenesie záruku, že sa nositeľa práv podarí skutočne dohľadať a súhlas s použitím získať. Potenciálny záujemca ani po úspešnom určení a nájdení nositeľa práv nemá vyhrané. Dielo môže ostať jeho záujemcovi trvalo nedostupné. Práve táto neprístupnosť je jadrom problému osirelých diel.

Dôsledkom nemožnosti dohľadať nositeľa práv za účelom získania súhlasu bude, že záujemca nemôže dielo užiť v súlade s právom, nositeľ práv nezíska nárok na licenčnú odmenu a verejnosť bude ochudobnená o úžitok, ktorý by inak mala zo spôsobu užitia diela záujemcom. Osirelé diela sú teda akousi „medzikategóriou“ medzi dielami, u ktorých stále trvajú majetkové autorské práva a sú aktívne využívané a dielami voľnými.

Pokiaľ sa nositeľa práv podarí úspešne určiť a vyhľadať, nejde o dielo osirelé. Záujemca môže s nositeľom uzavrieť napríklad licenčnú zmluvu a dielo dohodnutým spôsobom použiť. Pokiaľ ale nositeľ práv odmietne dať k užitiu svoj súhlas, ide o tzv. dielo nedostupné (*out-of-print works*).¹³⁶ Spoločným znakom diel nedostupných a osirelých je nutnosť a zároveň nemožnosť získania súhlasu autora k použitiu. Nositeľ práv je teda vyhľadaný, avšak nemá dostatok vôle dielo sprístupniť, prípadne súhlasí za neprimerane nevýhodných podmienok pre užívateľa diela. Dôvody jeho rozhodnutia sa môžu líšiť. Vzhľadom k tomu, že autorské právo je zaradené do odvetvia práva súkromného, je nutné rešpektovať autonómiu vôle.

Verejne prístupné inštitúcie nemajú skúsenosti čeliť autorskoprávnym prekážkam pri svojej činnosti. Doposiaľ sa nemuseli zaoberať problematikou

¹³⁵PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Praha: Linde, 2013, s. 38 - 39.

¹³⁶PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Praha: Linde, 2013, s. 40.

autorského práva, ani tým kto je nositeľom práv. Ich bežnú činnosť tvorilo typicky len požičiavanie originálov alebo reprodukcí autorských diel, ktoré sú súčasťou kolektívne spravovaných práv.¹³⁷ Problematika osirelých diel je prekážkou hromadnej digitalizácie autorských diel a iných predmetov ochrany a vytvárania digitálnych knižníc.

5.3.8.1. Smernica o osirelých dielach

Otázkou osirelých diel sa posledných pár rokov zaoberá Európska Únia, aj USA. Jedným z podnetov, ktorý vyvolal potrebu regulácie osirelých diel v rámci Európskej Únie bol povestný prípad Google Books. V decembri roku 2004 oznámila spoločnosť Google Inc. svoj zámer skenovať knihy nachádzajúce sa v knižniciach po celom svete a následne ich sprístupniť on-line prostredníctvom internetu. Je pravdepodobné, že plán spoločnosti Google vyvolal obavu, že otázka osirelých diel a hromadnej digitalizácie nie je v EÚ regulovaná. V reakcii na Google Books zahájila Európska Komisia vlastný projekt digitalizácie s názvom Europeana. Jedná sa o centrálnu digitálnu knižnicu, ktorá bola spustená v roku 2008 ako hlavná súčasť *Iniciatívy digitálnych knižníc i2010*. Europeana je výsledkom úvah o vytvorení Európskej digitálnej knižnici, ktorá by prezentovala kultúrne dedičstvo členských štátov. Zahŕňa diela literárne, obrazové, zvukové i audiovizuálne.¹³⁸

Už od roku 2005 podnikala EÚ kroky, ktoré nakoniec viedli k prijatiu smernice o osirelých dielach. Dňa 30. septembra 2005 Európska Komisia zverejnila svoj zámer *digitalizácie i2010: Digitálne knižnice*. Ďalším príkladom je *Odporúčenie Európskej Komisie 2006/585/ES z 24. augusta 2006 o digitalizácii kultúrneho materiálu a jeho dostupnosti on-line a o uchovávaní digitálnych záznamov*, v ktorom zdôrazňuje rozsah európskeho projektu digitalizácie kultúrneho dedičstva. V tomto doporčení v bode 6 Európska Komisia apeluje na členské štáty, aby zlepšili podmienky pre digitalizáciu a vytvorili mechanizmy pre uľahčenie použitia osirelých diel, podporili dostupnosť zoznamov osirelých a voľných diel a odhaľovali prekážky vo svojich vnútroštátnych právnych úpravách. Avšak toto odporúčenie nie je právne záväzným aktom a v praxi malo len veľmi obmedzené výsledky. Jediným štátom, ktorý prijal od roku 2006 plnohodnotnú úpravu založenú na modeli udeľovania licencií príslušným úradom bolo

¹³⁷PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Praha: Linde, 2013, s. 115.

¹³⁸PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Praha: Linde, 2013, s. 19 - 20.

Maďarsko.¹³⁹ Ďalšími prijatými dokumentmi, ktoré prispeli k spoločnému riešeniu boli *Memorandum o porozumení z 20. septembra 2011, ktoré stanovilo kľúčové princípy digitalizácie a sprístupnenia diel nedostupných na trhu* a *Zelená kniha Európskej Komisie Autorské právo v znalostnej ekonomike* a mnohé verejné konzultácie a diskusie. Zelená kniha zdôraznila nutnosť právneho riešenia na európskej úrovni, pretože ak by každý členský štát prijal svoj vlastný súbor pravidiel na riešenie tohto problému, viedlo by to k možným prekážkam v obchodovaní s osirotenými dielami v rámci Spoločenstva.¹⁴⁰

Európska Komisia z dôvodu nie príliš rýchleho postupu členských štátov založila register osirelých diel ARROW¹⁴¹. Tento projekt financovaný z prostriedkov EÚ možno považovať za prvý dôležitý krok. Národné knižnice, vydavatelia a kolektívni správcovia začali spolupracovať v rámci projektu ARROW, aby používateľom, ktorí chcú svoje zbierky digitalizovať, poskytli informácie o statuse chránených diel. Ich cieľom je identifikovať potenciálne osirelé diela a diela nedostupné a pokúsiť sa dohľadať nositeľov práv k nim. Dosiaľ sa však nevzťahuje na všetky členské štáty. Treba zdôrazniť, že projekt ARROW nie je oprávnený udeľovať licencie na skenovanie a šírenie chránených diel.¹⁴²

Prelomom bolo prijatie *Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/28/EU o niektorých povolených spôsoboch použitia osirelých diel* 25. októbra roku 2012. Niektoré členské štáty už v tejto dobe disponovali vlastnou úpravou osirelých diel. Český autorský zákon počkal s výslovnou úpravou osirelých diel do nadobudnutia účinnosti tejto smernice a na základe novely autorského zákona č. 228/2014 Sb. došlo k transpozícií smernice. Cieľom smernice bolo harmonizovať národné úpravy autorského práva v členských štátoch EÚ za účelom umožnenia niektorých povolených spôsobov použitia osirelých diel a uľahčenia digitalizácie.

Smernica stanovila spoločnú úijnú definíciu osirelého diela, pravidlá pre dôkladné vyhľadávanie nositeľov práv, vzájomné uznávanie statusu osirelého diela

¹³⁹PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Praha: Linde, 2013, s. 23.

¹⁴⁰Zelený papier - Autorské právo v znalostnej ekonomike z dňa 16.7.2008. KOM(2008) 466 v konečnom znení.

¹⁴¹Informácie o projekte ARROW dostupné z WWW: <https://www.arrow-net.eu/>.

¹⁴²PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Praha: Linde, 2013, s. 23.

medzi členskými štátmi EÚ a pravidla pre ukončenie statusu osirelého diela. Zaviedla zákonnú licenciu pre použitie osirelých diel v prospech knižníc, múzeí a ďalších kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií a verejnoprávnych vysielateľov. Zároveň právne úpravy na národnej úrovni týkajúce sa správy práv k osirelým dielam ostali smernicou nedotknuté.

5.3.8.2. Česká právna úprava osirelých diel

Novela autorského zákona č. 228/2014 Sb. prostredníctvom ktorej bola do českého právneho poriadku transponovaná smernica o osirelých dielach nadobudla účinnosti dňa 7. novembra 2014. Novela zaviedla ustanovenia § 27a, § 27b, § 37a, § 100 ods. 1 písm. f AutZ a prílohu č. 2 k autorskému zákonu. Verne kopíruje smernicu vo všetkých podstatných bodoch a zavádza do zákona zákonnú licenciu pre určité použitia osirelého diela.

Ustanovenie § 27a definuje pojem osirelé dielo, podmienky ukončenia statusu osirelého diela a vzájomné uznávanie osirelých diel.

V doplnenom ustanovení § 37a AutZ je obsiahnutá zákonná licencia pre niektoré spôsoby použitia osirelých diel podľa článku 6 smernice o osirelých dielach. Jedná sa o výnimku z výlučného práva autora na rozmnožovanie diela a jeho sprístupňovanie online.¹⁴³ Ustanovenie upravuje dve výnimky. V prvom prípade ide o výnimku v prospech knižníc, archívov, múzeí, galérií, škôl, vysokých škôl a ďalších nezárobkových školských a vzdelávacích zariadení, teda osôb s poslaním vo verejnom záujme. Tieto osoby môžu osirelé dielo rozmnožovať pre zákonom vymedzené účely ako napr. digitalizácia, katalogizácia a indexácia a tiež sprístupňovať dielo verejnosti spôsobom umožňujúcim diaľkový prístup. Tieto práva sú obmedzená na osirelé diela v podobe knihy, časopisu, novín alebo inej písomnosti, osirelé diela kinematografické alebo audiovizuálne, pokiaľ ide o diela, ktoré sú súčasťou zbierok alebo archívov oprávnených osôb.

Druhý prípad umožňuje v podstate rovnaké práva ako v prvom verejnoprávnom vysielateľom ako Česká televízia a Český rozhlas. Tieto práva sú obmedzené na osirelé

¹⁴³ § 18 ods. 2 AutZ.

diela kinematografické alebo audiovizuálne a len pokiaľ sú obsiahnuté v archívoch oprávnených, a pokiaľ bolo dielo nimi vyrobené alebo z ich podnetu vyrobené pred dňom 31.12. 2002. V oboch prípadoch môže byť dielo použité len vo verejnom záujme. S tým súvisí ustanovenie v § 27 ods. 5, v ktorom zákon stanovuje, že príjmy z používania osirelého diela je možné vytvárať výlučne za účelom pokrytia nákladov na digitalizáciu. Mimozmluvné použitie osirelého diela je teda neziskové. Zákon obmedzuje obe výnimky v tom, že sa vzťahujú len na diela prvýkrát vydané alebo odvysielané v členskom štáte EÚ.

Pred použitím osirelého diel sa musí vykonať dôsledné vyhľadávanie, aby sa zistilo, či je dielo skutočne osirelé.¹⁴⁴ Jedná sa o nahliadnutie do informačných zdrojov príslušných pre daný druh diela, ako sú katalógy knižníc, registre ISBN, ISAN, ISRC, databáze vedené kolektívnymi správcami alebo združeniami umelcov. V prílohe č. 2 AutZ sa nachádza zoznam informačných zdrojov, do ktorým musí byť nahliadnuto obligatórne. Medzi nimi sú napríklad katalógy Národnej knihovny ČR, Národného filmového archívu a databáze fotobank. Aby sa zabránilo duplicitnému vyhľadávaniu, zákon v súlade so smernicou určuje členský štát EÚ, v ktorom sa má uskutočniť. Oprávnené osoby sú povinné uchovávať záznamy o dôslednom vyhľadávaní.

Ustanovenie § 27a ods. 5 AutZ zavádza pravidlo vzájomného uznávania statusu osirelého diela. Deje sa tak na základe vyvrátiteľnej právnej domnienky, ktorá stanovuje, že pokiaľ sa dielo považuje za osirelé v jednom členskom štáte EÚ, je považované za osirelé vo všetkých ostatných členských štátoch. Ako náhle je na základe dôkladného vyhľadávania stanovený status osirelého diela, je dotyčné dielo považované za osirelé v celej EÚ. Z toho vyplýva, že dielo môže byť použité oprávnenou osobou vo všetkých členských štátoch. Zmyslom tohto ustanovenia je zabrániť tomu, aby musela osoba vykonávať mnohopočetné vyhľadávanie vo viacerých členských štátoch a podrobovať sa rozličným stanoveným požiadavkám vyhľadávania. Status osirelého diela nie je koncipovaný ako trvalý. Vlastník diela je oprávnený kedykoľvek ohlásiť svoje autorstvo a ukončiť status osirelého diela. Tým sa osirelé dielo premení v klasické autorské dielo. Môže sa tak stať, že bude autor nájdený napr. treťou osobou, prípadne sa sám ohlási kolektívnemu správcovi vedúcemu príslušný register osirelých diel.

¹⁴⁴ § 27b AutZ.

S osirelými dielami je tiež spojená rozsiahla informačná povinnosť. Oprávnený má povinnosť písomne informovať Ministerstvo kultúry ČR ohľadom rozhodných skutočností. Ministerstvo má následne informačnú povinnosť voči Úradu pro harmonizaci na vnitřním trhu, ktorý má na základe Smernice 2012/28/EU zriadiť a spravovať verejne prístupnú on-line databázu informácií o osirelých dielach.

Na záver by som rada uviedla, že táto výnimka je v dôvodovej správe k zákonu č. 128/2014 Sb. kritizovaná z dôvodu, že je konštruovaná príliš úzko. Reálny efekt smernice je značne obmedzený a nenapĺňa jej ciele tak, ako by bolo žiaduce. Výnimka sa vzťahuje iba na určité druhy diel a je využiteľná len verejne prístupnými inštitúciami usadenými v členských štátoch EÚ vo verejnom záujme. Smernica nezaradila do okruhu diel samotné dielo výtvarného umenia. Výnimka sa navyše vzťahuje len na digitalizáciu a následné sprístupnenie týchto diel verejnosti prostredníctvom internetu. Žiadne ďalšie použitie napríklad komerčného charakteru nepripúšťa. Široký okruh komerčných subjektov zákonnú licenciu využiť nemôžu. To však netreba vyčítať zákonodarcovi, ktorý sa verne len držal úpravy v smernici. Ak má byť potenciál osirelých diel naozaj využitý, bude nutné zaviesť ďalšie právne nástroje, ako napríklad špeciálne licenčné mechanizmy, ktoré umožnia využiť osirelé diela v čo najširšom rozsahu.

Česká republika splnila svoju povinnosť transponovať smernicu o osirelých dielach, ale je nutné počkať na ďalšiu chystanú novelu, ktorá je v súčasnosti prejednávaná Parlamentom, a ktorá umožní poskytovanie licencií k osirelým dielam prostredníctvom kolektívnych správco. V tomto prípade však budú musieť komerčné subjekty hrať odmenu za použitie osirelých diel aj v prípade, že autor nebude v stanovenej dobe nájdený. Návrh budúcej právnej úpravy počíta s tým, že tieto odmeny budú príjmom Státního fondu kultury ČR, prípadne Státního fondu kinematografie.¹⁴⁵

5.3.9. Licencia pre zdravotne postihnutých

Výklad pojmu zdravotne postihnutá osoba v autorskom zákone nenájdem. Česká legislatíva nepozná definíciu pojmu osoba so zdravotným postihnutím. Zdravotné postihnutie môžeme definovať ako akúkoľvek duševnú, telesnú, dočasnú, dlhodobú

¹⁴⁵KŘÍŽ, Jan. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: nový občanský zákoník a vybrané problémy evropského práva duševního vlastnictví - dopady na českou legislativu a praxi*. V Praze: Univerzita Karlova, 2014, s. 59.

alebo trvalú poruchu alebo handicap, ktorý osobám so zdravotným postihnutím bráni prispôsobovať sa bežným nárokom života. *Dohovor OSN o právach ľudí so zdravotným postihnutím*¹⁴⁶ definuje osoby so zdravotným postihnutím ako osoby s dlhodobými telesnými, mentálnymi, intelektuálnymi alebo zmyslovými postihnutiami, ktoré v súčinnosti s rôznymi prekážkami môžu brániť ich plnému a účinnému zapojeniu do spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými.

Účelom tohto ustanovenia upraveného v § 38 AutZ je naplnenie verejného záujmu na ochrane a rozvoji potrieb zdravotne postihnutých a vyrovnáť faktickú nerovnosť medzi zdravými a zdravotne postihnutými. Pôvodne sa ustanovenie autorského zákona týkalo len zrakovo postihnutých osôb. Až novelizácia z roku 2006 priniesla zmenu a splnila požiadavky EÚ.

Predmetná zákonná licencia obmedzuje autorov diel vydaných v záujme osôb zdravotne postihnutých. V rámci licencie je možné vytvárať rozmnoženiny diel pre potreby zdravotne postihnutých v rozsahu odpovedajúcom ich postihnutiu. Podmienkou je nekomerčný účel. Rozsah dovoleného použitia je nutné posúdiť podľa charakteru a rozsahu zdravotného postihnutia.¹⁴⁷ Nekomerčne môžu byť oprávnené vytvorené rozmnoženiny ďalej rozširované a poskytované verejnosti.¹⁴⁸

Zákon myslí špeciálne na osoby zrakovo postihnuté. Výhradne pre ich potreby je možné obstaráť zvukovú zložku audiovizuálneho diela slovným vyjadrením obrazovej zložky. V zásade ide o komentár tlmočiaci obrazový obsah. Táto zložka (komentár) môže byť nekomerčne rozmnožovaná, šírená a poskytovaná verejnosti.¹⁴⁹

Na zdravotne postihnuté osoby sa vzťahuje výnimka z knižnej licencie, ktorá umožňuje bezúplatne požičovanie vydaných diel a zvukových a obrazových záznamov pre potreby zdravotne postihnutých v súvislosti s ich postihnutím.¹⁵⁰

¹⁴⁶Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím a jeho Opčný protokol schválené Valným zhromaždením OSN 13. 12. 2006.

¹⁴⁷CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentár*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 72.

¹⁴⁸§ 38 ods. písm. a) AutZ.

¹⁴⁹§ 38 ods. písm. b) AutZ.

¹⁵⁰§ 38 ods. 2 AutZ.

5.3.10. Licencia pre dočasné rozmnoženiny

Jedná sa o bezúplatnú zákonnú licenciu pre tzv. technické rozmnoženiny a dočasné rozmnoženiny. Úprava obsiahnutá v § 38a AutZ dovoľuje vytvoriť dočasnú rozmnoženinu diela, ktorá nemá žiadny samostatný hospodársky význam, má iba umožniť jednoduchšie využitie diela, avšak zhotovenie rozmnoženiny je nevyhnutnou a neoddeliteľnou súčasťou technologického postupu sprístupnenia diela. Úkony, ktoré splňujú tieto náležitosti umožňujú napr. prehľadávanie webových stránok (*browsing*) či ukládanie do vyrovnávacej či operačnej pamäte (*caching*). Táto výnimka umožňuje voľný pohyb zbožia a služieb a služby on-line obsahujúce predmety ochrany podľa práva autorského.

V druhom odseku je obsiahnutá licencia, ktorá dovoľuje rozhlasovému a televíznemu vysielateľovi k naplneniu jeho oprávnení zhotoviť dočasný záznam diela. Podmienkou je, že vysielateľ získal zmluvné oprávnenie k vysielaniu takto rozmnožených diel a že takúto rozmnoženinu je vysielateľ oprávnený vytvoriť iba sám vlastnými prostriedkami pre vlastné vysielanie. Po splnení účelu musí byť predmetná rozmnoženina zničená.¹⁵¹

5.3.11. Licencia pre fotografickú podobizň

Zákonná licencia stanovená v § 38b AutZ obmedzuje autora fotografie, ktorú zhotovil za úplatu na objednávku v prospech osoby, ktorá je na fotografii zachytená. Licencia rieši konflikt všeobecného osobnostného práva k podobizni, ktoré náleží zobrazenej fyzickej osobe a práva autorského, ktoré náleží fotografovi.

Licencia sa nevzťahuje len na jednu rozmnoženinu, ale je možné zhotoviť neobmedzený počet rozmnoženín. Zhotovené rozmnoženiny môže zobrazená osoba ďalej použiť, ak tým nezíska ekonomický prospech. Môže fotografiu napr. rozdať blízkym alebo ju vystaviť. Avšak vo vzťahu k ďalšiemu použitiu rozmnoženiny diela sa nejedná o kogentnú normu a fotograf má možnosť takéto použitie vylúčiť.¹⁵²

¹⁵¹ TELEČ, Ivo. *Autorský zákon: komentár*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 401.

¹⁵² TELEČ, Ivo. *Autorský zákon: komentár*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 403.

5.3.12. Nepodstatné vedľajšie použitie diela

Nepodstatné vedľajšie použitie diela, známe aj ako doktrína *incidental inclusion* predstavuje zákonnú výnimku uvedenú v § 38c AutZ. Toto ustanovenie bolo do autorského zákona vložené v súlade s komunitárnym právom pri novelizácii v roku 2006. Už samotný názov naznačuje, že ide o náhodné objavenie sa časti diela v inom diele.

Podmienkou použitia je teda mimovoľné, náhodné a neúmyselné použitie diela v súvislosti so zamýšľaným hlavným použitím iného diela. Na jednej strane sa môže jednať o náhodu, s ktorou tvorca skutočne nepočítal, na strane druhej môže ísť o použitie diela, ktoré je vo vzťahu k vytváranému dielu druhotné. Príkladom je použitie architektonických alebo výtvarných diel pri natáčaní filmu alebo napríklad situácia, keď má niekto z komparzu pri natáčaní oblečené tričko s Game of Thrones. Avšak hospodársky význam takto použitého diela musí byť vo vzťahu k hlavnému dielu zanedbateľný.

5.3.13. Licencia k dielam užitého umenia a dielam architektonickým

Zvláštnym druhom umeleckých diel sú diela užitého umenia, ktoré sa od ostatných umeleckých diel odlišujú svojím určením. Užité umenie je umenie, ktorého praktická funkcia a úžitková hodnota sú podstatnejšie než estetické funkcie. Dielami užitého umenia sú diela, ktoré majú podobu spotrebného diela a zároveň splňujú podmienky stanovené pre autorské dielo. Často sú vyrábané hromadne. Takýmto dielom sú napr. umelecké vzory pre tlač na textilie alebo pretkanie látok, ornamenty a plastiky pre výzdobu budov, ale aj predmety dennej potreby, kde sa úžitková funkcia prelína s estetickou, napr. nábytok či porcelánová jedálna súprava.

Pre architektonické dielo je typická spätosť praktického využitia a umeleckého stvárnenia. Architektonické diela sú stavby, interiéry, záhrady, a tiež ich plány a náčrty. Zákonná licencia platí ale len na architektonické diela vyjadrené stavbou. Český stavebný zákon¹⁵³ vymedzuje stavbu ako: „*Stavbou se rozumí veškerá stavební díla,*

¹⁵³Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

*kteřá vznikají stavební nebo montážní technologií, bez zřetele na jejich stavebně technické provedení.*¹⁵⁴

Ustanovenie zákona umožňuje požičiavanie, prenájom a vystavovanie zboží, ktoré má povahu diela užitého umenia alebo diela architektonického vyjadreného stavbou.¹⁵⁵ Ako príklad uvediem nehnuteľnosť, ktorú je možné prenajať bez súhlasu jeho architekta. Použitie v rámci tejto licencie sa nevzťahuje na bežné použitie týchto produktov, napr. v rámci rodinného života, ale len na prípady, kedy je s nimi nakladané v rámci ich hospodárskeho využitia.¹⁵⁶

Ďalej licencia upravuje vzťah vlastníka stavby k jej autorovi. Zákon rieši kolíziu ich záujmov. Nakoľko vlastník je oprávnený užívať svoj majetok a stavba je zvyčajne určené k praktickému použitiu, autor architektonického diela je obmedzený vo svojich osobnostných právach k dielu. Bez súhlasu autora je povolené navrhnúť a vykonať zmeny dokončenej stavby v nevyhnutnej miere. Podľa komentára výraz „míra nezbytné nutná“ je treba vykladať vždy vo vzťahu ku konkrétnemu prípadu, pričom limitom bude zachovanie hodnoty diela.¹⁵⁷ Zákon tiež ukladá informačnú povinnosť v prípade, že je to opodstatnené významom stavby a je možné to spravodlivo požadovať. Ak sa osoba využívajúca stavbu rozhodne uskutočniť zmenu dokončenej stavby, má povinnosť informovať o tomto zámere autora a autor je oprávnený vyžiadať si dokumentáciu stavby pre vykonaním týchto zmien.

5.3.14. Licencia pre sociálne zariadenia

Jedná sa o bezúplatnú zákonnú licenciu v prospech neziskových zariadení ako sú nemocnice, detské domovy, väznice atď. Tieto subjekty môžu zhotovovať záznamy rozhlasom alebo televíziou vysielaných relácií a tieto záznamy následne púšťať osobám umiestneným v zariadení.¹⁵⁸ Licencia sa vzťahuje len na diela zverejnené.

¹⁵⁴§ 2 ods. 3 stavebného zákona.

¹⁵⁵§ 38d písm. a) AutZ.

¹⁵⁶CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 74.

¹⁵⁷CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 74.

¹⁵⁸§ 38e AutZ.

5.3.15. Spoločné domové antény

Jedná sa o licenciu typicky využívanú bytovými domami a komplexmi. Zákon ju upravuje v § 38f AutZ. Pripravovaná novela autorského zákona, v súčasnosti (august 2016) sněmovní tisk č. 724, zavedie nadpis tejto licencie, ktorý bude znieť: „Licence pro společné domovní antény“.

O prenos rozhlasového a televízneho vysielania sa nejedná v prípade príjmu vysielaného diela prostredníctvom spoločných televíznych antén. Podmienkou je, že ide o zemské či satelitné vysielanie a takýto príjem nie je komerčne využívaný.

Táto výnimka v prospech spoločných domových antén bola upravená aj v pôvodnom znení autorského zákona. V roku 2010 došlo k rozšíreniu ustanovenia v spojitosti s novelou zákona o elektronických komunikáciách¹⁵⁹. Zmena úpravy bola nutná a súvisela s prechodom na digitálne vysielanie.

5.3.16. Použitie originálu alebo rozmnoženiny diela výtvarného, fotografie alebo diela vyjadreného postupom podobným fotografií jeho vystavením

Ustanovenie rieši konflikt práva autorského s právom vlastníckym. Vystavenie diela podľa § 17 AutZ je výlučným právom autora. Toto právo je obmedzené zákonnou licenciou upravenou v § 39 AutZ tak, že vlastník originálu alebo rozmnoženiny výtvarného diela, fotografie, alebo diela vyjadreného postupom podobným fotografií je oprávnený tieto diela vystavovať alebo k vystaveniu bezplatne poskytnúť.

Keďže sa nejedná o normu kogentnú, autor môže takéto použitie formou „zápovedi“, inak povedané zákazom, vylúčiť. Učiniť zákaz môže len do okamihu prvého prevodu originálu či rozmnoženiny, pretože po uskutočnení prevodu nevykonané právo na zákaz prekluduje. Autorský zákon stanovuje nevyvrátiteľnú právnu domnienku, že pokiaľ je autorov zákaz zapísaný v registri vedenom kolektívnym správcom, vedomosť užívateľa o zákaze sa prezumuje.¹⁶⁰

¹⁵⁹Zákon č. 153/2010 Sb., ktorým sa mení zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikáciách a o zmene niektorých súvisiacich zákonov (zákon o elektronických komunikáciách), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹⁶⁰TELEEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 412.

Záver

Cieľom tejto diplomovej práce bolo objasniť problematiku jednotlivých výnimiek z exkluzívnych práv autorových v práve českom a zhodnotiť prípadné nedostatky súčasnej právnej úpravy aj s ohľadom na právo Európskej Únie. V práci som využila najmä deskriptívnu metódu spracovania, pomocou ktorej som sa pokúsila o komplexné zhrnutie danej problematiky.

V konečnom dôsledku sa zdá byť česká právna úprava mimozmluvných inštitútov použitia autorského diela ucelená a dôkladná. V blízkej budúcnosti sa veľmi pravdepodobne rozšíri zoznam zákonných licencií. Návrh vládnej novely autorského zákona, ktorý sa aktuálne nachádza v legislatívnom procese, obsahuje formuláciu, že karikatúra a paródia nezasahujú do autorských práv autora. Právo na použitie diela za účelom karikatúry, paródie alebo parafráze či koláže patrí medzi dobrovoľné výnimky uvedené v Informačnej smernici a do českého autorského zákona táto výnimka dodnes prevzatá nebola. Otázka paródie nepredstavuje obzvlášť závažný autorskoprávny problém, avšak ak je tu možnosť skompletizovať úpravu zákonných licencií, považujem to za vhodné. Výnimka posilní právnu istotu parodujúcich umelcov a preto nevidím dôvod ju nezaviesť.

Predmetný vládny návrh je pomerne rozsiahly a má za úlohu predovšetkým transponovať smernicu o kolektívnej správe, ktorá nadobudla účinnosti 10.4.2016 a teda je už v súčasnosti pre Českú republiku záväzná. Okrem obsiahlej transpozície sa návrh budúcej právnej úpravy dotkne aj osirelých diel. Súčasná úprava zákonnej licencie opomenula akúkoľvek možnosť komerčného použitia osirelých diel. Za účelom čo najširšieho využitia osirelých diel sa preto zavádza možnosť poskytovania licencií prostredníctvom kolektívnej správy. Príslušný kolektívny správca uzatvorí licenčnú zmluvu na dobu maximálne 5 rokov s užívateľom, ktorý preukáže, že ani po dôslednom vyhľadávaní nebol nájdený nositeľ práv. Túto zmluvu bude možno uzavrieť aj opakovane. Odmeny vybrané v súvislosti s užitím osirelého diela budú po troch rokoch vyplatené Státnímu fondu kultúry alebo Státnímu fondu kinematografie. V prípade, že dôjde v priebehu týchto troch rokov k ukončeniu statusu osirelého diela, vyplatia sa odmeny nositeľovi práv.

Táto úprava je doplnená ďalším inštitútom, ktorým je tzv. rozšírená kolektívna správa. Platná právna úprava obsahuje relatívne obmedzené zákonné licencie, ktoré neumožňujú knižniciam naplno využívať potenciál digitálnych technológií. To by sa malo zmeniť. Na základe kolektívnej zmluvy by mohli knižnice medzi sebou zdieľať digitalizované dokumenty, napr. scany periodík. Školy budú môcť vytvárať kópie autorských diel pre potreby vyučovania vo väčšom rozsahu než je možné dnes. V tejto súvislosti novela predvída vznik registra nedostupných diel, ktorý bude spravovaný Národnou knihovnou a verejnosti prístupný formou diaľkového prístupu. Novela autorského zákona tak skutočne uľahčí prístup ku kultúrnemu a vedomostnému bohatstvu v digitálnom prostredí.

Rýchly vývoj technológií a vedecký pokrok predstavujú pre autorské právo nemalé výzvy. Musí sa vyrovnávať s novými situáciami a problémami, ktoré v súvislosti s tým vznikajú a neustále reagovať na zmeny. Vnútroštátna úprava mimozmluvných inštitútov vychádza predovšetkým z práva EÚ. Súčasná legislatíva Európskej únie dnešnej digitálnej ére už v mnohom nestačí. Je potrebné, aby došlo k zníženiu rozdielov medzi jednotlivými systémami autorských práv členských krajín. Existujúce rozdiely v právnych poriadkoch, zvlášť týkajúce sa mimozmluvných inštitútov užitia autorského diela, v dobe digitálneho veku vyvolávajú nežiaducu právnu neistotu nielen na strane užívateľov, ale aj nositeľov práv. Európska Komisia už nemôže naďalej zatvárať oči pred chaosom nejasných a rozdielnych pravidiel v EÚ. Jednanie v jednej krajine povolené môže byť v inej zakázané, čo často vedie k súdnym sporom s rôznym výsledkom.

Konečne však prechádza oblasť autorského práva žiaducou zmenou iniciovanou „zhora“. Európska Komisia plánuje do konca roku 2016 predložiť všetky návrhy obsiahnuté v Stratégii jednotného digitálneho trhu tak, aby bola Únia schopná dosiahnuť plne funkčného jednotného digitálneho trhu ešte za funkčného obdobia Junckerovej Komisie. S napätím sa očakáva predstavenie prvého návrhu Európskej Komisie v otázke autorského práva, ktoré je naplánované predbežne na 21. septembra roku 2016. Bude veľmi zaujímavé sledovať vývoj autorského práva rámci Európskej Únie a ako sa Európska Komisia popasuje s existujúcimi problémami.

Zoznam skratiek

ABGB	Všeobecný zákonník občiansky (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch)
ARROW	Prístupný register informácií o autorských právach a osirotených dielach (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works)
AutZ	Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorskom, o právach souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)
CC	Creative Commons
ČR	Česká republika
DILIA	Divadelní, literární, audiovizuální agentura, z.s.
DSB	Orgán na urovnávanie sporov (Dispute Settlement Board)
DSU	Dohovor o pravidlách a postupoch pri urovnávaní sporov (Dispute Settlement Understanding)
EÚ	Európska Únia
GATT	Všeobecná dohoda o clách a obchode (General Agreement on Tariffs and Trade)
Google	Google Inc.
IGC	Medzivládny výbor Svetovej organizácie duševného vlastníctva pre duševné vlastníctvo a genetické zdroje, tradičné vedomosti a folklór (Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore)
Intergram	Nezávislá spoločnosť výkonných umelcov a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, z.s.
LZPS	Listina základních práv a svobod
NATO	Organizácia Severoatlantickej zmluvy (The North Atlantic Treaty Organization)
NS	Nejvyšší soud ČR
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)

OSA	Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, z. s.
OOA-S	Ochranná organizace autorská Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl, z.s.
OSN	Organizácia spojených národov (United Nations Organisation)
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
RBD	Revidovaný Bernský Dohovor
Sb.	Sbírka zákonů
SDEÚ	Súdny dvor Európskej Únie
Sp. Zn.	Spisová značka
TRIPS	Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva z dňa 15. Apríla 1994
UNESCO	Organizace OSN pre výchovu, vedu a kultúru (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
ÚS	Ústavní soud České republiky
WCT	Zmluva Svetovej organizácie duševného vlastníctva o práve autorskom z dňa 20. decembra 1996
WIPO	Svetová organizácia duševného vlastníctva (World Intellectual Property Organization)
WPPT	Zmluva Svetovej organizácie duševného vlastníctva o výkonoch výkonných umelcov a o zvukových záznamoch z dňa 20. Decembra 1996
WTO	Svetová obchodná organizácia (World Trade Organization)

Zoznam použitej literatúry a prameňov

Odborné publikácie

CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-432-2.

JAKL, Ladislav. *Právní ochrana duševního vlastnictví*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2011. ISBN 978-80-86855-78-3.

KNAP, Karel. *Smluvní vztahy v právu autorském*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1967.

KŘÍŽ, Jan. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*. V Praze: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1751-0.

KŘÍŽ, Jan. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: evropské a mezinárodní podněty českému právu duševního vlastnictví*. V Praze: Univerzita Karlova, 2010. ISBN 978-80-87146-41-5.

KŘÍŽ, Jan. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: nové výzvy k revizi předpisů v oblasti duševního vlastnictví a jejich aplikační praxe se zvláštním přihlédnutím k evropským, mezinárodním a vybraným zahraničním národním úpravám*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-87146-99-6.

KŘÍŽ, Jan. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: nový občanský zákoník a vybrané problémy evropského práva duševního vlastnictví - dopady na českou legislativu a praxi*. V Praze: Univerzita Karlova, 2014. ISBN 978-80-87975-15-2.

KŘÍŽ, Jan. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: reflexe komunitární regulace a vybrané aplikační problémy*. Praha: Univerzita Karlova, 2015. ISBN 978-80-87975-41-1.

LESSIG, Lawrence. *Free culture: the nature and future of creativity*. New York: Penguin Books, c2004. ISBN 1-59420-006-8.

PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Praha: Linde, 2013. ISBN 978-80-7201-919-9.

STAMATOUDI, Irini A. a Paul TORREMANS (eds.). *EU copyright law: a commentary*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014. Elgar commentaries. ISBN 978-1-78195-242-9.

ŠALOMOUN, Michal. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. Praha: C.H. Beck, 2003. C.H. Beck pro praxi. ISBN 80-7179-793-6.

ŠEBELOVÁ, Marie. *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*. Brno: Computer Press, 2006. Právo pro denní praxi (Computer Press). ISBN 80-251-1090-7.

TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4.

TELEC, Ivo a Pavel TŮMA. *Přehled práva duševního vlastnictví*. Brno: Doplněk, 2006. ISBN 80-7239-198-4.

Odborné články

JEŽEK, Jiří. Mezinárodní dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví. *Právní rozhledy*. 1996, roč. 4, č. 8, s. 356 - 361.

KŘÍŽ, J. a Dobřichovský, T. K současnému vývoji autorského práva. *Právní rádce*. Praha: Economia a.s., 2013, roč. XXI., č. 4., s. 8 - 11.

Legs. (2015). Změna autorského zákona. *Právní rozhledy* (15-16), str. 2.

MACKOVIČOVÁ, Michaela. Osířelá díla v autorském zákoně. *Bulletin advokacie*. 2016. Praha: Česká advokátní komora, 2016, č. 3, s. 29 - 32.

METELKA, Jan. Konec svobody fotografií?. *Právní rádce*. 2015, roč. XXIII., č. 7 – 8, s. 22 – 23.

SMEJKAL, Ladislav. Nová evropská směrnice o ochraně autorského práva v informační společnosti. *Ikaros* [online]. 2001, ročník 5, číslo 5 [cit. 2016-06-01]. urn:nbn:cz:ik-10719. ISSN 1212-5075. Dostupné z WWW: <http://ikaros.cz/node/10719>.

TELEC, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2001, č. 2, s. 25 - 39. ISSN 1210-6348.

TULÁČEK, Jan. Kopírování autorských děl literárních pro vlastní potřebu. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2006, č. 11-12, s. 74-79.

Medzinárodné zmluvy

Bernský dohovor o ochrane literárnych a umeleckých diel zo dňa 9.9.1886, v znení parížskej revízie z 24.7.1971, vyhlásený pod č. 133/1980 Sb.

Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva, zjednaná dňa 15.4. 1994, vyhlásená pod č. 191/1995 Sb.

Dohoda o založení Svetovej obchodnej organizácie, podpísaná dňa 15.4.1994, vyhlásená pod č. 191/1995 Sb.

Dohovor o pravidlách a postupoch pri urovnávaní sporov, prijatý ako príloha č. 2 Dohody o založení Svetovej obchodnej organizácie. Dostupné z WWW: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dsu_e.htm.

Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, prijatý dňa 13. 12. 2006., vyhlásený pod č. 10/2010 Sb.m.s.

Zmluva Svetovej organizácie duševného vlastníctva o autorskom práve, prijatá dňa 20.12. 1996, vyhlásená pod č. 33/2002 Sb.m.s.

Zmluva Svetovej organizácie duševného vlastníctva o umeleckých výkonoch a zvukových záznamoch, prijatá dňa 20.12.1996, vyhlásená pod č. 48/2002 Sb.m.s.

Právne akty a dokumenty Európskej únie

Doporučení Komise ze dne 24. srpna 2006 o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti on-line a o uchování digitálních záznamů. Úřední věstník L 236, 31/08/2006. s. 0028-0030. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/legal->

content/CS/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2006.236.01.0028.01.CES&toc=OJ:L:2006:236:TOC.

Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady z dňa 9.12.2015: O zaistení cezhraničnej prenosnosti online obsahových služieb na vnútornom trhu. KOM(2015) 627 v konečnom znení. 2015/0284(COD). Dostupné z WWW: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/CS/1-2015-627-CS-F1-1.PDF>.

Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regionov z dňa 27.10. 2015: Pracovní program Komise na rok 2016: Nyní není doba pro obvyklá řešení. KOM(2015) 610 v konečnom znení. Dostupné z WWW: http://ec.europa.eu/atwork/pdf/cwp_2016_cs.pdf.

Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov z dňa 9.12.2015: Kroky smerom k modernému, európskejšiemu rámcu autorských práv. KOM(2015) 626 v konečnom znení. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/SK/1-2015-626-SK-F1-1.PDF>.

Plánovaný program budúcich jednaní Európskej Komisie z dňa 5.4.2016: Liste Des Points Prévus Pour Figurer A L'ordre Du Jour Des Prochaines Réunions De La Commission. SEC(2016) 155 v konečnom znení. OJ 2163 – point 1. Dostupné z WWW: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2016/EN/2-2016-155-EN-F1-1.PDF>.

Rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie z dňa 21.10.2010 vo veci C-467/08 Padawan SL v. Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE). Dostupné z WWW: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=83635&doclang=CS>.

Rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie z dňa 15.3.2012 vo veci C-135/10 Società Consortile Fonografici v. Marco Del Corso. Dostupné z WWW: <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62010CJ0135&lang1=sk&type=TXT&ancre>
=.

Rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie z dňa 10.4. 2014 vo veci C-435/12 ACI Adam BV a ďalší proti Stichting de ThuisKopie, Stichting Onderhandeligen ThuisKopie vergoeding. Dostupné z WWW:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=150786&pageIndex=0&doclang=cs&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=764066>.

Rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie z dňa 5. marca 2015 vo veci C-463/12 Copydan Båndkopi proti Nokia Danmark A/S. Dostupné z WWW: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=162691&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=649565>.

Smernica Rady a Európskeho parlamentu 96/9/ES z 11. marca 1996 o právnej ochrane databáz. Úřední věstník L 77, 27/03/1996, s. 0459-0467.

Smernica Rady 93/83/EHS z 27. septembra 1993 o koordinácii niektorých pravidiel týkajúcich sa autorského práva a práv súvisiacich s autorským právom vzťahujúcich sa na satelitné vysielanie a káblovú retransmisiu. Úřední věstník L 248, 06/10/1993, s. 0015 – 0021.

Smernica Rady a Európskeho parlamentu 2001/29/ES z 22. mája 2001 o harmonizácii niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti. Úřední věstník L 167, 22/06/2001, s. 0230 – 0239.

Smernica Rady a Európskeho parlamentu 2001/84/ES z 27. septembra 2001 o práve ďalšieho predaja v prospech autora pôvodného umeleckého diela. Úřední věstník L 272, 13/10/2001, s. 0032 – 0036.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/115/ES z 12. decembra 2006 o nájomnom práve a výpožičnom práve a o určitých právach súvisiacich s autorskými právami v oblasti duševného vlastníctva. Úřední věstník L 376, 27/12/2006, s. 0028–0035.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/24/ES z 23. apríla 2009 o právnej ochrane počítačových programov. Úřední věstník L 111, 5/5/2009, s. 0016–0022.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/77/EÚ z 27. septembra 2011, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2006/116/ES o lehote ochrany autorského práva a niektorých súvisiacich práv. Úřední věstník L 265, 11/10/2011, s. 0001–0005.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/28/EÚ z 25. októbra 2012 o určitých povolených spôsoboch použitia osirelých diel. Úřední věstník L 299, 27/10/2012, s. 0005-0012.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/26/EÚ z 26. februára 2014 o kolektívnej správe autorských práv a práv súvisiacich s autorským právom a o poskytovaní multiteritoriálnych licencií na práva na hudobné diela na online využívanie na vnútornom trhu. Úřední věstník L 84, 20/3/2014, s. 0072–0098.

Zelený papier o autorskom práve a s ním súvisiacich práv v informačnej spoločnosti z dňa 27.7. 1995. KOM(1995) 382 v konečnom znení. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A124152>.

Zelený papier - Autorské právo v znalostnej ekonomike z dňa 16.7.2008. KOM(2008) 466 v konečnom znení. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0466:FIN:EN:PDF>.

Právne predpisy

České právné predpisy

Ústava České republiky č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Základní listina práv a svobod č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012, občanský zákoník.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích (vydavatelský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č.231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů (mediální zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 160/1992 Sb., o zdravotní péči v nestátních zdravotnických zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 216/2006, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským.

Zákon č. 228/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 153/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Vyhláška Ministerstva kultury č. 488/2006 Sb. ze dne 16. října 2006, kterou se stanoví typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výše paušálních odměn.

Vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). Sněmovní tisk. 2016, 724/0. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=724&CT1=0> [cit. 19.7.2016].

Vládní návrh zákona o právu autorském. Sněmovní tisk. 1999, 443/0. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=443&CT1=0> [cit. 1.12.2016].

Vládní návrh občanského zákoníku. Sněmovní tisk. 2011, 362/02. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0> [cit. 1.12.2016].

Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk. 2013, 70/0. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=70&CT1=0> [cit. 1.12.2016].

Zahraničné právne predpisy

The US Copyright Act of 1976. Dostupné z WWW: <http://www.copyright.gov/title17/>.

Judikatúra

Rozhodnutie Nejvyššího soudu sp.zn. 30 Cdo 739/2007.

Rozhodnutie Nejvyššího soud sp.zn. 30 Cdo 4924/2007.

Rozhodnutie Ústavního soudu sp.zn. II. ÚS 423/10.

Rozhodnutie Ústavního soudu sp.zn. II. ÚS 3076/13.

Rozhodnutie Nejvyššího soud sp.zn. 5 Tdo 269/2011.

Rozhodnutie Nejvyššího soudu sp.zn. 5 Tdo 234/2009.

Zoznam internetových zdrojov

ARROW. [online]. Dostupné z WWW: <https://www.arrow-net.eu/>.

Creative Commons. Licence CC. [online]. [cit. 17.07.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.creativecommons.cz>.

Euractiv. Letter to President Juncker. [online]. 12.7.2016 [cit. 08.08.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.euractiv.com/wp-content/uploads/sites/2/2016/07/ACT-Letter-to-President-Juncker-July-12-2016-FINAL.pdf>.

European Commission. Digital Single Market. [online]. [cit. 26.05.2016]. Dostupné z WWW: http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market_en.

GESAC. Tlačová správa: Creators tell Commission enough is enough. [online]. 11.7.2016 [cit. 08.08.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.authorsocieties.eu/uploads/Press%20Release%20%20Creators%20Tell%20Commission%20Enough%20is%20Enough%2011.07.2016...pdf>.

GESAC. Make the internet fair for creators. [online]. 11.7.2016 [cit. 08.08.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.authorsocieties.eu/uploads/Make%20the%20Internet%20Fair%20for%20Creators%2011.07.2016%20.pdf>.

IFPI. Judikatura. [online]. Dostupné z WWW: <http://www.ifpi.cz/judikatura/>.

LITA. Autori Európskej komisie: čo je veľa, to je veľa. [online]. 15.6.2016 [cit. 08.08.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.lita.sk/magazin/list-europskej-komisii>.

Max Planck Institute for Innovation and Competition. Declaration: A Balanced Interpretation of the “Three-Step Test” in Copyright Law. [online]. 2008 [cit. 29.11.2015]. Dostupné z WWW: http://www.ip.mpg.de/fileadmin/ipmpg/content/forschung_aktuell/01_balanced/declaration_three_step_test_final_english1.pdf.

MALIŠ, P. Vybírání náhradních odměn za rozmnožování autorských děl - 1.díl. [online]. 4.5.2011 [cit. 05.08.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.pravoit.cz/novinka/vybirani-nahradnich-odmen-za-rozmnozovani-autorskych-del-2-dil>.

Ministerstvo průmyslu a obchodu. EU a vnitřní trh. [online]. Dostupné z WWW: <http://www.mpo.cz/>.

Naranjo, D. More copyfails or meaningful improvements. In: EDRI.org. [online]. 27.7.2016 [cit. 13.08.2016]. Dostupné z WWW: <https://edri.org/more-copyfails-or-meaningful-improvements/>.

OSA. Tisková zpráva: Rozhodnutí ESD ve věci náhradních odměn. [online]. [cit. 05.08.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.osa.cz/vsechny-novinky/2010/tiskov%C3%A1-zpr%C3%A1va-%E2%80%93-rozhodnut%C3%ADs-dve-v%C4%9Bci-n%C3%A1hradn%C3%ADch-odm%C4%9Bn.aspx>.

WIPO. Intergovernmental Committee (IGC). [online]. [cit. 01.06.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.wipo.int/tk/en/igc/>.

Resumé – Slovensky

Témou mojej diplomovej práce sú mimozmluvné inštitúty použitia autorského diela.

V rámci danej témy popisujem zákonom stanovené spôsoby, na základe ktorých je dovolené autorské dielo použiť bez súhlasu autora.

Celou prácou prestupuje účel mimozmluvných inštitútov použitia autorského diela, ktorým je zaistenie vyváženosti medzi záujmami autorov a užívateľov autorských diel.

Problematiku uvádzam výkladom obecných autorskoprávných pojmov. Pojem autorského práva vymedzujem v zmysle objektívnom a subjektívnom. Popisujem predmet autorského práva, teda pojem autorské dielo, vymedzujem jeho znaky a definujem osobu autora.

Stručne predstavujem základné pramene autorského práva a popisujem autorské právo v českom právnom poriadku s ohľadom na medzinárodnoprávne súvislosti. Opisujem zmeny, ktoré sa do autorského práva premietli v dôsledku rekodifikácie. Zdôrazňujem previazanosť českého a zahraničného autorského práva. Väčší priestor venujem prameňom európskeho práva, konkrétne Informačnej smernici, ktorá významne ovplyvnila podobu súčasného autorského zákona. Ďalej sa zaoberám vývojom na pôde Európskej Únie a snahou EÚ dosiahnuť tzv. jednotný digitálny trh. V rámci celej práce sa snažím upozorniť na významné rozhodnutia Súdneho dvora EÚ.

Ťažiskom práce sú mimozmluvné inštitúty použitia autorského práva. Konkrétne sa jedná o voľné dielo, voľné použitie diela a zákonné licencie. Tieto ustanovenia je vždy nutné vykladať v súlade s trojkrokovým testom, ktorý popisujem v samostatnej kapitole. Zaoberám sa vysvetlením jednotlivých stupňov testu a novým pohľadom na jeho interpretáciu, ktorý priniesla skupina nezávislých odborníkov z Max-Planckovho inštitútu. Trojkrokový test porovnávam s doktrínou *fair use*, ktorá je používaná v angloamerickom systéme práva.

Veľká časť mojej práce sa zaoberá zákonnými licenciami, kedy je súhlas autora nahradený zo zákona. Každú z nich aspoň v krátkosti popisujem. Dôraz kladiem na najnovšie zakotvenú zákonnú licenciu osirelé dielo. Snažím sa popísať potrebnosť zavedenej úpravy a aj jej nedostatky.

Resumé – English

The topic of my thesis is limitations and exceptions to copyright.

Within this topic, I describe the ways of use of copyright without author's consent.

The main role of the limitations and exceptions to copyright is to find a balance between interests of authors and users of copyright.

At the beginning of the thesis, I deal with an interpretation of copyright terms in general. I describe a subject of copyright – author's work, its characteristics and I define a term author.

I shortly mention the sources of law and I describe the position of Czech Copyright Act with regards to international context. I note the changes in copyright law brought by the new Civil Code. I also try to highlight the close relationship between the EU law and national law. More space is dedicated to European legislation, especially Information Directive, which importantly influenced the current shape of the Czech Copyright Act. I also deal with the development of European legislation and the EU's effort to achieve the so-called Digital single market. Throughout the thesis, I pay my attention to the important CJEU cases.

The core part of my thesis describes limitations and exceptions to copyright. Specifically, I talk about the free work, free use of work and statutory licences. The provisions must always be interpreted in accordance with the three-step test described in a separate chapter. I explain each step of the test and also a new view on its interpretation, which was brought by a group of independent experts from the Max-Planck Institute. I compare the three-step test with the doctrine of *fair use*, which is used in the Anglo-American system of law.

Within my thesis I mostly pay attention to statutory licences, in which author's consent is replaced by law. I briefly describe each of them. I focus especially on issue of the newest institute in Czech Copyright Act - orphan works. I try to describe a necessity of this new regulation and also its shortage.

Abstrakt – Mimozmluvné inštitúty použitia autorských diel

Témou práce sú mimozmluvné inštitúty použitia autorského diela. Jedná sa o zákonom stanovené prípady, v ktorým je dovoľené použiť autorské dielo bez súhlasu autora. Konkrétne sa jedná o voľné dielo, voľné použitie diela a zákonne licencie. Tieto ustanovenia je vždy nutné vykladať v súlade s trojkrokovým testom popísaným v samostatnej kapitole. Zvláštnu pozornosť venujem problematike osirelého diela. Samozrejme sa zaoberám aj autorským právom v obecnej rovine a jeho prameňmi.

Abstract – Limitations and exceptions to copyright

The topic of my thesis is limitations and exceptions to copyright. It describes the ways of use of copyright without author's consent. Specifically, I talk about the free work, free use and statutory licences. The provisions must always be interpreted in accordance with the three-step test described in a separate chapter. I focus especially on issue of orphan works. Of course, I also deal with an issue of copyright in general and its sources.

Názov práce - Slovensky

Mimozmluvné inštitúty použitia autorského diela

The topic of thesis – English

Limitations and exceptions to copyright

Kľúčové slová – Slovensky

- Autorské právo
- Výnimky a obmedzenia
- Použitie

Keywords – English

- Copyright
- Exceptions and limitations
- Use